

kwh

ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

Проф. др Миодраг Зец:
Национални интерес је вредан ЕПС
стр. 4

Драган Томић:
До лидерства куповином, а не продајом
стр. 6

АКЦИОНАРСТВО

ТЕ "Никола Тесла Б"

Драган Обрадовић

Коме смета узлет ЕПС-а?

Пут ЕПС-а ка лидерској позицији у региону, електропривредним посленицима већ је сасвим уочљив, као и чињеница да су шансе за тако нешто одиста готово невероватно добре. Можда то некоме има хипотетички призивак, али поједине детаље, свакако ваља врло озбиљно узети у разматрање.

Најпре, нико иоле упућен у електроенергетска збивања на овим просторима, када сви предвиђају крупне струјне дефиците, не би одустао од градње јавности већ познатих великих термоелектрана „Колубаре Б“ и ТЕНТ Б 3. Међутим, иако је из владајуће структуре испољена чврста решеност да тендере за избор стратешких партнера за градњу ових објеката распишу крајем прошле године, од тога ништа. Као да је све обавијено неким велом тајанствености.

Заједничка градња хидроелектрана са Републиком Српском на горњем току Дрине спада у изузетно добар и обострано користан посао, а подизање реверзибилне хидроелектране „Бистрица“ са четири агрегата од по 170 мегавата, прави је бисер, пошто таквих природних предуслова нема у Европи. А какве тек погодности, када је електрична енергија у питању, доноси долазак и транзит руског гаса, после најновијег енергетског споразума Србије и Русије, сваком озбиљном аналитичару не треба објашњавати. ЕПС је, по проценама иностраних меродавних стручњака, за само три последње године значајно увећао своју вредност. ЕПС је сада готово осам пута вреднији него што су пре неколико година Словаци добили за продају већинског власништва над својом електропривредом, готово исте снаге као ЕПС.

Дакле, људима од струке сасвим је јасно да идеја о лидерству ЕПС-а није пуко наклапање. Једино им није јасно откуд толика деструкција у остварењу тог циља, или је можда посредно много горе од тога. Није тачно да држава нема пара да једним делом подржи ове, свакако најисплативије пројекте и није тачно да све то, како се представља, треба одједном платити. За сваки пројекат је потребно да се одмах обезбеди само трећина новца као аванс за опрему, како би се она правила. Постоји ли неко у овој власти ко може да приволи „финансијске експерте“ да у јавност изађу са прецизним наводима шта се збива са толиким новцем од приватизација и шта ће бити са оним што ће тек стићи. За електране и руднике, у које свако паметан улаже, како би имао довољно домаће енергије, држава, кажу, нема пара. Када ЕПС хоће са партнерима, нема сагласности. ЕПС онда хоће сам, али онда нема цене. О чему се овде ради?

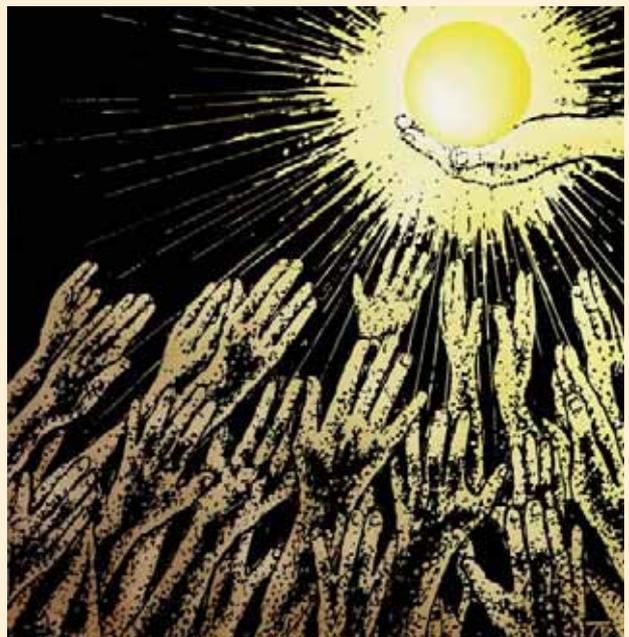
Ето, кад је реч о цени, ту се потпуно ушло у „зону сумрака“. Узмимо само овај детаљ. Кад год су у прилици, новинари разне министре обично питају за поскупљење струје. То му дође као неко дежурно питање.

Обично добију одговор да се о оправданости захтева ЕПС-а најпре изјашњава АЕРС и да ће влада таква став подржати. Е, тај став АЕРС-а и у августу и у новембру прошле године да струја треба да поскупи за одговарајући проценат, влада је ставила у фиоку, јер народ ваља сачувати од баука инфлације. И ко је чувар? Опет ЕПС. То је у једном владином саопштењу и јасно речено. Ономад рекоше да ЕПС ове године није ни поднео захтев, иначе би...

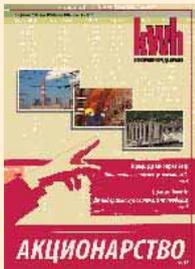
Када је то прошло у време избора? На последњој седници Управног одбора ЕПС-а један члан је предложио да се убудуће, са сваке седнице овог форума, такве захтеве непрестано упућује влади. Па ако улети бинго...

Није ли више цела та прича око цене струје до те мере отрцана да се смучила и самим грађанима, а да и не говоримо о људима од струке, којима одавно није јасно зашто и ко упорно ради на томе да што више наруши најважнији привредни ресурс Србије?! Па ти „експерти“, који се за то залажу први би требало да знају, а извесно је да знају, колико електропривреда може да буде корисна за развој српске привреде. Зато нимало није неумесно питање – раде ли они то за неког другог.

С друге стране, ударају у популистичку жицу да ценом струје чувају стандард грађана. А, зар се тако не обара вредност акција које ће им великодушно поделити, па од таквог непрофитабилног ЕПС-а неће имати вајде народ Србије, већ они којима буду продали те акције. Зар се са неколико процената поскупљења струје чува стандард грађана? А, на другој страни пролазе силни возови повећаних поскупљења. Хоће ли се овим мудролијама коначно стати на пут и отворено пред очима јавности ставити на сто шта овој земљи и народу доноси добробит а шта не. Није ли већ то толерисање „експертске“ тајанствености превршило сваку меру?!

Илустрација: Ј. Влаховић

ИЗДАЈАМО

Круна будућег великог поспремања јавног сектора Србије односи се управо на ЕПС. С правом, јер је електропривреда највеће и највредније ЈП, рекао је за наш лист проф. др Миодраг Зећ. То је фирма и са изразито великим утицајем на све привредне делатности и укупну економију. У том послу много каснимо, а задржавањем концепта рада ЈП ЕПС направљен је пословни и организациони хибрид каквог нема нигде у свету

страница 4

ЈП ЕПС може да постане лидер на Балкану. Таква настојања пословодства ЕПС-а подржавају ресорно министарство и Влада Србије. У остварење тог циља усмериће се домаћи ресурси и максимално ће се ангажовати сопствена финансијска средства за градњу нових капацитета. Један од подухвата у том правцу је и споразум са РС и формирање заједничке фирме. Ово је за „kWh“ истакао Драган Томић, заменик генералног директора ЕПС-а

страница 6

УПД РБ „Колубара“ ни после рекордне 2007. године нема предах. Како је истакао Владан Јовичић, директор друштва, у јануару је већ произведено девет одсто угља изнад плана. Рекорди, међутим, нису допринели обезбеђивању средстава ни за најважније пословне активности РБ „Колубара“ у 2008. години. Разлог – депресирана цена електричне енергије

страница 8

Запослени и бивши запослени у ЈП, за разлику од других грађана, који по претходним законима нису стекли акцијски капитал, имају право на бесплатне акције у својим предузећима. Њихово евидентирање са пријављивањем омогућено је у 25 филијала Националне службе за запошљавање. А да би им припале акције ЈП у вредности од 200 евра по години стажа у тим фирмама потребно је да поднесу прописану документацију

страница 16

У Србији јануарски конзум укупно је достигао 4,157 милијарди киловат-часова, а без потрошње на Космету, износио је 3,614 милијарди kWh. Потрошња у Србији без Космета, тако, била је већа 0,3 одсто од билансиране и за готово 11 одсто него у јануару 2007. године. Уравнотежење производње и потрошње остварено је са пуним ослонцем на расположиве капацитете ЕПС-а, а увезено је само 116 милиона kWh

страница 21

Рудари „Колубаре“ први пут откад постоји тај рудокоп у јануару 2008. године ископали су више од три милиона тона угља у једном месецу. А то је и девет одсто изнад билансираних количина. Рамене уз рамене, били су и рудари ПК „Костолац“, који су у истом периоду произвели 760.000 тона угља или 15 одсто више од плана

страница 22

УХЕ „Зворник“ укупно има 74 радника и један директор. Како каже Милорад Драгић, директор електране, више нема ниједног радника да је с оне стране Дрине – из Зворника. Осамдесетих година овде је међу 136 запослених било и радника из Босне, али са ратним вихором отишли су сви – и муслимани и Срби. Постали су војници и странци из друге државе. А како поново да запослиш странца ...

страница 32

Немачкој, највећој и економски најмоћнијој земљи ЕУ, прети дугорочни дефицит електричне енергије. Према студији компаније „Trendresearch“, Немачка би од 2015. године могла постати трајно зависна од испорука струје из иностранства. Упркос томе што је технолошка велесила и има доста угља, стручњаци упозоравају да „прети велики пад“

страница 44

НАШ ИНТЕРВЈУ	ПРОФЕСОР ДР МИОДРАГ ЗЕЦ О ПУТУ ЕПС-а У АКЦИОНАРСТВО Национални интерес је вредан ЕПС	страница 4
	ДРАГАН ТОМИЋ, ЗАМЕНИК ГЕНЕРАЛНОГ ДИРЕКТОРА ЕПС-а До лидерства куповином а не продајом	страница 6
РАЗГОВОР С ПОВОДОМ	ВЛАДАН ЈОВИЧИЋ, ДИРЕКТОР ПД РБ „КОЛУБАРА“ Без пара – ни угља ни струје	страница 8
ФОРУМИ	УПРАВНИ ОДБОР ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ Похвале ЕПС-у	страница 10
	УПРАВНИ ОДБОР ЕПС-а Производња већа, али и губици	страница 11
	ПРИПРЕМЕ ЗА ОСНИВАЊЕ ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА ЕПС-а ЗА ТРГОВИНУ НА МАЛО ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ Рационалније и ефикасније пословање	страница 12
	ВИШЕ ПАПИРА ЗА АКЦИЈЕ ЈАВНИХ ПРЕДУЗЕЋА Прво упис, продаја када ЕПС дође на ред	страница 16
ВОДИЧ КРОЗ АКЦИОНАРСТВО	ДРУГИ ДЕО ЗАРАДА ЗА ЈАНУАРУ ЈП ЕПС Друга аконтација, а не коначан обрачун	страница 19
	УВОЗ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ МАЊИ ОД БИЛАНСИРАНОГ Термоелектране смањиле увоз	страница 20
	ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА СИТУАЦИЈА У СРБИЈИ Потрошња форсира електране	страница 21
	ПРОИЗВОДЊА УГЉА КАО НИКАДА ДО САДА Изазови нових рекорда	страница 22
	ДА ЛИ ЕПС КОЧИ ИЗГРАДЊУ МАЛИХ ХИДРОЕЛЕКТРАНА Пуно папира на дугом путу	страница 25
	СИНДИКАТ ЕПС-а КРЕЋЕ У РЕОРГАНИЗОВАЊЕ Јединство опет на цени	страница 29
	ИНИЦИЈАТИВЕ ЗА ПРОМЕНУ ЗАКОНСКИХ АКТА О УПРАВЉАЊУ ИНДУСТРИЈСКИМ ОТПАДОМ Пепео и шљака као секундарне сировине	страница 31
	С ОБЕ СТРАНЕ ДРИНЕ: ХЕ „ЗВОРНИК“ На граници могућег	страница 32
ЖИВОТНА СРЕДИНА	НА КОСТОЛАЧКИМ КОПОВИМА У 2008. ГОДИНИ Угља још више	страница 34
	ОВОГОДИШЊА РЕМОНТНА СЕЗОНА У ПД ТЕНТ Цевни систем „под лупом“	страница 35
НА ЛИЦУ МЕСТА	ДОБАР СТАРТ ПД „ДРИНСКО-ЛИМСКЕ ХЕ“ У 2008. ГОДИНИ Почиње обнова ХЕ „Бајина Башта“	страница 37
ПОВРШИНСКИ КОПОВИ	РЕАЛИЗАЦИЈА ПРОЈЕКТА У ПД „ЕДБ“ Ревитализација МТК постројења	страница 39
ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ	НЕМАЧКОЈ ПРЕТИ ДЕФИЦИТ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ Страх од увозне зависности	страница 44
ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ	РУМУНИЈА ПРИВАТИЗУЈЕ ДИСТРИБУЦИЈЕ И ЈАЧА ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКИ СИСТЕМ ЕНЕЛ-ов посао деценије	страница 45
ДИСТРИБУЦИЈЕ	ПОВОДОМ ГОДИШЊИЦЕ ХАВАРИЈЕ НЕ „ЈАСЛОВСКЕ БОХУНИЦЕ“ Могло је бити као у Чернобилу	страница 46
СВЕТ	УКРАС БЕОГРАДА Музеј у „Генчићевој вили“	страница 54
КУЛТУРА	БАЛАСТ ЗИМСКЕ ИСХРАНЕ Празници прошли, како смршати?	страница 58
ЗДРАВЉЕ	РАДИВОЈЕ ТЕОФИЛОВИЋ НА СТАЛНОМ ДЕЖУРСТВУ Зимски човек	страница 60
ЉУДИ	КИКИНДА – СВЕТСКИ ГРАД ТИКАВА За филозофе и пензионере	страница 62
УПОЗНАЈМО СРБИЈУ		

Национални интерес је вредан ЕПС

Држава не сме да се лиши свог власничког удела у капиталу електропривреде, поготово „златне акције“, али ни да се либи одлучних мера за економско јачање компаније. – Зашто је Чешка „подигла“ ЧЕЗ, а Србија не може ЕПС? – Да ли је ЕПС предузеће или социјална установа?

Без обзира на то што приватизација у Србији траје с променљивим моделима и успехом од 1990, кључна питања наше својинске трансформације и даље су у великој мери отворена. То се, пре свега, односи на јавна предузећа, чија ће приватизација битно одредити конфигурацију будућих економских, а богами и политичких и стратешких и друштвених односа у Србији. То је огроман посао око кога код нас, нажалост, још не постоји ни концепцијска ни политичка сагласност међу најутицајнијим људима који се њиме сада баве, изјавио је за наш лист редовни професор Филозофског факултета у Београду др Миодраг Зец отварајући нашу „трибину“ о предстојећим статусним и другим променама у нашој кући. О ЕПС-овом путу у акционарство „kWh“ ће и у наредним бројевима понудити читаоцима ставове угледних стручњака.

– Круна будућег великог поспремања јавног сектора Србије односи се

Миодраг Зец: Увећати вредност ЕПС-а пре приватизације

управо на ЕПС. С правом, јер је наша електропривреда највеће и највредније јавно предузеће. Фирма са изразито великим утицајем на све остале привредне делатности и укупну економију – истиче Зец. – У том послу много каснимо. Већ је требало обавити многе преградње и међупотезе.

Њему се чини да још живимо у времену у којем ЕПС није нити може да буде предузеће, већ некаква социјална установа са низом друштвених и хуманитарних аспеката у свом пословању. Зато ЕПС још нема неопходне статусне, корпоративне, али и развојне могућности.

Светска роба по багателној цени

Држава мора што пре да се изјасни, сматра др Зец, шта чему треба да претходи? Да ли цена енергетској ефикасности, па када је осетимо по џепу да боље малтеришемо куће и мењамо прозоре или да и даље имамо јевтине киловат-сате док држава не пропише како треба да градимо и штедим енергију? Не може, по њему, да се светски вредна роба, као што је електрична енергија, продаје по багателној цени. Она толико вреди, а ви господо потрошачи, постаните купци, па ускладите своју потрошњу са дубином свог џепа. Не могу ја, каже професор Зец, да се буним што је бензин скуп, пошто се за његову цену држава не брине, а да при томе возим ауто стар 30 година који троши 20 литара горива на сто километара. Исто мора да се деси и са струјом. Држава мора социјалу да искључи из цене киловат-часа, али и да је ЕПС произведе по најнижим могућим трошковима уз одговарајућу зараду за развој.

ЕПС не сме да ради са губитком

Задржавањем досадашњег концепта рада ЕПС-а направили смо, каже, чудан пословни и организациони хибрид каквог нигде нема у свету – постоји предузеће, а целокупна имовина је државна. Ни риба, ни девојка. Пре личи на некакву агенцију којој је држава поверила имовину на коришћење да би произвела струју.

У својинске промене када се увећа вредност ЕПС-а

Пре пет-шест година, колико се сећа др Зец, покретане су некакве иницијативе да се ЕПС претвори у корпорацију којој би се пренела имовина државе, а она била њен стопостотни власник. Са свим корпоративним и другим обележјима какве, рецимо, сада има француска електропривреда. Та идеја из њему непознатих разлога није тада прихваћена и сада смо, опет, на почетку.

Зато ваља што пре решавати многа статусна, економска, концепцијска, па и власничка питања, како ЕПС не би, као што се то понекад чини, био предмет политичких поткусуривања. Почев од цене струје, његове ефикасности, руковођења или развоја. Професору Зецу се чини да у таквом статусном вакууму синдикати имају доста утицаја и да у будућим разговорима са владом могу бити доста јак партнер. А то и није тако лоше ако се зна да је ЕПС, и поред извесних промена, силом прилика задржао неке социјалистичке бољке. Те „соц бриге“ о радницима има и у неким светским електропривредама, као што је француска, на пример, али тамо, ипак, доминира корпоративни и предузетнички дух. Профит је светиња.

Због тога, по њему, први задатак власника, а то ће рећи државе, мора да буде корпоратизација ЕПС-а. Његово постепено, али убрзано прерастање у предузеће са свим економским прерогативима. Да имовина којом сада управља буде његова, да се она ваљано процени, да се из ње искључе делови који нису у функцији производње струје, да се инсистира на ефикасности и продуктивности... То неће ићи лако, али се једном мора почети. О том великом статусном поспремању куће дуго се прича, понешто и ради, али ЕПС мора

Тек када ЕПС достигне много већу тржишну вредност од садашње треба да крене у својинску трансформацију, категоричан је др Миодраг Зец. Најпре треба, у складу са најновијим законским решењима, од стопостотне тренутне вредности ЕПС-а, ма колика она била, 15 процената поделити пунолетним грађанима. Тиме ће се ЕПС сусрести са бар четири милиона малих акционара. Затим ће запосленима отићи два до пет процената – 200 евра по години стажа. У реду. Али шта са преосталих 80 одсто, пита се и предлаже др Зец. По њему 25 процентних поена, са обавезном „златном акцијом“ мора пошто-пото да остане до даљег у државној својини. Следећих 25 да се јавним тендером понуди јаком стратешком партнеру, а остатак од 30 процентних поена, до оних 80, да се изнесе на јавну продају. Од те количине акција трећина би се понудила малим домаћим купцима, друга нашим правним лицима, предузећима и инвестиционим фондовима, а остатак странцима. Али, прво, враћа се на почетак – мора да се увећа вредност ЕПС-а.

да буде – предузеће, које има нормалне економске циљеве као што су тржишна цена електричне енергије, развој и профит. А то значи организационо, економско, кадровско, али и реструктурисање капитала. ЕПС не сме да ради са губитком. Предстоји му драматично довођење у раван у којој се налазе сличне западне или тек оснажене источне електропривреде. Какав је, рецимо, чешки ЧЕЗ. Зашто и ми не бисмо имали такав ЕПС? Одговора још ни са једне стране нема, а време неумитно цури.

„Потрошач задовољан само када је струја цабе“

Нико, па ни др Зец, не очекује да ће се држава и заинтересовани политички естаблишмент, лако и брзо одрећи ЕПС-а, али и осталих јавних предузећа.

ЕПС-у, такође, недостају и нека тржишна, регулаторна тела која би му омогућила да лакше и брже постане предузеће. Не може ЕПС да испоручује струју по багателним ценама, а да се то не одрази на трошкове или на енергетску ефикасност. По њему, ни једна цена струје за домаће потрошаче, једино ако би је добијали цабе, није прихватљива.

Све им је скупо. А, што? Зато, сматра др Зец, што тај најплеменитији вид енергије једноставно арчимо за грејање немалтерисаних и неизолованих кућа, са лошим прозорима...

ЕПС ових месеци постиже рекорде у производњи струје. На ивици је технолошких могућности. И ко је највећи потрошач? Пита и одговара наш саговорник – домаћинства. Шта ћемо сутра ако се индустрија опорави бар до мере у којој је била 1989? Неће бити струје за све. Држава мора, дакле, да каже шта ће учинити, најпре, на подстицању мера за већу енергетску ефикасност, али и у погледу тржишнијег вредновања струје и приближавању њене цене оним које важе у суседним земљама. Да ли је то шест или осам евра центи по киловатсату, није небитно, али не и одлучујуће. Струја је национални ресурс и она мора имати тржишну, економску цену.

По др Зецу једно од неизоставних питања је даље реструктурисање ЕПС-а у погледу веће ефикасности, организационог прилагођавања и кадровског јачања. Да ли то треба урадити пре или после приватизације? ЕПС се не може, сам од себе, изнутра, реструктурирати. На ту и остале дилеме држава мора да пружи ваљан и једнозначан одговор. Он је ближи идеји да се ЕПС-у у наредних неколико година економским, корпоративним мерама знатно повећају цена и ефикасност, а смање трошкови, па тек тада да се крене у некакву својинску трансформацију. Да ли у сусрет стратешком партнерству или докапитализацији, за коју још нико није сигуран каква ће бити, остаје да се види. По др Зецу важно је да се постигне најоптималнија равнотежа корпоративних интереса у којима ће држава задржати главну реч. Не да би бирала по свом укусу менаџмент или члана управе, већ да би штитила националне, али и интересе својих и иностраних акционара.

Лазар Станковић

Драган Томић, заменик генералног директора ЕПС-а

До лидерства куповином а не продајом

ЕПС треба да гради нове електране, да отвара нове копове угља, али и да размишља о заједничким улагањима и куповини енергетских потенцијала у окружењу, јер се лидер не постаје продајом својих, већ куповином туђих капацитета. – За најважније инвестиције је потребно много новца, али ЕПС и држава морају да нађу бар 30 одсто средстава, да их уплатимо и станемо у ред за чекање потребне опреме код великих светских фирми

Сматрам да Електропривреда Србије може да постане лидер на Балкану. И пословодство ЕПС-а потпуно стоји на том становишту. За таква наша настојања постоји разумевање у ресорном министарству и Влади Србије. Настојаћемо да у остварење тог циља усмеримо домаће ресурсе и да максимално ангажујемо наша финансијска средства за градњу нових капацитета. Ово је за лист „kWh“ рекао Драган Томић, заменик генералног директора ЕПС-а, напоменувши да је један од подухвата у том правцу свакако и међународни споразум са Републиком Српском и формирање заједничке фирме за градњу хидроенергетских објеката на горњем току Дрине.

– Следи нам и ревитализација рударске опреме у Колубари и Костолцу, у коју је доста мање улагано него у електране, а посебна пажња мора да се посвети отварању нових лежишта, посебно копа „Радљево“, са годишњом производњом од седам милиона тона угља. Без њега нема ТЕ „Колубара Б“ и ТЕНТ Б 3. У коп би требало да се инвестира око 350 милиона евра, а ако се укључи и одржавање постојећих капацитета, у руднике и електране укупно би требало да се уложи 1,7 милијарди евра. То су инвестиције које Србији тре-

Драган Томић: Време је за стратешке одлуке

ба обезбеде готово потпуну електроенергетску независност. У министарству и Влади Србије вољни су да ЕПС-у створе услове да сам крене у неке од тих пројеката. Споразум о енергетској сарадњи Русије и Србије, односно нови гасовод, треба да омогући убрзану гасификацију земље и смањење потрошње електричне енергије за грејање. Тако би се створили и одређени вишкови за извоз – каже Томић.

„Требало је да купимо македонску дистрибуцију“

Наш саговорник даље истиче да би, поред градње хидро и термо енергетских објеката требало размишљати и о заједничким улагањима и куповини енергетских потенцијала у окружењу, а не о продаји наших! Лидер се постаје, каже он, куповином а не продајом.

– Дистрибуције су врло интересантне за куповину и мислим да је грешка што ЕПС није учествовао на тендеру и купио македонску дистрибуцију, као и што је допуштено ЧЕЗ-у да купи рударске капацитете у Гацку. То је било врло значајно за Србију. Ваља имати у виду и то да се средства за инвестиције, какве су ТЕ „Колубара Б“, ТЕНТ Б 3, коп „Радљево“ и друге, не дају одмах у целости, већ је за почетак довољно да се уплати 30 одсто и стане у ред за чекање потребне опреме, јер се од дана наруџбине она испоручује за око седам година! Те опреме нема на рафовима, то се наручи и чека. Зато је веома важно да се ове године донесу одговарајуће одлуке и да се усмери део средстава, јер су за такву опрему и друге електропривреде заинтересоване, а произвођача нема довољно. Као рудар, забринут сам за коп „Радљево“. Ту, због специфичности ле-

жишта морамо да набавимо нову опрему, а такву опрему производе практично свега три фирме у Немачкој и она код њих на време мора да се наручи – каже Томић. Он објашњава да ЕПС настоји да се „Колубара–Метал“ и костолачки „Прим“ одреде да буду кооперанти овим страним фирмама, слично као што је било код копа „Тамнава – Западно поље“, и Петог БТО система у Костолцу.

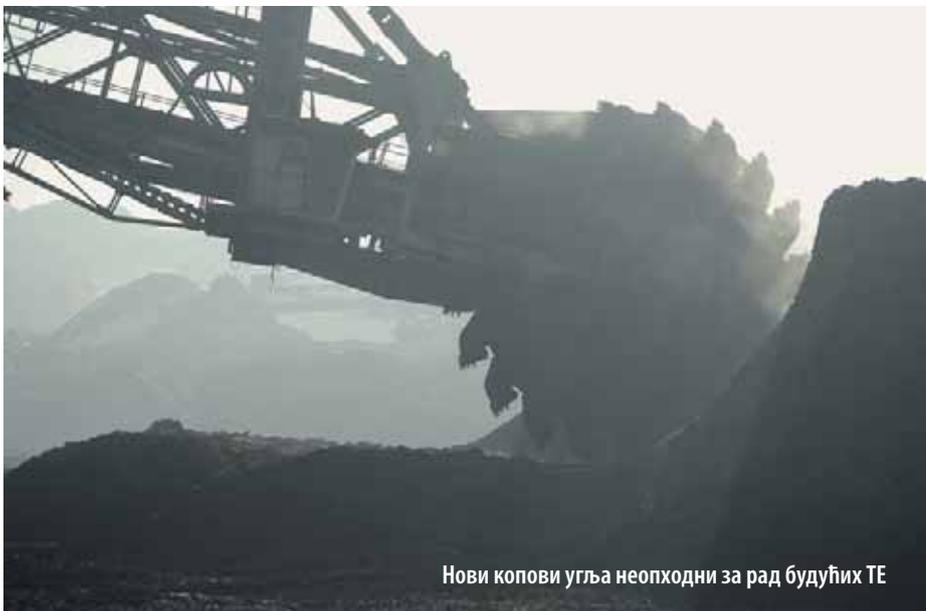
А унутрашњи ресурси у Колубари и Костолцу, који се баве сервисним и текућим одржавањем, требало би да се оспособе за инвестиционо одржавање.

Како доћи до пара?

– „Колубара–Метал“ и „Прим“ могли би доста да помогну у изради нове опреме за коп „Радљево“, као и код друге

коју би радиле те стране фирме. Према информацијама којима располажемо, на Космету је недавно ревитализован један багер по знатно вишој цени од оне по којој је нама недавно испоручен такав багер, али – нов! Велике фирме се све више баве инжењерингом и зато се ту сада ствара простор за развој наше електро и машинске индустрије. Мислим да би сви ти нови капацитети могли да се заврше у наредних десетак година и тада би могло да се говори о лидерској позицији ЕПС-а у региону! Али, под условом да Електропривреда Србије остане вертикално интегрисано акционарско друштво са 51 одсто државног капитала. Докапитализацијом, односно продајом или емитовањем акција, такође може да прибави део средстава за оних 30 одсто потребних за почетак инвестирања, а с другим делом требало би да учествује и држава средствима од продаје сегментата других предузећа или делова система, који су већ издвојени из електропривреде. Тако прибављена средства би се авансно уплатила тим малобројним произвођачима квалитетне опреме и тако бисмо на време стали у ред за њену испоруку – рекао је на крају Томић.

Д. Обрадовић

Нови копови угља неопходни за рад будућих ТЕ

Владан Јовичић, директор ПД РБ „Колубара“

Без пара – ни угља ни струје

Изузетни резултати из протеклих година, због депресираних цене електричне енергије, не обезбеђују потребна средства за рад. – Без нових улагања, неизвесно снабдевање постојећих термоелектрана већ од 2010. године. – Хитно је потребно отварање нових копова за нове електране

У ПД РБ „Колубара“ ни после рекордне 2007. године нема предаха. И у јануару ове године произведено је девет одсто угља више од плана. Резултат је тим вреднији јер овогодишњи билансирани план производње угља износи 29,275 милиона тона, што је на нивоу до сада највећег постигнутог рекорда из прошле године. Рекорди у 2007. години нису, међутим, допринели да се обезбеди довољно средстава ни за најважније пословне активности РБ „Колубара“ у 2008. години. Разлог – депресирана цена струје. Недовољно новца за инвестиције у целом ЕПС-у, проблем је који погађа сва привредна друштва. „Колубару“ то посебно погађа због старости и стања рударске механизације. Намицање средстава угрожава и ширење и отварање нових копова за производњу угља. Без нових лежишта угља, већ у 2010, а поготово у 2011. години, РБ „Ко-

Владан Јовичић: Цена струје све угрожава

лубара“ неће бити у стању да обезбеђује довољно угља ни за рад постојећих термокапацитета. Ово је за лист „kWh“ ис-

такао Владан Јовичић, директор ПД РБ „Колубара“.

Мањак новца кочи развој

– У протеклој години РБ „Колубара“ остварио је до сада највећу производњу угља и јаловине. Нови рекорд производње угља, тако, износи 29,275 милиона тона. За око 70.000 тона надмашен је до сада најбољи резултат, остварен 2006. године – каже Јовичић. – Највише од постојања РБ „Колубара“ произведено је и јаловине – 77,785 милиона кубика. То је чак око 30 одсто изнад плана. Најбољи претходни резултат остварен је 2003. године, када је откривен 71 милион кубика јаловине. Са пребачајима се наставља и у јануару. Све то само по себи наговештава још једну успешну

НЕИЗВЕСНОСТ КОЈА БРИНЕ

За РБ „Колубара“ у 2008. години наилази неизвесан период, имајући у виду да он није једини у ЈП ЕПС коме су потребна нова финансијска средства. Како истиче Јовичић, резерве угља на коповима омогућавају експлоатацију угља за још пола века и постојеће активности усмерене су на ширење фронтва и на откривање нових лежишта. Реч је, пре свега, о ширењу копова „Поље Д“ и „Тамнава – Западно поље“ и о отварању копова „Поље Е“ и „Велики Црљени“. Битна је и санација клизишта на коповима „Поље Б“ и „Поље Ц“. На ред би после дошло и отварање новог копа „Радљево“. Наставак започетих активности предвиђен је и у набавци нове и модернизацији и ревитализацији постојеће опреме. А од тога најважнија је набавка багера одлагача за рад јаловинских система неопходних за откривање угља. У плану је, такође, и наставак активности на хомогенизацији угља. Са применом нових технологија усвајају се и нова знања, па имајући то у виду, потребно је и да се кадровски ојачају стручне службе које раде на експлоатацији угља.

– Дугорочан приступ на свим нивоима пословања је смањивање трошкова производње. То ће се радити по посебно донетом плану – каже Јовичић. Преиспитаће се и постојећи модел одржавања опреме, што је нарочито битно за копове који долазе и на којима ће радити најсавременија рударска механизација.

производну годину. Али, нажалост, због цене електричне енергије, новца нема за све што је потребно.

Јовичић истиче да РБ „Колубара“ има добре инвестиционе програме. У протеклом периоду квалитетно су урађени ремонти, па је „Колубара“ поуздан стуб ЕПС-а. Међутим, враћа се Јовичић на цену струје, због мањка пара онемогућено је да настави са остваривањем још бољих параметара пословања.

Протекла година није била успешна само у рударском сектору. Изузетни резултати остварени су и у производњи електричне енергије. Готово да нема привредног друштва ЕПС-а у којем се није веома добро радило. Али, истовремено, да то није била и успешна пословна година најбоље се видело када се оснивачу – Влади Србије – предлагао план пословања ЈП ЕПС за 2008. годину, за чију реализацију је недостајало чак 11 милијарди динара. У План се ушло са мањком новца. Разлог – приход од продаје струје је тешко проценити јер је корекција цене неизвесна.

Уколико се настави такав тренд недостатка средстава, захвати који су

„Колубари“ доста значајни неће моћи да се спроведу. Реч је о динамички планираним пакетима за набавку комплетних система на копу „Тамнава – Западно поље“. Уколико ЈП ЕПС на основу кредита, на пример, обезбеди средства за неопходне инвестиције, она се неће користити на планираном нивоу и тај новац, пре свега, биће резервисан за основне делатности. Са тим проблемом, несумњиво, суочиће се и експропријација намењена ширењу копова „Тамнава – Западно поље и „Поље Д“.

– Уколико се настави са депресивном ценом електричне енергије, имаћемо проблем, и РБ „Колубара“ мора да упозори и на време каже да ће снабдевање угљем за нормалан рад термокапацитета већ у 2010. години бити под знаком питања. Потпуно је неизвесно да ли ће РБ „Колубара“ већ у тој, а поготово у 2011. години, моћи да за постојеће термоелектране обезбеди довољно угља – напомиње Јовичић. А да се и не помињу средства преко потребна за отварање копова, неопходних за рад нових термокапацитета. С друге стране, све то је и

саставни део Стратегије развоја енергетике Србије, као и средњорочних и дугорочних планова развоја ЈП ЕПС, подржаних од Владе Србије.

Потребна Агенција за рударство !

РБ „Колубара“ ради и за целу Србију, а домаће фирме када је реч о репроматеријалу, резервним деловима и о другим пословима, исто тако, раде за овај басен. У најкраћем могућем року, потрудићу се, додаје Јовичић, да се и због тога реализују задаци из Стратегије развоја енергетике Србије. Само тако „Колубара“ може да трасира сопствени пут и да задржи печат какав има данас. За то је потребно и да се уведе нова технологија, односно да копови прате примену најновијих технолошких линија у будућим енергетским објектима, као што су ТЕ „Колубара Б“ и ТЕНТ Б 3, а што ће, потом, представљати и Србију у свету.

Површински копови и њихова производња и у процесу реструктурисања остају основна делатност ЈП ЕПС, наглашава Јовичић. То је, између осталог, и разлог да се иза себе оставе бивши неповољни трендови и да се, пре свега, ради на ублажавању тешког стања које се у РБ „Колубара“ рефлектује у знатном броју инвалида рада и у застарелој опреми. Највећи допринос томе биће да се настави са постизањем успешних резултата, који су у протеклој години реализовани упркос хаварији опреме и клизиштима. Неопходна је и обнова запослених и то са „јаким“ кадровима.

– У последње четири године у ЈП ЕПС је уложено доста средстава и то више није предузеће које је било пре неколико година. Али, упркос спроведеној рационализацији и извршењу и пребацивању планова, са садашњом ценом електричне енергије и укупним односом према ЕПС-у, и „Колубара“ у њој, онемогућени смо да реализујемо планове развоја и даљу потребну обнову постројења – примећује Јовичић. У дужем временском периоду ЕПС-у се не омогућавају услови за даљи раст и развој. А ЕПС даље не може сам, нити може успешно да ради уз проблеме са ценом који се не решавају. РБ „Колубара“ тражиће, стога, да се ускоро формира Агенција за рударство Србије, чије је оснивање и предвиђено Законом о енергетици. Због испољених политичких разноликости њено оснивање је одложено и тај наш циљ још није остварен.

Миодраг Филиповић

„Поље Д“ предњачи у производњи угља

Похвале ЕПС-у

Чланови новог Управног одбора ЕПС-а

За низ рекорда у прошлој години заслуге припадају свима који раде у ЕПС-у и они заслужују признање, истакнуто на првој седници новог Управног одбора.

На првој седници новог Управног одбора ЕПС-а (председавао Петар Кнежевић), одржаној 1. фебруара, разматрано је извршење електроенергетског биланса у протеклој 2007. години, а посебно за децембар 2007, уз процену његовог остварења за јануар, сагледавање електроенергетске ситуације за фебруар, као и реализација програма ремонта. Донет је Пословник о раду Управног одбора, као и одлуке о усвајању Извештаја о извршеном попису имовине и обавеза ЈП ЕПС, са стањем од 31. децембра 2007. године, о прихватању Уговора о преносу без накнаде опреме на ЈП „Електро mreжа Србије“ и о трансферним ценама за 2008. годину.

Управни одбор Електропривреде Србије одао је признање свим запосленима у ЕПС-у на изузетним производним резултатима у 2007. години. Прошле године забележене су највећа потрошња и производња електричне енергије. Укупне потребе износиле су више од 41,24

милијарде киловат-часова електричне енергије (1,4 одсто изнад биланса). Остварен је и највећи годишњи бруто конзум у Србији са више од 37,78 милијарди киловат-часова. Највећим делом таква потрошња подмирена је из производних капацитета ЕПС-а – са више од 38,97 милијарди киловат-часова. Таква највећа годишња производња електричне енергије у Србији била је за око 900 милиона киловат-часова већа од биланса (2,4 одсто). Томе су највише допринеле термоелектране на угаљ, које су билансирану годишњу производњу пребациле за 5,7 одсто, а такође успешну претходну 2006. за 2,8 одсто. Производњу изнад биланса имале су, такође, и акумулационе ХЕ и то за 20,6 одсто. Значајно је да је, захваљујући таквим резултатима, за уравнотежење биланса увезено само 792,184 милиона киловат-часова од билансом предвиђених 1,848 милијарди киловат-часова електричне енергије или тек 40 одсто.

У овом периоду остварена је и изузетна производња угља – 36,5 милиона тона. Површински копови „Колубаре“ и „Костолац“ постигли су рекордну годишњу производњу. У РБ „Колубара“ произведено је преко 29,2, а у ПК „Костолац“ више од 7,2 милиона тона угља. Пребачаји изнад плана износили су пет, односно један одсто.

Чланови Управног одбора ЕПС-а упознати су са проценом реализације биланса за јануар, као и сагледавањем електроенергетске ситуације за фебруар 2008. године. Укупне потребе за електричном енергијом подмириваће се и даље највећим делом из производних капацитета ЕПС-а. Њихова јануарска производња биће, процењује се, за 5,7 одсто изнад биланса.

С обзиром на то да је и почетком 2008. године задржан тренд велике потрошње електричне енергије, у прва два месеца наставља се са повећаном производњом у термоелектранама – у јануару са 14, а у фебруару са 6,6 одсто изнад биланса. Проточне ХЕ ће у јануару произвести испод биланса, али ће зато у фебруару, очекује се, дати више него што је планирано. За уравнотежење електроенергетског биланса биће потребан и мањи увоз електричне енергије и то знатно испод билансираних количина, а тендерска процедура је у току. Попуњеност акумулационих језера и депонија угља гарантује стабилну електроенергетску ситуацију до краја зиме.

М. Филиповић

Влада Србије именовала чланове УО ЕПС

Петар Кнежевић, нови председник

Влада Србије именовала је председника и нове чланове Управног одбора ЈП „Електропривреда Србије“. За председника УО ЈП ЕПС именован је Петар Кнежевић, а новоизабрани чланови су: Слободан Михајловић, Десимир Стевић, Мирослав Алексић, Душан Ђуровић, Живко Трубук и проф. др Јерослав Живанић. Дужности су, истовремено, разрешени досадашњи председник и чланови Управног одбора ЈП ЕПС.

Производња већа, али и губици

Према Програму пословања за 2008. годину, производња електричне енергије ће бити повећана за три, а угља за два одсто. - ЕПС ће ЕМС-у фактурисати системске услуге

Годишњи програм пословања ЈП Електропривреда Србије за 2008. годину усвојен је у коначној верзији на седници Управног одбора ЕПС-а одржаној 6. фебруара 2007. године у Београду (председавао Петар Кнежевић). Такође, дата је и сагласност на годишње програме пословања привредних друштава у систему Електропривреде Србије, а размотрена је и информација у вези са проценом вредности основних средстава ЕПС-а, са стањем на дан 1. јануар 2007. године.

Говорећи о Програму пословања за 2008. годину, Ратко Богдановић, директор Дирекције ЕПС-а за економско-финансијске послове напоменуо је да су, у односу на већ претходно усвојен Програм пословања, сада начињене измене, које се односе на питање масе зарада за 2008. а, како је рекао, највећа промена

је ступање на снагу Тарифног система ЕМС-а од 1. јануара 2008. године, због чега сада фактуре иду на дистрибутивна предузећа. По том новом тарифном систему, ЕПС сада ЕМС-у фактурише системске услуге и у току су преговори око склапања уговора. Такође, Богдановић је, пред осталог, рекао да је процена вредности основних средстава у низу категорија у овом Програму показала значајне измене. У односу на претходни план, због повећања вредности основних средстава, губитак ЕПС-а у 2008. повећан је за 22 милијарде динара.

У резимеу Програма пословања наведено је да ће укупан број запослених у односу на 31.12.2007. године бити умањен за један одсто, али, како је рекао Богдановић, то не значи да се неће примати нови кадрови. Производња електричне енергије ће према плану бити повећана у овој години за три одсто, најпре кроз већи учинак хидроелектрана, а сагледано је да би увоз електричне енергије требало да буде већи за два одсто. За исти проценат планирано је и повећање производње угља, док ће производња откривке бити на нивоу 78 процената из 2007. године.

Током 2008. године ЕПС-у ће недостајати 10,4 милијарде динара: планови ремонта и инвестиција су максимално рестриктивни. Почетни планови су, како је рекао Богдановић, исказивали минус од 30 милијарди динара и то је сведено на 10 милијарди динара, што се сада препознаје као решиво стање. Наиме, део тих пара се очекује од цене електричне енергије и други део кроз рационализовање расхода ЕПС-а и задживања. Средства за програме одржавања су повећана у односу на 2007. годину за 11 одсто, првенствено по основу инфлације, што значи да ниво одржавања остаје исти.

Богдановић је рекао да је план инвестиција и развоја значајно срезан и да су сопствени извори на нивоу прошлогодишњих али је другачија структура, јер је 4,7 милијарде динара планирано за експропријацију. Та ставка није фигурирала у 2007. години, што значи да ће друге инвестиције бити значајно испод прошлогодишњих.

То ће, напоменуо је Богдановић, имати тешке негативне последице на пословање ЕПС-а, као и могућност уредног и редовног снабдевања потрошача електричном енергијом.

У вези са растом примања запослених, др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а, рекао је да је у договору са Министарством финансија одређено да маса зарада у овој години у односу на 2007. буде већа и да постоји спремност пословодства ЕПС-а да се коначно приступи допунском пензионском осигурању запослених до висине неопорезивог дела (3.000 динара).

Упознајући чланове Управног одбора са информацијом о процени основних средстава ЕПС-а, коју је обавио овлашћени процењивач Arthur D Little GmbH, Драгомир Марковић, директор Дирекције ЕПС-а за стратегију и инвестиције, поред осталог, рекао је да је вредност ЕПС-а повећана за 43 одсто и да ће се корекције вредности и даље обављати у годишњим циклусима.

Д. Обрадовић

Више пара за експропријацију: Поље „Д“

Рационалније и ефикасније пословање

Ново зависно привредно друштво оснива се ради остваривања већег профита за све делове пословног система ЕПС-а и испуњења законских обавеза. – Делатност трговине издваја се из дистрибуција. – Запослени који пређу у ново ПД ЕПС-а остају радници Електропривреде Србије

На састанку Стручног тима за припрему оснивања привредног друштва ЈП ЕПС које ће се бавити трговином на мало електричном енергијом, који је крајем јануара ове године одржан у Костолцу, закључено је да су основне анализе и сагледавања приведени крају и да се припремљена документација о будућем, новом зависном привредном друштву у ЈП ЕПС може доставити генералном директору ЕПС-а др Владимиру Ђорђевићу, као полазиште за одлучивање. То значи да је Стручни тим, заједно са радним групама у привредним друштвима за дистрибуцију електричне енергије, глобално дефинисао будуће оквире новог привредног друштва и понудио могућа решења за његово оснивање.

Како је речено, делатност трговине на мало електричном енергијом издваја се из привредних друштава за дистрибуцију електричне енергије, и то тако што

ће се основати ново зависно привредно друштво на нивоу ЈП ЕПС, које ће својих пет огранака имати у седиштима ПД за дистрибуцију, погоне у огранцима ПД ЕД, а пословне јединице у седиштима погоне ПД ЕД. У пословницама, односно испоставама ЕД, трговина би била организована на нивоу одељења, односно одсека. За разлику од привредних друштава за дистрибуцију, па и свих осталих ПД у ЕПС-у, која су територијално организована, ново привредно друштво, за трговину на мало, покриваће целу територију Републике Србије и на нивоу ЈП ЕПС-а биће јединствено постављено. Седиште ће му бити у Београду.

Припремљени нацрти докумената

Речено је да су припреме доведене до нивоа да је већ сада извесно да ПД за трговину на мало може да заживи

Ускоро ће се њихов посао звати трговачки: за шалтером ЕДБ-а

већ од средине ове године, а то значи да ће од тада ЈП ЕПС, уместо садашњих 11, имати 12 зависних привредних друштава. Стручни тим је припремио нацрте основних докумената које је од њега, својом одлуком, тражио генерални директор ЕПС-а. Но, да би се ново ПД регистровало, биће потребно да се пре тога измени Закон о енергетици, ради прецизнијег дефинисања законског оквира у трговинској делатности, као и да се од Регулаторне агенције прибави лиценца за бављење трговином на мало електричном енергијом.

Нико не остаје без посла

На састанку Стручног тима скренута је пажња да у овом тренутку треба пуну пажњу посветити информисању запослених, како би се избегле све полуминформације или нетачна тумачења у вези са оснивањем новог привредног друштва. Пре свега, најзначајније је да се објасни да не следе отпуштања тобоже вишка запослених у дистрибуцијама, већ да ће се само део радника који већ раде на пословима трговине електричном енергијом правно „превести“ у ново ПД. Штавише, највећи део ових радника, који и даље остају радници ЕПС-а, неће променити ни радни простор, јер се планира да огранци, погони, пословне јединице и одељења раде у просторијама ЕД, које би ново привредно друштво узело под закуп. Опредељење је, наиме, да се новом ПД не преноси непокретна имовина ПД ЕД, тачније да његов укупан капитал буду новчана средства, којима ће управљати као приходом (вредност укупно испоручене електричне енергије тарифним купцима) и расходом (укупна набавка електричне енергије од произвођача и из увоза). Једноставно речено, сви новчани токови у вези са набавком и продајом електричне енергије у ЈП ЕПС биће каналисани преко рачуна новог ПД за трговину на мало, што ће омогућити њихову бољу контролу и ефикасније управљање њима.

А. Цвијановић

Корак ка енергетској независности

Србија се определила за развој енергетике коришћењем сопствених ресурса, јер само управљањем тим потенцијалима може постати енергетски независна и самостална

Пројекат реализације монтаже новог јаловинског система за коп „Дрмно“, започет 12. јула 2007. године, монтажом багера SRs 2000, од 28. јануара ушао је у нову фазу. На свечаности на копу „Дрмно“, уприличеној тим поводом, Драган Живковић, директор ПД „ТЕ-КО Костолац“, у присуству представника ЈП ЕПС, Агенције за енергетику Републике Србије и домаћих фирми, обележио је почетак радова на монтажи транспортног система и одлагача ARs 2000, капацитета 8.500 кубика јаловине на сат у склопу Петог јаловинског система. Комплетан пројекат, вредан 65 милиона евра, финансира се искључиво из средстава ЕПС-а, без кредита и тренутно је једна од највећих инвестиција не само у ЕПС-у већ и у држави. Послови на монтажи багера одвијају се по плану. За протеклих шест месеци монтирано је око 1.000 од укупно 3.000 тона опреме, колико износи укупна тежина багера SRs 2000, што значи да је до сада урађено 30 одсто тог посла.

– Србија се определила за развој енергетике користећи сопствене ресурсе, почиње да влада и управља енергетским потенцијалима, јер само тако може бити постати енергетски независна и самостална – истакао је Драган Томић, заменик генералног директора ЕПС-а. – Значи, да производи електричну енергију из угља и монтажа јаловинских система на површинским коповима привредних друштава „ТЕ-КО Костолац“ и РБ „Колубара“ у функцији је остварења енергетске независности. То је значајна инвестиција за косточачки угљени басен, али пројекат је од великог значаја и за ЕПС.

Према речима Живковића, реализацијом пројекта монтаже новог јаловинског система стварају се услови за проширење капацитета производње угља на копу „Дрмно“ 2009. године на

девет милиона тона, а касније и на 12 милиона тона. Ова инвестиција изузетно је значајна за ПД „ТЕ-КО Костолац“ и уопште за овај крај, јер покреће његов развој. Другу значајну компоненту представља и то што ће у реализацији овог пројекта значајну улогу имати домаћа машиноградња. Уз жељу да у наредном периоду у Србији буде више оваквих инвестиција, Живковић је учесницима у реализацији овог посла пожелео успешан рад и остварење планираних рокова.

Срђан Димитријевић, представник „Гоше-ФОМ“, указујући на поверење ЕПС-а да овој фирми повери важне послове у реализацији тако великог пројекта, напоменуо је да ће се све преузете обавезе и то до завршетка радова извршити у предвиђеном року.

„Гоша-ФОМ“ до сада је већ испоручила 3.000 од укупно 7.900 тона опреме, чиме су се и стекли услови за почетак монтаже транспортног система, који ће у завршној фази бити дуг око осам километара, са пет погонских станица и транспортним тракама ширине 2.000 милиметара. Укупна вредност транспортног система је 31 милион евра. Значи, половина укупних инвестиционих средстава одлази на транспортни систем, који ће бити урађен по најновијим стандардима Европске уније.

Званично је, истовремено, започела и монтажа опреме за одлагач ARs 2000, који је комплементаран капацитетима багера SRs 2000. Укупна вредност инвестиције је 13 милиона евра. Опрему за одлагач испоручује немачка фирма „Круп“, с тим што је у тај посао укључена и домаћа машиноградња и то са 35 процената од укупних инвестиционих средстава за овај пакет опреме. А по основу послова на изради челичне конструкције, дела електроопреме, монтаже..

Званичан старт монтаже јаловинских система на копу „Дрмно“

Прогнозе учесника у реализацији пројекта су да ће систем бити завршен до децембра 2008. године и да ће рударска механизација ући у производњу средином 2009. године. Уз стварање услова за бржи развој копа „Дрмно“, тиме ће се и то у дужем периоду решити снабдевање термоенергетских капацитета у Костоцу угљем са једног копа.

С. Срећковић

Мрак да „просветли“

Из новогодишњег мрака у Врању „Југоисток“ мора да извуче поуке и схвати значај интерне комуникације и односа са медијима. – Отворено о борби против корупције, крађама струје, проблемима у снабдевању већих градова...

Кризне ситуације и проблеми у снабдевању појединих градова или делова градова јасно показују како крчиммо свој углед и шта нам се дешава у јавности и медијима када у једном ПД нема квалитетне интерне комуникације и координисаног наступа према медијима. Пример нестанка електричне енергије у Врању баш 31. децембра 2007. када се народ спремао да дочека Нову годину је то и показао. Уместо да су из огранка Врање о том квару одмах обавестили директора ПД, он ни сутрадан није сазнао шта се десило и дешавало у Врању. Према медијима је прво кренуло општинско руководство у Врању, оптужујући све из ЕПС-а за мрак у Врању, док је дирекција „Југоистока“ чекала шта ће рећи руководство огранка, које се у овој ситуацији није снашло. И уследио је низ лоших написа о ЕПС-у.

Ово је на почетку састанка у ПД „Југоисток“ који је одржан средином јануара рекао Зоран Манасијевић, помоћник генералног директора ЕПС-а за технички систем. Састанку су присуствовали представници Дирекције

ЕПС-а за дистрибуцију, пословодство ПД „Југоисток“, као и челни људи свих огранака из састава овог ПД.

„Нема минорног проблема“

У расправи о новогодишњем мраку у Врању, Манасијевић је рекао да су само људи који су изашли на терен да реше проблем били на висини задатка. Несхватљиво је, додао је, да се процене о броју оних који су били без струје крећу од неколико хиљада до чак 40.000, како је тврдио председник општине Врање. Иако је, вероватно као и сваки председник општине, вичан медијским наступима, морамо нагласити да је његово право и обавеза била да реагује на нестанак струје у новогодишњој ноћи. Мада је он то право баш раскошно искористио у медијима. Наша мисија је да обезбедимо струју за сваког купца и нема „минорног проблема“ који се мери било каквим малим бројем или „релативно малим бројем купаца“. Наша је обавеза и мисија да истрајемо у томе да сваком купцу у свако време испоручујемо квалитетну електричну

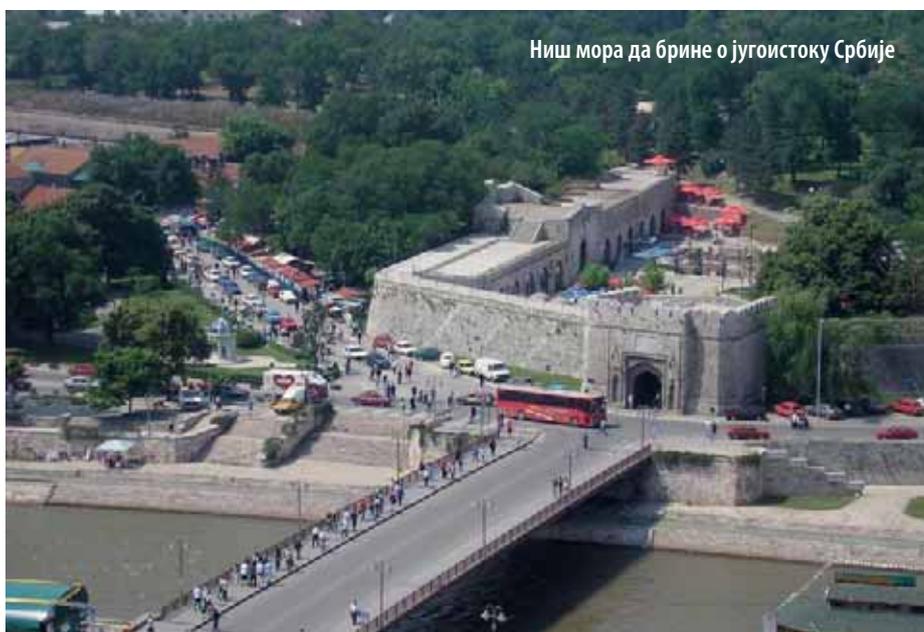
енергију. У том смислу се између осталог благовремено отклањају слабе тачке у мрежи, константно појачава и осавременује мрежа. Због тога ће директор ПД „Југоисток“ формирати стручну комисију која ће детаљно утврдити узроке нестанка електричне енергије и целу хронологију догађаја. Све изјаве медијима дате тим поводом такође морају да се анализирају и извуку поуке за следеће овакве ситуације. Нацртали смо шему ко с ким комуницира када се овако нешто деси, али се то не поштује. Процедура комуникације са медијима је јасна и не могу да схватим да огранак комуницира са медијима а да дирекција ПД о томе нема појма. Да не помињем да ни Сектор ЕПС-а за односе с јавношћу о томе није био обавештен, иако је то обавеза ПД.

Стратегија нападања електричном енергијом већих градова (Ниш, Лесковац, Зајечар, Врање и Неготин) мора да се усклади са садашњом ситуацијом. Због тога је потребно да се иновирају студије развоја мреже које ће уважити податке о кретању становништва, као и будући индустријски развој, закључено је на састанку.

Издавање енергетских сагласности једна је од осетљивих тачака према неким истраживањима у којима су грађани баш то навели као место најчешће корупције када су у питању електродистрибутивна предузећа. У расправи о тој теми, Александар Јањић, директор ПД „Југоисток“, истакао је да је борба против корупције један од најважнијих задатака пословодства ПД. Против 10 радника ПД су поднете кривичне пријаве. У дискусији је указано и на остале проблеме са којима се суочава ПД. Крађе су велики проблем, јер машта лопова нема граница, тако да та појава утиче на губитке у овом ПД.

– Активности полиције и судова, који су пратили напоре ПД на смањивању крађа, нису биле адекватне. Зато су и резултати у борби против лопова скромни – рекао је Јањић.

Бројни су и проблеми у реализацији донетих пресуда, пре свега приликом принудне наплате. Неизмирени рачуни за утрошену електричну енергију су такође велики проблем који оптерећује

Ниш мора да брине о југоистоку Србије

пословање „Југоистока“. „Хетерогеност правних служби“ у систему ПД ограничава резултате и домете овог посла. Ова проблематика је такође у вези са корупцијом, нагласили су присутни.

– Софтверско праћење целог поступка одобравања нових прикључака утицаће на смањење корупције у овом послу – нагласио је Јањић.

У закључцима поводом ове теме глашано је да је потребно да се правници који су задужени за радне спорове стално едукују, док спорове око спорних потраживања и крађа струје треба поверавати адвокатским канцеларијама које ће бити мотивисане да добијају спорове и наплаћују штету од неплатиша и лопова.

Наплата 99 одсто!

Наплата испоручене електричне енергије у ПД „Југоисток“ у 2007. години била је чак 99,12 одсто. То је „рекордно добра“ наплата, рекао је Јањић. Ако се има у виду да је на територији ПД велики број најнеразвијенијих општина у Србији, резултат добија на значају.

Извештавајући скуп о реализацији већих техничких програма у току 2007. године, директор Јањић је рекао да су на 110 kV напону, најважније активности биле везане за град Ниш (ТС „Ниш 13“ и ТС „Ниш 10“) док су на 35 kV напону биле ТС „Брестовац“ и ТС „Дољевац“. Сва расположива средства за инвестиције и одржавање су утрошена, али је то ипак било на нивоу 50 одсто од плана, иста-

Мрак као поука: Врање

као је директор „Југоистока“.

У целом ЈП ЕПС има тешкоћа са финансирањем великих пројеката, али нема пројекта који није завршен, рекао је Манасијевић. Новац се мора улагати у велике објекте, са јасно видљивим ефектима и за такве случајеве ће обезбеђивање извора финансирања бити стављено у први приоритет на нивоу ЈП ЕПС.

На крају састанка, Јањић је као посебно важне активности издвојио оно што се ради на стварању јединственог ПД, од претходна четири ЈП, уз све позитивне ефекте који из тога произлазе (смањење трошкова, јединствена систематизација

итд.). Овај процес ће обухватити и редефинисање односа са новим предузећем за трговину електричном енергијом, које се налази у фази формирања. Посебно је истакао да је најбоље уложени динар, онај који се потроши за набавку бројила и управљање. Динамика реализације инвестиција у 2008. години ће зависити од тренутне ликвидности а као најважније пројекте је поменуо ТС 110 kV („Ниш 8“, „В. Хан“, „Врање 2“ и „Мосна“), док се на 35 kV планирају веће реконструкције постојећих ТС. Као посебну тешкоћу Јањић је истакао однос са представницима града Ниша.

Н. Е.

САСТАНАК СА ПРЕДСТАВНИЦИМА ПД ЕПС-а

Информисање запослених – императив

Запослени морају на време да буду обавештени шта се дешава у систему ЕПС-а

потребна. Представљени су резултати акције ЕПС И ДЕЦА у 2007. и најављен концепт ове акције за 2008. годину, чији садржај још није утврђен, али ће све са чиме ће се ЕПС ове године дружити са децом бити познато до средине марта. Предложено је да се најуспешније активности у прошлој настави и ове године, као и да победници са три ЕПС-ова конкурса буду награђени седмодневним боравком у Еко кампу на Тари.

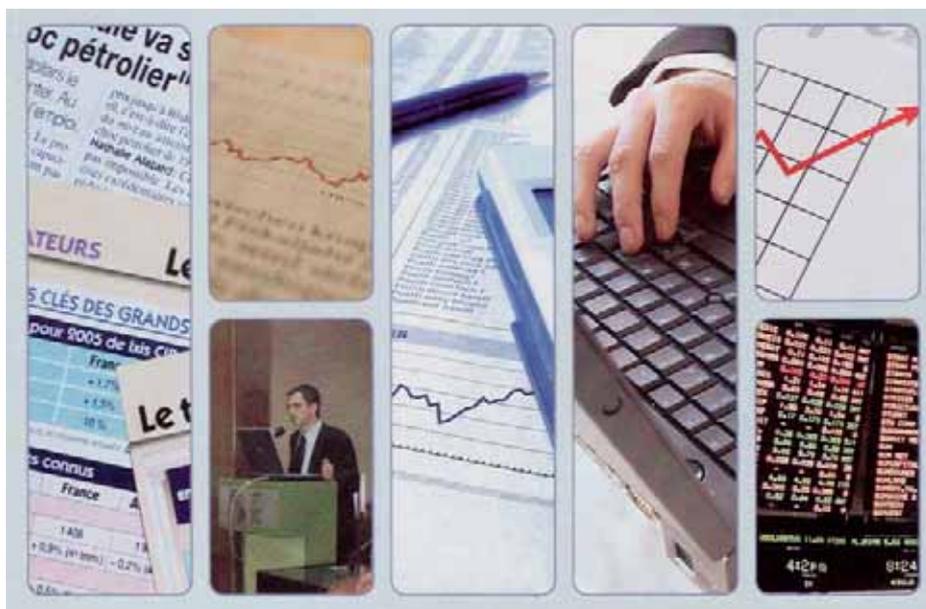
Р. Е.

Прво упис, продаја када ЕПС дође на ред

Запосленим и бившим радницима припадају акције ЈП у вредности 200 евра по години стажа у тим фирмама. – Пријава грађана за бесплатне акције у 25 филијала Националне службе за запошљавање

Запослени и бивши запослени у јавним предузећима, за разлику од других грађана, који по претходним законима нису стекли акцијски капитал, имају право на бесплатне акције у својим предузећима. Додуше, и они морају да се евидентирају, али се њих око 150.000 пријављује у 25 филијала Националне службе за запошљавање, а не на шалтерима пошта, као остали грађани.

Као и за све друге, међутим, предуслови су исти – да су постали пунолетни закључно са 31. децембром лане, да су држављани Србије на дан 3. јануара ове године и да су 30. јуна прошле године имали пребивалиште на територији Србије, односно статус привремено расељеног лица са Косова и Метохије. Услов је и да су уписани у бирачки списак.

Београдска берза чека акције ЕПС-а

Запослени и бивши запослени у јавним предузећима, међутим, морају уз личну карту да понесу и њену фотокопију, уверење о држављанству не старије од шест месеци, оверену фотокопију радне књижице (запослени у предузећу, а пензионери у ПИО фонду), као и потврду о годинама рад-

ног стажа на посебном обрасцу који је достављен предузећима и фонду. Ово је потребно због тога што они своје право стичу по другом основу, па тако њима припадају акције јавних предузећа у вредности од 200 евра по години стажа у тим фирмама.

Трговање тек када акције изађу на берзу

Евентуални целокупни радни стаж не могу да упишу у јавном предузећу. У њиховом случају примењена су, иначе, решења из ранијих закона о приватизацији када су грађани бесплатно добијали акције у вредности 400 немачких марака, а касније 200 евра по години стажа у предузећима у којима су радили.

Важно је напоменути да лица која се пријаве као грађани за бесплатне акције и новчану накнаду не могу, истовремено, да остваре право на бесплатне акције као запослени или бивши запослени у овим јавним предузећима.

Радно време за пријављивање у 25 филијала Националне службе за запошљавање је од 14 до 19 часова, а пријаву попуњава овлашћено лице. За-

Почиње велико учење о акцијама

послени и бивши запослени који имају пребивалиште у иностранству пријаву подносе дипломатско-конзуларним представништвима. И у овом случају додатне информације могу да се добију бесплатним позивом броја 0800 100 400 (само са фиксног телефона).

Акцијама јавних предузећа грађани ће моћи да тргују на берзи када, зависно од тока приватизације, њихови вредносни папири буду листирани на берзи. За почетак ће то, према најавима, бити НИС и ЈАТ.

Не журити са продајом, чекати праву вредност

Иако су Законом о бесплатним акцијама од права на добијање истих искључени сви они који су већ добили бесплатне акције за свој стаж по ранијим основама, у целини или делимично, у случају запослених из јавних предузећа предвиђено је сасвим друго решење што их чини повлашћеним у односу на већину грађана Србије.

Наиме, у њиховом случају је дозвољено да уколико су радили у „обичном“ предузећу и имају или су имали његове бесплатне акције, а сада раде у јавном предузећу, да за новостворени стаж добију и бесплатне акције тог јавног предузећа.

Запослени у јавним предузећима, иначе, имају и опциону варијанту да бирају између поменутих 200 евра по години стажа у јавном предузећу или новчану накнаду и акције шест јавних предузећа, као других 4,5 милиона грађана. Па шта ко процени да му се исплати.

Било како било, тек о правој вредности акција јавних предузећа које су добили грађани и запослени у јавним предузећима и томе да ли ће све то вредети 1.000 или 200 евра по години стажа, моћи ће да се говори тек када трговање тим акцијама буде омогућено на берзи. Понуда и тражња на тржишту хартија од вредности одредиће, заправо, колико они вреде. У почетку трговања, због велике понуде, јер ће се си-

Понуда и тражња акција на тржишту хартија од вредности одредиће њихову вредност: детаљ са Београдске берзе

гурно једном броју грађана журити да их продају, стручњаци процењују да ће им вредност унеколико пасти. Отуда и савет да се са продајом не жури, већ да се сачека добра цена и, евентуално, дивиденда, односно капитална добит, која представља разлику између куповне цене (у овом случају књиговодствене вредности) и тржишне, односно цене у тренутку продаје.

В. С. А.

БЕСПЛАТНЕ АКЦИЈЕ НИСУ БЕЗВРЕДНИ ПАПИРИ

Пратите берзу и вредност акција

Будући акционари морају бити свесни да без обзира на то што ће добити бесплатне власничке хартије да то нису безвредни папири него да они имају три цене – књиговодствену, номиналну и будућу тржишну. – Ако продате кад није време, сами сте криви

У тржишној економији, каква је српска све више, свако од грађана мора сам да води рачуна о сопственом интересу, јер не може да очекује да ће држава или неко други о томе бринути, нити му надокнадити штету насталу због погрешних одлука. Уколико се не буде понашао рационално, нико не би требало да се жали на злехуду судбину и чуди ако на његовом губитку неко стрпљивији и промућурнији оствари ћар.

То се односи и на будуће акционаре који морају да буду свесни да, без обзира на то што ће за њих добити власничке хартије, то нису безвредни папири него они имају три цене – књиговодствену, номиналну (на коју ће гласити) и будућу тржишну, која ће сигурно расти с временом.

Акције су имовина као штедња, ауто, бела техника о којој би власници требало да брину на одговоран начин, наглашава Светлана Церовић, руководилац Службе информисања и маркетинга на Београдској берзи.

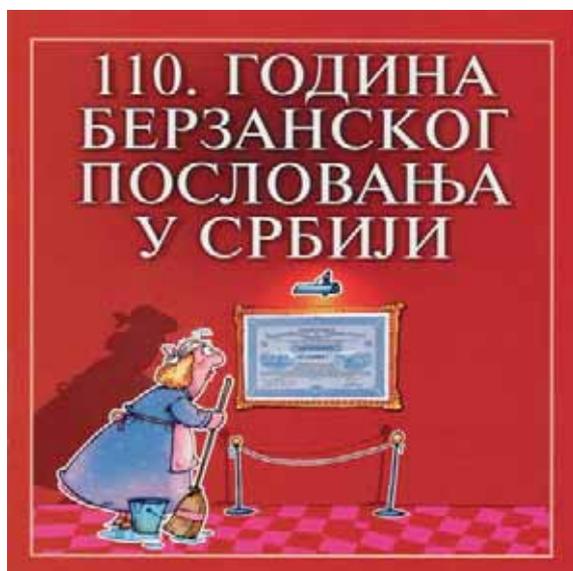
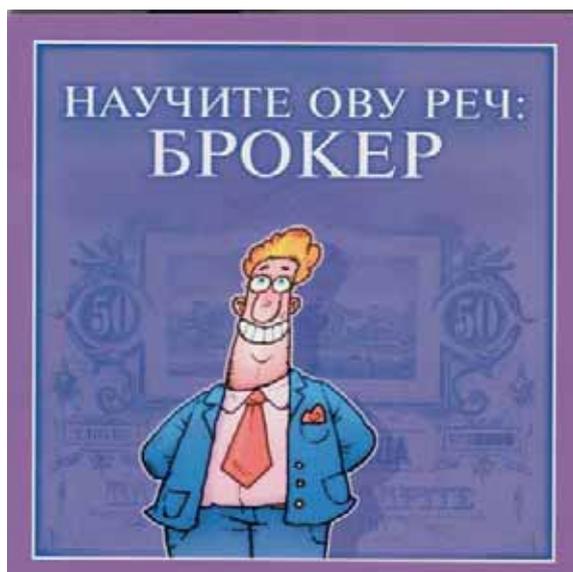
Док су на почетку промета обвезницама старе девизне штедње (новембра 2001. године), односно акцијама из процеса приватизације (2002. године), питања берзанским стручњацима била аналфабетска и општа, у последњих неколико година грађани постају све упућенији и захтевнији у тражењу одговора на оно што их занима.

Захваљујући медијима, међу којима је лист „Политика“ испредњачио наслутивши, пре других, дух времена које долази, тако што је први по-

Светлана Церовић: Не журити са продајом акција

чео са свакодневним објављивањем курсних листа обвезница од почетка трговања тим дужничким папирима, као и акцијама, грађани су стекли основна знања о вредносним хартијама које поседују, неопходна да би могли да прате збивања на компликованом финансијском тржишту.

Београдска берза припремила едукативне брошуре

Многи се обраћају директно за посленима на берзи, или посећују њен сајт www.belex.co.yu настојећи да се обавесте о томе шта да раде са хартијама од вредности чији су власници. Од овог броја и у листу „kWh“, који читају запослени у ЕПС-у, будући акционари, објашњаваћемо основне појмове акционарства и едуковати све оне који ће једног дана на берзи продавати или куповати вредносне хартије.

Имајући у виду, ипак, то да многи акционари још нису савладали ни буквар акционарства, они су идеалне мете за мешетаре који успевају да их обрлате да за мале паре продају своје благо. То се посебно односи на власнике бесплатних акција фирми чије реалне вредности многи нису свесни, па желе да их продају што пре по било којој цени, као да се решавају беспотребног терета. С

друге стране, тешко је поверовати да би неко продао ауто, плац или кромпир на пијаци, а да се претходно не распита о кретању цена на тржишту и покушао да оствари најбољу.

Сетите се „Апатинске пиваре“

Они који нису схватили да то што су акције добили бесплатно у процесу приватизације не значи да оне немају вредност, па им се то често олупало о главу, јер су продали свој иметак испод тржишне цене, а после се зато љуте на берзу, брокере, сматрајући се превареним и прете судом, требало би да се у ствари љуте на саме себе.

Свест да поседују много вреднију имовину него што су веровали, посебно се пробудила након што је држава свој пакет с акцијама „Апатинске пива-

ре“, маја 2002. године, продала по појединачној цени од 11.300 динара, што је отад била важећа цена и на берзи, док су нестрпљиви мали акционари неколико дана пре тога за акције истог емитента добили по 1.350 динара.

То је многе натерало на опрез приликом давања налога за продају акција берзанским посредницима, напомиње Церовићева, уз опаску да није мали број оних који су, журећи с продајом, потписивали такозвани тржишни налог, без одређене цене по којој желе да се одрекну свог иметка, а помоћ траже тек кад се трансакција на њихову штету обави. У таквој ситуацији нема много користи од накнадне памети и жалби, што значи да власници морају сами да брину о сопственом интересу, јер цену грешака и лоше процене увек сами плате.

В. С. А.

Друга аконтација, а не коначан обрачун

Како Влада Републике Србије до сада није дала сагласност на Годишњи програм пословања, а такође није донела ни посебну Одлуку о утврђивању укупног износа за зараде за 2008. годину, преостало је да се зараде, привремено врате на јануар 2007.

Средином фебруара запослени у Електропривреди Србије неће добити коначни обрачун зарада за јануар, већ другу аконтацију, док ће коначни обрачун уследити када Влада Србије да сагласност на Годишњи програм пословања ЕПС-а за ову годину. О проблемима који су настали у исплати ових зарада Владимир Ђорђевић, генерални директор Електропривреде Србије, обавестио је Мирослава Величковића, донедавног председника Синдиката радника ЕПС-а.

У последњем писму Величковићу, Ђорђевић га подсећа да је Синдикат радника ЕПС-а недавно упознат са дописом у коме је пословодство ЕПС-а Министар-

Сагласност на План пословања ЕПС-а још није донета: Влада Србије

тву рударства и енергетике указало на проблеме који постоје око начина исплате зарада у ЕПС-у за јануар 2008. године. У том допису Министарству, сем што се указује на проблеме, наводе се и могући начини исплате тих зарада. Како Влада

Републике Србије до сада није дала сагласност на Годишњи програм пословања, а такође није донела ни посебну Одлуку о утврђивању укупног износа за зараде за 2008. годину до доношења Годишњег програма пословања, преостало је само трећи начин за исплату зарада. То значи, ЈП Електропривреда Србије и зависна привредна друштва, у складу са Уредбом о начину и контроли обрачуна и исплате зарада у јавним предузећима („Службени гласник РС“ бр. 5/06), могу у овом тренутку да исплате зараде највише до нивоа исплаћених/одобрених зарада у јануару 2007. године.

У писму упућеном Синдикату, истиче се, да ће оно што буде исплаћено радницима 13. фебруара 2008. године представљати другу аконтацију зарада за јануар ове године. Када Влада Републике Србије да сагласност на Годишњи програм пословања ЈП Електропривреда Србије и зависних привредних друштва, исплатиће се коначни обрачун за јануар ове године. Управни одбор ЕПС-а је Годишњи програм пословања, у који су унете примедбе надлежних министарстава, усвојио на седници одржаној 6. фебруара и тај документ је послат у Владу.

Исплата јануарских зарада тренутно највише могућа до нивоа из јануара 2007. године

Термоелектране смањиле увоз

За потребе тарифних купаца, ЕПС је прошле године уместо планираних 1,8 милијарди киловат-сати, увезао само око 792 милиона kWh, што је тек 40 одсто од билансираних количина. – Уштеда је тим већа што је цена електричне енергије на регионалном тржишту вртоглаво расла

Потрошња електричне енергије у Србији током прошле године просечно је била већа око пет одсто од билансиране, а ипак Електропривреда Србије није увезла ни половину планираних количина за потребе тарифних купаца. Уместо увоза по ценама које су нарочито с јесени кренуле вртоглаво да расту, и то са све мањим изгледима да се енергија на тржишту и нађе за куповину, ЕПС се определио, и у томе успео, да максимално могући део потрошње покрије производњом из сопствених расположивих капацитета, а да увози само онолико колико се заиста мора.

Велике уштеде

Оваквом пословном политиком у протеклој години, нарочито у последњем кварталу, ЕПС је постигао рекорде у производњи угља и електричне енергије. Како се ни потрошња није дала, а Србији подуже недостаје цела једна електрана, увоз је текао са свом рационалношћу која се у датим условима могла постићи. Производња је оптимизирана, а увоз рационализован, при чему су остварене уштеде које такав рад подразумева. У Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом кажу да је током целе прошле године, дакле од 1. јануара до 31. децембра 2007, укупно уве-

зено 792,184 милиона киловат-сати. То је само 40 одсто од билансом предвиђених 1,848 милијарди kWh.

Мијат Милошевић, директор Сектора за трговину у овој дирекцији, истиче да је највећи увоз електричне енергије био у јануару прошле године (258,864 милиона), па ипак ни тада нису увезене све планиране количине. Билансом је било предвиђено да се у том месецу увезе 341 милион kWh. У укупни увозни збир за 2007. годину урачуната је и једна хаваријска набавка електричне енергије, а све остало купљено је на основу ЕПС-ових тендера за набавку потребних количина електричне енергије. При томе, важно је истаћи, сматра Милошевић, да су све ове куповине реализоване у складу са Законом о јавним набавкама и процедурама које овај закон прописује.

Куповано од 11 компанија

– Прошле јесени у нашем окружењу мало ко је нудио електричну енергију, што је за последицу имало нагли раст цена мегават-сата. Највећи проблем, међутим, нису биле цене, већ то што су понуђачи нудили мале количине, недовољне да подмире наше потребе. И у таквој ситуацији снашли смо се и успели да купимо енергију која нам је недостајала. Тако смо у 2007. години

Мијат Милошевић

укупне увезене количине електричне енергије набавили од 11 компанија, од којих су четири са седиштем у Србији – објашњава наш саговорник.

Према његовим речима, ово стање на тржишту на својеврстан начин исказује се и у подацима о ЕПС-овом увозу. Тако је у прва три месеца прошле године увезен укупно 414,821 милион, а у последња четири месеца (од 1. септембра до 31. децембра) 377,363 милиона kWh. При томе, почетак године био је топлији, а крај хладнији од просечних, па се и потрошња кретала у тако измењеним оквирима. У децембру, рецимо, забележена је до сада највећа месечна потрошња електричне енергије у Србији, а у том месецу увезено је само 106,128 милиона киловат-сати. Билансом је предвиђено да се у том месецу увезе 313 милиона kWh, што значи да је увезено тек 33,9 одсто од плана. Тако је, и поред рекордне потрошње, у том месецу увезена трећина од очекиваног.

Милошевић каже да је и за јануар ове године уговорен мањи увоз електричне енергије од билансираног, а, према садашњим плановима, тако треба да буде до краја ове зимске сезоне.

А. Цвијановић

Извезено око 255 милиона kWh

– Захваљујући оптимизацији производње и рационалном коришћењу пре свега хидроенергетских потенцијала, ЕПС је прошлог лета извезао укупно 255,231 милион киловат-сати. Највећи извоз реализован је у јуну прошле године, укупно 116,289 милиона kWh, када је електрична енергија из Србије пласирана у Македонију. Иначе, у протеклој години, електричну енергију од ЕПС-а купило је девет компанија – наводи Милошевић и додаје да се у извезене количине убраја и хаваријска енергија коју је ЕПС продао Унмику.

Потрошња форсира електране

Иако је јануар био топлији од просечног, потрошња електричне енергије већа од билансиране. – Нови рекорд ЕПС-ових термоелектрана

У јануару се остварило оно што су надлежни за производњу електричне енергије у ЕПС-у најављивали почетком ове године, како се сада чини, с дозом сувишне опрезности. Казујући више као о намери да се увећава ефикасност коришћења капацитета, него као о конкретном производном задатку, нагостили су да ЕПС-ове термоелектране могу да дају и више од већ достигнутог рекорда. Мере које су у том погледу предузете очигледно су брзо дале одговарајуће резултате. За само месец дана ЕПС-ове термоелектране на угља (без ТЕ „Косово“) успеле су да оборе сопствени производни рекорд и да већ у првом месецу ове године произведу више него у децембру прошле, када су оствариле највећу месечну производњу до тада.

Просечни дневни конзум 134 милиона kWh

Са произведених 2,588 милијарди киловат-сати у јануару, оне су децембарски рекорд надмашиле за 110 милиона, а билансом предвиђену производњу за 300 милиона kWh. Тако је укупан јануарски производни скор ових електрана, заједно са ТЕ „Косово“, достигао 3,052 милијарде киловат-сати. Нови рекорд у производњи електричне енергије, који за последицу има и нешто мање резерве угља на депонијама од билансираних за овај период, поново је наметнула велика потрошња, која је наставила да форсира производни сектор ЕПС-а иако је просечна дневна температура у јануару (3,1°C) била два степена виша од просечне децембарске и целих 3,1°C већа од вишегодишњег просека за јануар. Миладин Басарић, директор Сектора за енергетско планирање и управљање у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом, каже да је, и поред оваквог скока спољне температуре, просечни дневни бруто конзум у Републици Србији у јануару износио 134 милиона kWh, а то је само

Термоелектране произвеле више него у децембру: ТЕНТ Б

3,4 милиона kWh мање од просечне дневне потрошње у децембру.

Укупно, у Републици Србији, јануарски конзум достигао је 4,157 милијарди киловат-сати, а без потрошње на Космету износио је 3,614 милијарди kWh. Тако је потрошња у Србији, без косметске, протеклог јануара била 0,3 одсто већа од билансиране и готово 11 одсто већа него истог месеца прошле године. На Космету је, са потрошених 543 милиона kWh, бруто конзум био око седам одсто већи и од билансираних и од прошлогодишњег јануарског.

Сигурност у фебруару

Басарић истиче да је уравнотежење потрошње и производње остварено с пуним ослонцем на расположиве ЕПС-ове капацитете (увезено само 116 милиона kWh, што је 68 одсто мање од планираног) и да је поново терет потреба за електричном енергијом понео термо-сектор, и то подједнако рудари и термашки. Проточне хидроелектране систему су дале 1,4 одсто мање енергије од билансираних, а акумулационе су ишле и свих пет одсто мање од билансираних.

Басарић објашњава да је у хидро-сектору учинак проточних ХЕ одредио доток воде на Дунаву и осталим рекама, а акумулационих рационализација у коришћењу енергетског садржаја

акумулација. Захваљујући таквом управљању, почетак фебруара дочекан је са већим енергетским садржајем у језерима акумулационих ХЕ од билансираних. Према томе, ако овога месеца дотоци буду просечни, осигурано је извршење електроенергетског биланса за фебруар. Басарић додаје да је, уз овакво стање у акумулацијама и расположиве количине угља на депонијама, као и уговорену набавку електричне енергије, обезбеђена не само сигурност, него и флексибилност у планирању рада електроенергетског система.

У вези са остварењима у јануару вредно је поменути да је из расположивих капацитета ЕПС-а (са ХЕ „Газиводе“) планирано укупно 4,024 милијарде киловат-сати, што је 5,1 одсто више од билансом предвиђене производње, али и 8,3 одсто више него у јануару претходне године. Басарић каже да се према овом збирном учинку ЕПС-ових расположивих капацитета може јасно видети како се креће потрошња електричне енергије у Србији, која и даље расте брже него што је приликом билансирања потреба могло да се процени. Такође, ова бројка осликава и колико је подигнута погонска спремност ЕПС-овог електроенергетског система, чији термосектор, као што се види, у два месеца заредом обара сопствене рекорде.

А. Цвијановић

Изазови нових рекорда

Рудари „Колубаре“ први пут током једног месеца, у јануару ове године, ископали више од три милиона тона „црног злата“

У јануару ове године рудари „Колубаре“ први пут су, откако постоји тај рудокоп, ископали више од три милиона тона угља током једног месеца. Рекорд је тим већи, јер је постигнут у зимском периоду, када је производња отежана због временских прилика. Овог пута сви смо имали мало више среће с временом, а и машине су нас добро служиле па је постигнута производња девет одсто већа од утврђеног биланса за ову годину.

Ово је за наш лист истакао, и то не без поноса, Небојша Шијаковић, директор Сектора за производњу угља у Дирекцији ЕПС-а за производњу енергије. Рамене уз рамене са Колубарцима били су и Костолчани. Они су првог овогодишњег месеца произвели 760.000 тона угља или 15 одсто више од плана.

Захваљујући таквим резултатима, према речима Шијаковића, депоније термоелектрана добро су попуњене. Он, засад, не види ни један разлог због кога

таква производња и уредно снабдевање не би били до краја зиме. То је изузетан резултат, каже, јер све веће енергетске захтеве ваља подмиривати све већим количинама угља. План за ову годину је већи од лањског. Сасвим разумљиво. Мора се више. Ти рекорди, сматра наш саговорник, ма како годили и подстицали, постају и велики изазов. Чак и зебња. Шта ако нешто у целокупној организацији, од планирања преко финансирања до испоруке, закаже или не буде усклађено са динамиком потреба.

– Знамо за производне и развојне планове електропривреде у наредних пет до десет година. И нама је, међутим, као произвођачима угља, потребно пуно времена да отворимо нови коп, са свим оним предрадњама које се подразумевају. Баш као што је сада случај са новим коповима у „Колубари“ – поља „Е“, „Ц“ или „Радљево“ – упозорава Шијаковић. Он додаје да „Колубара“

тренутно даје све што може, па и више од објективних могућности и да би, да је којим случајем ТЕ „Колубара Б“ готова, а не још у темељима, остала без горива.

Да би се убудуће избегли такви и слични раскораци у времену, али и потребама за угљем, Шијаковић сматра да треба не само финансијски већ и организационо поспешити припремне радове и остале послове и проширење поља „Тамнава–Запад“ и „Тамнава–Исток“, односно „Великих Црљена“.

– Тешко је очекивати, без већих улагања у откривке, машине, али и људе, да се са постојећим капацитетима из месеца у месец повећавају учинци. Али, ово што сада радимо у нашој производњи личи на аутомобил који већ доста дуго јури брзином од 150 километара на сат! И још добро иде. Једном, ипак, мора макар да смањи брзину. Чак и да не стане, ваља га одржавати и понешто поправити – истиче Шијаковић, објашњавајући да то подразумева већа улагања у занављање опреме с којом се већ годинама ради. Он је оптимиста у погледу испуњавања овогодишњих производних планова, али већ сада ваља размишљати о ономе што нас, као укупан електроенергетски систем, очекује у наредних неколико година. Шта, пита на крају, ако идућа зима буде веома хладна, с ниским температурама, када машине посустају, а производња опада, а не као прошли, богомдани јануар, када су постигнути рекорди над рекордима у „Колубари“ и „Костолцу“.

Л. Станковић

Србија има угља

Испод колубарских и костолачких копова налазе се лежишта са око 2,5 до три милијарде тона угља. У косовскометохијским налазиштима има око 13,5 милијарди тона лигнита. Треба ли неки коментар на ово богатство угља на које су се сада устремили други?

Шијаковић процењује да је, према садашњој потрошњи од око 37 милиона тона годишње, угља у Колубари и Костолцу сасвим довољно за дужи низ година. О тим залихама мора се, ипак, домаћински водити рачуна. Да после нас оставимо нешто угља и будућим генерацијама. Шијаковић каже да је „Колубара“ лане произвела 29,2, а „Костолац“ 7,2 милиона тона угља. Прошле године произведено је у „Колубари“ око 79,7, а у „Костолцу“ 28,2 милиона кубика откривке. Плановима за ову годину предвиђена је производња 29,3 милиона тона у „Колубари“ и 7,5 милиона тона угља у „Костолцу“.

„Помоћна“ подржава рекорде

На четири површинска копа РБ „Колубара“ око хиљаду радника и 600 машина обавља на десетине различитих послова битних у процесу површинске експлоатације лигнита. – Неопходна набавка нових булдозера

Привредно друштво РБ „Колубара“ остварило је, у години која је минула, изузетне производне резултате. Милиони тона лигнита и десетине милиона тона откопане и одложене земље одавно су стигли до оних који са поносом причају о „најуспешнијој години“ у педесетак година дугој историји рударења на овим просторима. У сенци те приче остају људи, али и читави системи, који не раде директно послове откопавања угља и јаловине, али без чије помоћи и одговорног рада не би било оваквих резултата.

Велики део заслуга за такве резултате рада припада и запосленима у погону који ради у оквиру копова, а који се у РБ „Колубара“ зове Помоћна

механизација. Основни задатак овог погона Површинских копова „Колубара“ је помоћ рударској механизацији, а настао је и развијао се упоредо са колубарским угљенокопима. Рад на површинским коповима не би био могућ да га не „сервисира“ око хиљаду људи и 600 различитих машина, које обављају на десетине разноврсних послова неизбежних у процесу површинске експлоатације угља.

Из Ауто-гараже у Рудовцима, тако, на терен свакодневно излази бројна механизација коју чине возила за интерни превоз радника, цистерне за воду, цистерне за превоз горива, кранска возила, камиони, мања доставна возила, минибуси, санитети, вучни возови... На чети-

ри површинска копа распоређено је и више од 240 „примерака“ тешке механизације, коју чине булдозери, цевополагачи, утоварне лопате, хидарулични багери, грејдери, ваљци, виљушкари, вигери, дизалице...

– У протеклој години и поред тога што је знатан део механизације одрадио експлоатациони век, успели смо да на време и квалитетно обезбедимо основне услове за рад основне рударске механизације и да раднике у радионицама и на системима на време одвеземо до радног места – каже Света Мирковић, директор Помоћне механизације. И то упркос чињеници, што организациона шема није сасвим попуњена и што одавно недостају механичари, бравари и вариоци. Резултати остварени у откопу угља мере се тонама и кубним метрима, додаје Мирковић. Наш учинак мери се пређеним километрима и одрађеним „моточасовима“. А, у минулој години, износио је неколико милиона километара и неколико стотина хиљада одрађених „моточасова“.

Запослени у Помоћној механизацији, уз то, сами одржавају возни парк и тешку механизацију. У две радионице и на неколико локација, они поправљају све – почев од најситнијих кварова на возилима за превоз радника и материјала до генералних оправки булдозера, од којих су неки тешки и по неколико десетина тона. Неке од оправки које се раде представљају „нужно зло“, јер нема довољно средстава за набавку нових, а постојеће машине, због веома тешких послова и услова експлоатације, брзо се рабујују.

Мирковић верује да ће Помоћна механизација крај ове године дочекати технички ојачана и да ће и даље остати нераскидиви део процеса експлоатације лигнита и сигуран ослонац рударима на путу остваривања успешних производних резултата. Тако ојачани, каже на крају, помоћи ће и локалној заједници да реши и проблеме који настају као неизбежан пратилац површинске експлоатације и прераде угља.

М. Тадић

Без њих се не може: Помоћна механизација

Право на здрав и безбедан рад

У новом концепту процене ризика уведена категорија и радних места са „повећаним ризиком“, из чега произлази обавеза послодавца да континуирано надгледа, проверава и унапређује услове рада на тим радним местима

Премда је још 6. септембра 2007. истекао првобитни законски рок у ком су послодавци морали да донесу Акт о процени ризика, у Институту за медицину рада и радиолошку заштиту „Др Драгомир Карајовић“ кажу да је мало ко од њих до тада то учинио. У овом тренутку је извесно да ће тај рок бити продужен, али и да ће инспекција рада контролисати да ли су послодавци започели поступак доношења овог документа.

Разлози за неуспех и продужење рока су у чињеници да је реч о огромном послу и нечем заиста новом код нас. Интенција новог концепта процене ризика, који уводи категорију „радних места са повећаним ризиком“, јесте да доноси обавезу послодавца да континуирано надгледа, проверава и унапређује услове рада на тим радним местима. Значи, прате се ефекти примене Акта о процени ризика, – а који послодавца обавезује да предузме и спроведе све мере, а што се јасно исказује и изјавом која се потписује под материјалном одговорношћу.

– Иако послодавци немају обавезу да Акт о процени ризика поднесу на верификацију инспекцији рада или Министарству рада, то ће уместо њих обавити сама пракса. Уколико се настави са

повредама на раду или са истим бројем обољења проузрокованих условима рада, то је знак и обавеза за послодавце да поново обаве процену ризика на местима где се показало да није било ефеката. Ако због тих пропуста дође до повреде на раду, послодавац може бити кажњен и са два милиона динара – објашњава др сци. мед. Срђан Борјановић, заменик директора Института за медицину рада и радиолошку заштиту „Др Драгомир Карајовић“.

Увези са овим актом, у ЕПС-у није било пробијања првобитних законских рокова. Крајем августа на нивоу дирекција и самосталних сектора ЕПС-а усвојен је Акт о процени ризика. Како каже Милисав Чепић, овлашћено лице за безбедност и здравље на раду у дирекцијама и самосталним секторима ЕПС-а, „снимљена“ су сва радна места и утврђене мере за спречавање, отклањање или смањење ризика за свако од њих. Ниједно радно место на трилокације – Царице Милице, Балканска и Војводе Степе, где је запослено око 400 радника, није процењено као место са повећаним ризиком. Иако је овде реч углавном о административним радним местима, утврђено је да су нека од њих веома стресна за запослене. То су радна места генералног дирек-

тора, чланова пословодства, директора дирекција и одређеног броја менаџера, за која су поред осталих, утврђене и мере увођења програма рекреације и антистрес програм, као и приоритетно решавање ризика стреса лекарском контролом на 36 месеци.

Према речима Чепића, што се тиче активности на заштити здравља запослених у дирекцијама и самосталним секторима ЕПС-а организовани су бесплатни превентивни систематски прегледи, односно, гинеколошки и онколошки прегледи жена, а све то, у складу са постојећим законским актом, организовао је послодавац. Треба, такође, истаћи да се на основу обављених систематских, гинеколошких и онколошких прегледа, а на основу предлога надлежне медицинске установе, запослени по потреби упућују у рехабилитационе центре, односно, бање у Србији, што је дало посебан ефекат на заштити здравља запослених. Поред Акта о процени ризика донета су и друга општа акта на које обавезује Закон о безбедности и здрављу на раду.

Од нашег саговорника сазнајемо и да ће у организацији Сектора за људске ресурсе Електропривреде Србије у првом кварталу 2008. бити одржан састанак овлашћених представника свих привредних друштава, ради сагледавања досадашњих активности на пољу усаглашавања аката са Законом о безбедности и здрављу на раду, а посебно на доношењу акта о процени ризика.

Д. Марић

ПОСЛЕ НОВЕ ГОДИНЕ

Календар ЕПС-а међу најлепшима

Са изложбе у Београду

У Музеју Војводине у Новом Саду, почетком фебруара, отворена је 12. изложба зидних календара и 9. изложба новогодишњих честитки за 2008. годину, међу којима су се, у ужој селекцији жирија, нашли и репрезентативни зидни календар и честитка Електропривреде Србије. Према речима Драгана Косановића, идејног творца ове изложбе, приспело је више од 160 календара, честитки и пословних поклона. Основни критеријуми за оцењивање најлепших календара и честитки били су дизајнерско решење, уметнички концепт, квалитет штампе, али и начин на који су прилагођени да пренесу поруке корисницима, затим занимљивост тема, прегледност, јасноћа календаријума и порука, слогани... Да подсетимо, на зидном календару ЕПС-а нашло се 12 најлепших фотографија са фото-конкурса „Ово је моја Србија“ у оквиру акције ЕПС И ДЕЦА 2007. Награђени зидни календари били су изложени и у Београду, у галерији „New Moment Ideas“.

Р. Е.

Пуно папира на дугоме путу

Изградња малих ХЕ није у надлежности ЕПС-а, а заинтересовани морају најпре да прођу дуг и компликован пут који води преко Министарства рударства и енергетике, Агенције за енергетику, пројектних бироа, и надлежних државних органа и организација и електродистрибуције, па тек када подигну електрану, стижу до прикључења на мрежу.

Производња електричне енергије у малим хидроелектранама постала је први изазов за предузетнике, инвеститоре, државу... У тим минијатурним постројењима, која према проценама не траже велика улагања, може се обезбедити приход за дуже време и за већи број људи. Али, у Србији подићи такве објекте представља веома компликован посао. Потенцијални инвеститори у томе, најчешће, крећу од ЕПС-а, тражећи да им се одобри израда пројекта или да им се већ некако помогне.

Изградња малих хидроелектрана, међутим, није у надлежности ЕПС-а. Заинтересовани морају, најпре, да прођу дуг и компликован пут од Министарства рударства и енергетике и Агенције за енергетику Србије, па све до пројектних бироа и осталих надлежних државних и општинских органа и организација. Тек када, уз све те потребне дозволе, изграде електрану, пут их даље води и до електродистрибуције, која на основу постојећих докумената, као и на основу прегледа стања на терену, даје дозволу за прикључење на дистрибутивну мрежу.

– Произвођачи електричне енергије не могу да добију дозволу за прикључење на мрежу, ако су њихови објекти нелегално саграђени, и ако не испуњавају прописане техничке нормативе, јер је тако прописано законом – каже Милан Ђушић, водећи инжењер у Дирекцији ЕПС-а за стратегију и инвестиције. – На основу Закона о енергетици, произвођачи који производе електричну енергију из обновљивих извора енергије имају повлашћен статус, али то не значи и да могу нелегално да граде такве објекте. Дозвола за прикључење на мрежу издаје се тек кад је све урађено по прописима. Супротно неким уверењима, која се стално пласирају у јавности, ЕПС има интерес да се производи што више електричне енергије. Пошто смо упућени у могућности сопствених производних капацитета, као и у актуелну електроенергетску ситуацију у земљи, јасно је и колико може да се произведе електричне енергије и колико се плаћа струја која се увози. ЕПС, уз то, стално ради и на заштити и очувању животне средине. Коришћењем обновљивих извора енергије, са укључивањем

малих произвођача струје, енергетска слика земље је повољнија. Међутим, то не значи да у томе треба да влада стихија. Закони се морају поштовати.

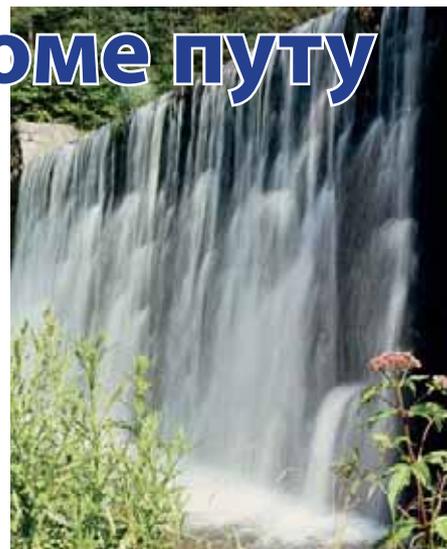
Дозволе, дозволе...

Како истиче Дејан Вуксановић, такође водећи инжењер у Дирекцији ЕПС-а за стратегију и инвестиције, према Закону о енергетици усвојеном 2004. године, мали произвођачи електричне енергије су из малих електрана снаге до десет мегавата су повлашћени у односу на остале произвођаче.

Сам појам „повлашћен“, међутим, није у потпуности дефинисан у погледу цене. Јер, производња електричне енергије у малим електранама скупља је него у великим. Разлику између производне и тржишне цене у развијеним земљама углавном покрива држава, што значи да је ова цена струје на неки начин и субвенционисана. У Србији, међутим, још није донет пропис којим би се то дефинисало. Тај пропис не доноси ЕПС, већ је то надлежност Владе РС, па ЕПС, ни у том домену, није у могућности да омета градњу малих хидроелектрана. Наравно да је неодрживо да ЕПС неком произвођачу електричне енергије из малих хидроелектрана плаћа вишу цену, него што је сам остварује на истом напонском нивоу. Постојећи законски оквир за изградњу малих хидроелектрана сматрају и упућени ван електропривреде, непотпун је, а често и нејасан. Легалан пут који би инвеститор требало да прође – од првог захтева до пуштања електране у рад – подразумева неколико десетина разних докумената, за чије је издавање потребна прилична сума новца и доста времена. Мало је вероватно да ће се број тих дозвола смањити. Како би им се помогло, ЈП ЕПС је направио кратак преглед тог пута, што је и објављено на сајту ЕПС-а. Појавиле су се, у међувремену, нове недоумице. Највећа је у вези са – концесијама.

Недоумице око концесија

– На основу постојећег Закона о енергетици, Скупштина Србије је усвојила Стратегију развоја енергетике Србије до

Велики хидропотенцијал за мале ХЕ

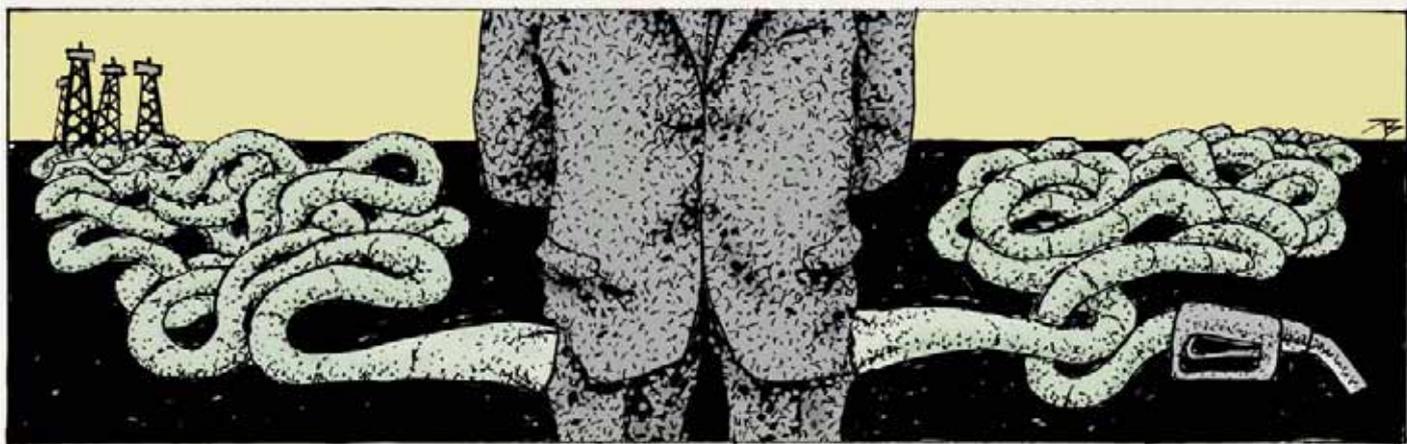
2015. године, а Влада је донела Уредбу о утврђивању Програма остваривања Стратегије за период 2007–2012. године. Најновијом изменом ове уредбе, утврђује се да се све мале хидроелектране преко два мегавата граде на основу додељених концесија – каже Ђушић и додаје да то још више компликује ионако сложену процедуру. Јер, није сасвим разјашњено питање дефинише на који начин ће узимати накнаду за коришћење ресурса, односно кроз концесију или кроз енергетску дозволу. Ово питање мора бити уређено законом. Овако, само изменом Уредбе, створене су нове недоумице.

Хидропотенцијал Србије је велики. Процењено је да може да обезбеди 17 милијарди киловат-часова струје годишње. Од тога у електранама и то на великим речним токовима обезбеђује се око десет милијарди киловат-часова електричне енергије. Мале ХЕ могле би да дају око 1,6 милијарди киловат-часова електричне енергије годишње. У Србији, тренутно, ради 39 малих хидроелектрана, укупно инсталисаног капацитета 49 MW, што је само око 1,4 одсто од укупно инсталисаних хидрокапацитета. Могућност изградње се разматра на још око 900 локација, на којима би се могле изградити мале хидроелектране, укупне снаге од око 450 MW.

Ове процене базирају се на катастру који је још 1987. направио „Енергопројект“, а финансирао ЕПС. Оба саговорника, међутим наглашавају и то да се у последњих двадесет година ситуација знатно променила. Од услова за њихову градњу на тим локацијама па до другачије хидролошке слике, а како тадашња истраживања нису и довољно детаљна за садашње време, ове процене морају се узимати са резервом.

Р.3.3.

Енергетска стабилност

Илустрација: Југослав Влаховић

Споразум о сарадњи у области енергетике, потписан у Москви 25. јануара ове године, између влада Русије и Србије, у присуству највиших државника две земље, представља историјску прекретницу за српску привреду. Споразумом је утврђена сарадња, заправо заједнички рад у наредне три деценије у градњи и коришћењу магистралног гасовода кроз Србију, изградња подземног складишта природног гаса и модернизација Нафтне индустрије Србије. За сваки од ових послова формираће се посебне компаније у заједничком власништву: однос је 51 одсто руско, 49 одсто српско власништво. Како и приличи међудржавним споразумима, детаљи о сваком од ових крупних захвата тек ће се утврдити, али су споразумом постављени темељи будућих односа. Следи, такође, уобичајена ратификација споразума у представничким домовима две земље како би се приступило конкретной реализацији.

Упркос бројним критикама, замеркама, чак и отвореном противљењу овом споразуму у српској јавности, међу стручњацима је оцењено да је споразум „посао 21. века“ за Србију и српску привреду. Аргументата је сијасет, али би ваљало рећи коју реч и о противницима споразума. Право је чудо колики су простор и одјек у јавности добила опречна мишљења, а лансирани су их министри, политичари и новинари. Дакле, људи који се мало или нимало разумеју у енергетику, а тако рећи отворено навијају за

нечије интересе. Реч стручњака, професионалаца из енергетског сектора једва да се чула, и осим ретких изузетака и усамљених ауторитета сви су покушавали да уплету политику у те расправе, а најчешће своје политичке несугласице на домаћем терену. Чарке су настављене и после потписивања споразума, што се, ваљда, само у Србији може толерисати.

За објективну процену значаја потписаног документа треба се осврнути на више питања. Нека прво питање буде – зашто је споразум потписан са Русијом? Сведоци смо да све земље, посебно европске, настоје да обезбеде дугорочно, сигурно и стабилно снабдевање енергијом. И многе упиру поглед ка Русији, поготово кад је реч о природном гасу. Из података да Русија располаже највећим резервама природног гаса у свету, да највише производи и извози, лако је закључити зашто се европске земље окрећу ка Истоку. Постоји већ неколико праваца којима се руски гас допрема купцима у Европи, а један од тих магистралних гасовода после овог споразума ићи ће кроз Србију. Разумљиво, обезбеђујући и Србији нове количине природног гаса и развој читавог низа привредних објеката на гасу. Уз гасификацију привреде и насеља, где је Србија са 2,3 милијарде годишње потрошње закаснила и (Мађарска, на пример, троши 15 милијарди кубика, а Румунија око 18 милијарди годишње), помињу се петрохемијски комплекси, нове електране, хемијска индустрија итд. Но,

већ сам магистрални гасовод, вредан 1,5 милијарди евра, даје шансу српској држави и привреди да учествује у градњи и наплаћује таксе за транзит у друге земље.

Зашто су у „пакет“ убачени подземна складишта гаса и НИС?

Зато што је Србија међу ретким земљама које гас масовније користе а немају подземно складиште гаса. Споразумом је утврђена градња прве фазе подземног складишта гаса у Банатском Двору, али се у деценијској сарадњи очигледно рачуна на нове локације и стварање низа складишта тржишног карактера. Може се, наиме, развити врло корисна привредна делатност на раскораку летње и зимске тражње гаса и то са различитим ценама у тим раздобљима. Продаја НИС-а изазвала је највише расправа у домаћој јавности. И то како са аспекта начина продаје, тако и са аспекта вредности компаније. Истине за вољу продаја Нафтне индустрије Србије је на неки начин издвојена, потписан је протокол о томе, а о свим осталим детаљима ће још се разговарати. Оно што нико не може да спори то је чињеница да ће у Србију у наредним деценијама стизати и нафта и природни гас, директно од произвођача. Без посредника и трговаца које је веома погодила вест о продаји НИС-а. Гасификацију Србије одавно чека и ЕПС. Време је да се као и у другим земљама народ окрене грејању на гас, а да струју користи за оно за шта је свако паметан користи.

Драган Недељковић

Приштина вага споразум о помоћи

После више месеци договарања, Унмик администратори не журе да потпишу припремљени текст споразума који им је доставило Министарство рударства и енергетике Републике Србије

У централном Косову и Косовском Поморављу српска насеља су и даље најчешће у мраку иако и ова зима измиче, а Влада Републике Србије је још пре неколико месеци изнова покушала да актуелизује помоћ у електричној енергији, коју претходне године Унмик администрација није хтела да прихвати. Овога пута, чинило се, ствари су се помериле с мртве тачке. Одржано је неколико састанака представника српске владе и Унмик администрације, на којима је разматрано снабдевање српских средина у Покрајини, одмеравано којим деловима је помоћ најпотребнија и на који начин је могуће да буде достављена.

Месечно око 25 милиона kWh

После заједничких процена, у Министарству рударства и енергетике Републике Србије припремљен је текст споразума о помоћи у електричној енергији, који је прошлог месеца Унмику упућен на потписивање. Очекивало се да ће од-

говор из Приштине стићи већ за недељу дана, али није га било. Према томе, ни помоћ није кренула. Док је у Приштини споразум на вагању, српска насеља остају под најоштријим режимом редукације потрошње. Више немају него што имају струје. Из Београда је предложено да неопходну енергију за њихово уредно снабдевање обезбеди ЕПС и да се она пласира на 13 извода 10-киловолтних далековода јужно од Ибра. Тако би овом донацијом било обухваћено 12.500 српских и 5.000 албанских домаћинстава у гњиланској, косовскокаменичкој, новобрдској, приштинској, липљанској, обилићкој, вучитрнској и општини Штрпце. Стручњаци из ЕПС-а израчунали су да би то значило да ЕПС месечно треба за ове потребе да обезбеди око 25 милиона киловат-сати, што би по тржишној цени у региону стајало око 1,9 милиона евра.

Зашто Унмик администрација одговлачи са потписивањем споразума, нико из Приштине, бар засада, није објаснио, али се зна да је електроенергетски сектор на Космету у протекла два месеца под посебном пажњом. Настоји се да се омогући што уредније снабдевање потрошача, макар и тако што би се увећао увоз струје, а већа набавка није могућа, јер на тржишту енергије нема, а и иначе Унмикова каса у овој области је већ подуже под истрагом. Додатни губици на увозу струје званичницима не могу да иду у прилог. Медији у иностранству све чешће

постављају питање где су се деле паре међународне заједнице тобоже уложене у енергетски сектор у Покрајини од 2000. године. Лицитира се цифрама од 600 милиона до више од милијарду евра.

Багери остали без угља

У исто време, Термоелектране у Обилићу ставиле су у погон све што може да ради. На мрежи су најчешће оба блока ТЕ „Косово Б“ и један блок у ТЕ „Косово А“, тачније око 600 мегавата, тако да се дневна производња креће око 15 милиона киловат-сати. Унмик дневно увози око 2,4 милиона киловат-сати. Све време трају и редукације потрошње по систему А, Б и Ц, с тим што се, ако испадне неки од блокова, режим искључења поштрава. Мрак траје дуже него обично, а у српским насељима и по десетак сати непрекидно. Рачуна се да би за континуирано снабдевање свих потрошача на Косову и Метохији дневно било потребно још око пет-шест милиона киловат-сати. Стручњаци у ЕПС-у сугеришу да се ове процене примају с резервом, јер како кажу, оштре редукације потрошње не умањују значајније количину утрошене енергије, већ се на овај начин надомешта мањак снаге у систему.

Следствено томе, највећи проблем електроенергетског сектора на Косову и Метохији је недостатак угља за континуиран рад термоблокова. Унмик администрација закаснила је са реализацијом пројекта за отварање новог копа „Сибовац“, који је ЕПС припремио још прошле деценије. Тако багери немају шта да копају иако на косовској висоравни лежи 12,5 милијарди тона лигнита. Крајем прошле године у Племетини је Унмик покушао да одржи састанак са Србима из села Сибовац, који су одбили да разговарају на задату тему. Рекли су да је „отварање копа „Сибовац“ ствар за разговор с пословодством ЕПС-а и Владом Србије, а они су дошли само зато што им је речено да ће се разговарати о експропријацији земљишта“. После тога, напустили су скуп. Треба ли овоме икакв коментар?

А. Цвијановић

Унмик администрација не успева да реши недостатак електричне енергије: Приштина

Жеља постоји, споразума нема

Откако је престао да важи Посебан колективни уговор, не сливају се средства у заједничку касу за лечење оболелих радника. – Месечно по двадесетак захтева запослених за помоћ

Прошле године 184 радника из готово свих привредних друштава ЈП ЕПС, или чланова њихових ужих породица, добило је помоћ Фонда солидарности Синдиката ЕПС-а, упркос томе што је формално престао да постоји правни основ за финансирање ове хуманитарне активности и што, откако је престао да важи Посебан колективни уговор за ЈП ЕПС (15. јануара 2007. године), нема ни прилива средстава у ову специфичну заједничку касу запослених. Управни одбор Фонда солидарности помоћ је додељивао из средстава преосталих на рачуну из претходне две године, спасивши тако животе оних радника чији су изгледи без одговарајуће операције или лекова били сасвим мали.

Горан Штетин, председник Управног одбора каже да су у Фонду солидарности, срећом, очувани добри односи и да талас синдикалних подела није загњуснуо овај извршни орган. Самим тим, међутим, што се већ годину дана не уплаћују средства на рачун Фонда солидарности, његов опстанак доведен је у питање и са тиме не могу да се помире не само чланови Управног одбора него и многи запослени, нарочито они чије је лечење од тешких болести започето, а све мањи су изгледи да може да се настави ако помоћ изостане.

Циљ је спасти живот

Штетин каже да је реч о људима који су оболели од болести чије је лечење дуготрајно и изискује велика новчана средства, која су готово немогућ издатак на нивоу само једне синдикалне организације или привредног друштва. Прошле године, на пример, издвојена су средства, која се по оболелом крећу од неколико стотина до милион или два динара, за две трансплантације коштане сржи, две трансплантације јетре и операције на бубрезима. Било је помоћи и за десетине случајева разних других

Да ли ће се у Синдикату делити и Фонд солидарности: РБ „Колубара“

обољења, где је лечење обављано у Србији, али код којих Здравствени фонд није покривао све трошкове. Такође, помоћ се даје и за вантелесну оплодњу, тако да су већ рођена два близанца, зачета захваљујући финансијским средствима Фонда солидарности.

– Основни је циљ Фонда солидарности да се спасе живот и очува здравље запослених на добробит људи и компаније. Сви се ови људи, по завршеном лечењу, враћају на посао, а то значи да им је продужен радни век. С таквим циљем Фонд је и основан 1997. године – објашњава Вера Маџар, заменик председника Управног одбора. Она посебно истиче да Управни одбор води рачуна да не пређе границу оптималног давања помоћи, јер Фонд солидарности није донатор, нити социјална установа, већ асоцијација запослених, организована на принципу солидарности и са основним циљем да се обезбеди ефикасност и дуготрајност рада сваког човека ради профитабилности ЈП ЕПС-а у целини.

Солидарност према „малима“

Штетин наводи да се још почетком прошле године обратио пословодству ЈП ЕПС-а с молбом да се нађе решење за финансирање Фонда у новонасталим условима. Тада је припремљен и предлог споразума који би требало да потпишу пословодства и синдикална руководства свих привредних друштава и на нивоу ЈП ЕПС-а. Ти потписи још нису стављени, а помоћ је и даље многимима потребна. Месечно, каже Штетин, Управни одбор

добије по двадесетак захтева.

– На нивоу ЈП ЕПС – истиче он – постоји начелно опредељење да се Фонд солидарности очува. Да би се то и постигло, потребно је да се нађе модалитет који би највише одговарао датим условима. Ако бисмо имали јак синдикат на нивоу ЕПС-а, и Фонд би опстао овакав какав јесте. Но, намећу се и друге опције. На пример, неке веће синдикалне организације теже да се ослоне само на своје фондове солидарности, за шта оне, свакако, имају услова, али нису сви остали у ЈП ЕПС-у у таквој материјалној ситуацији.

Не помињући солидарност запослених у ЕПС-у која је последњих година потребна радницима косметских предузећа ЕПС-а, па ни нека привредна друштва са сасвим скромним приходима, Штетин објашњава да ни до сада нису били супротстављени циљеви „великог“ и „малих“ фондова. Фондови у привредним друштвима помагали су у лечењу запослених када су била потребна скромнија средства, Фонд на нивоу ЈП ЕПС када је требало омогућити скупе операције или набавити скупе лекове. Координација у том погледу никада није изостала. Овде је сада питање да ли велики „мали“ хоће и даље да буду солидарни са малима „малим“ и то је главни услов да „велики“ фонд на нивоу Синдиката ЕПС-а опстане. Наши саговорници верују да ће опстати упркос турбуленцијама које стварају синдикалне поделе, јер је постојање оваквог фонда у интересу и пословодства и запослених.

А. Цвијановић

Јединство опет на цени

Без подела на произвођаче и дистрибутере: са седнице Главног одбора Синдиката ЕПС-а

Седницом Главног одбора превазиђене поделе у Синдикату ЕПС-а. - Следе измена Статута и нови избори

Главни одбор Синдиката ЕПС-а успео је 8. фебруара ове године да се окупи и договори око неколико значајних питања. Одлучио је да крене у реорганизовање јединствене синдикалне организације на нивоу ЈП ЕПС и да се здушно позабави ценом рада и поделом бесплатних акција. Био је то први састанак са кворумом, после низа одложених и вишемесечном „убеђивању“ око тога која од синдикалних организација у ЕПС-у има већи, а која мањи значај и блокаде рада извршних органа на нивоу јединствене организације. Седницу је и овога пута сазвао Мирослав Величковић, председник Главног одбора, чију су ос-

тавку месецима тражили представници произвођача, једног од табора у синдикалним поделама, па се све до почетка заседања није знало да ли ће позвани доћи или не. На раније позиве Величковића, већина се није одазивала.

Овога пута, препуну салу на осмом спрату у Балканској улици у Београду одмах је испунила атмосфера постигнутог договора, који је потом и формално уследио. Величковић је поднео оставку без образложења, наводећи да су „присутнима разлози познати“. Гласало се „за“, а потом је руковођење преузео Драган Крстић, у име на лицу места изабране Комисије за избор новог председника и заменика председника Главног одбора. Било је око избора надмудривања у смислу шта жели да се постигне и како да се гласа, тајно или акламацијом, али предлог да нови председник буде

Милан Ђорђевић нико није оспорио. И за председника и за заменика председника гласало се акламацијом.

Учесници у дискусији говорили су о томе да Синдикат ЕПС-а очекују озбиљни послови и да су за ове задатке потребни нови, млади људи.

Ђорђевић је потом набројао шта мора да уради овај састав Главног одбора, пре него што се на јесен одрже избори у Синдикату. На првом месту су измена Статута и осталих аката, затим преговарање о цени рада, подела бесплатних акција. Поменуо је и критичко преиспитивање пословања Централне Синдиката ЕПС-а у протеклих годину дана, тачније од времена када су поделе у Синдикату испливале на површину.

Ипак, како је речено, најзначајније је да ће се одмах кренути са организационим усаглашавањем Синдиката ЕПС-а са новом организацијом ЈП ЕПС, како би се и организационо и формално успоставила одговарајућа структура за ефикасно синдикално деловање. Истакнуто је да ће се истрајати у очувању јединствене организације на нивоу ЈП ЕПС, као гарант ефикасне борбе за интересе запослених. Није се чуло ниједно објашњење шта се то изменило у међувремену, од недавних оштрих супротстављености произвођача и дистрибутера, до овог тренутка манифестовања заједничких интереса и циљева. Но, тиме није умањен значај исказаног јединства у Синдикату ЕПС-а, које је, очигледно, опет добило на цени.

Милан Ђорђевић председник Главног одбора

Главни одбор Синдиката ЕПС-а, на проширеној седници, у чијем су раду учествовали и председници сви синдикалних организација које чине овај синдикат, за новог председника Главног одбора изабрао је Милана Ђорђевића из „Колубаре“, а за заменика председника Бранка Томића из „Електросрбије“. Пре тога, Главни одбор је прихватио оставке председника Мирослава Величковића и заменика председника Жикице Ђорђевића, који су до сада обављали ове дужности.

Писмо Влади Србије

Главни одбор Синдиката ЕПС-а упутио је писмо Влади Србије, у којем захтева да Влада Србије хитно да сагласност на Годишњи програм пословања Електропривреде Србије у 2008. години, како би ЕПС могао да настави нормално да ради и како не би били оштећени запослени у ЕПС-у, који обарају рекорде у производњи угља и електричне енергије. Иницијативу за ово писмо Влади Србије дала је Синдикална организација „Колубаре“, која је нарочито протестовала због тога што би, ако Влада не прихвати Годишњи програм ЕПС-а, обрачун зарада за протекли месец био аконтативан и на нивоу примања у јануару 2007. године.

А. Цвијановић

Пројекти против расипника

Потрошња по долару новостворене вредности у Србији је и до шест пута већа него у земљама ЕУ. – Подизање енергетске ефикасности утицаће на рационалније коришћење енергије и мању увозну зависност.

Процењује се да ће потрошња укупне енергије у Србији у 2008. години бити већа за пет одсто, а њен очекивани увоз за 42 процента. Релативно висока увозна зависност указује на то да ће Србија ове године бити под великим утицајем дешавања на светском тржишту енергената. Александар Поповић, министар рударства и енергетике Србије, најавио је да ће ресорно министарство интензивирати активности у области енергетске ефикасности, пошто у домену рационалнијег коришћења енергије постоји велики простор за уштеду.

Планирано повећање потрошње енергената, по мишљењу мр Бојана Ковачића, заменика директора Агенције за енергетску ефикасност Србије, добар је знак да се домаћа производња и пренос после деценијске стагнације опорављају. Наиме, укупна потрошња примарне енергије по становнику у Србији три пута је мања у односу на развијене земље Европе, истиче Ковачић, који при том наглашава и да основни проблем у нашој земљи представља нерационално коришћење енергије. Управо због тога је енергетски интензитет (потрошња по долару новостворене вредности) и до шест пута већи него у земљама ЕУ.

Пројектима Агенције за енергетску ефикасност од 2003. године, када је енергетски индикатор износио 0,8 одсто, после три године опао је на 0,63 одсто, док се за прошлу годину очекује да овај показатељ буде испод 0,6 одсто.

Активности Агенције, према речи ма Ковачића, биле су усмерене на уштеду енергије код највећих потрошача и расипника, значи ка домаћинствима, зградарству, комуналној енергетици, индустрији и транспорту. Око два милиона евра утрошено је за 29 ин-

Домаћинства – највећи потрошачи енергије

вестиционо-демонстрационих пројеката, суфинансираних средствима Европске агенције за реконструкцију. Најуспешнији резултати постигнути су у зградарству, где ће, за грејање бити потребно 30-50 одсто мање енергената. Уложена средства у ове пројекте вратиће се за четири до десет година. Уколико би се реализовао пројекат ове Агенције код даљинског грејања, уградњом термостатских вентила у радијаторе, могућа је уштеда још 15 одсто енергије.

Заменом постојећих сијалица штедљивим, посебно у уличној расвети, могуће је уштедети 40 одсто електричне енергије. Најбољи резултати у рационалној потрошњи у комуналној енергетици постигнути су у општини Зрењанин, која програм ефикаснијег коришћења енергије намерава да прошири на цело своје подручје.

Уштеда енергије код великих потрошача

Најзначајнија мера рационалније потрошње енергије је цена, која у овом тренутку, бар кад је реч о електричној енергији, дестимулативно утиче на мотивисаност, пре свега за потрошача, али и произвођача, да примењују мере енергетске ефикасности. Још увек се чека доношење Закона о рационалној употреби енергије који би поставио правни оквир за систематско повећање енергетске ефикасности

у свим секторима потрошње енергије. Док се то не догоди, Агенција за енергетску ефикасност наставља започете активности на постојећим пројектима, попут „Српског пројекта енергетске ефикасности“ чији је циљ рационалније коришћење енергије у болницама и школама. Новим предвиђеним аранжманом са Светском банком, ефикаснија употреба енергије примениће се, осим поменутих, и у објектима социјалне заштите.

Означавање електричних уређаја

Поред бројних пројеката, стручњаци Агенције за енергетску ефикасност у овој години залажу се да се и у Србији, у сарадњи са Министарством рударства и енергетике, примени Закон о означавању нових електричних уређаја у домаћинству и компанијама који је прописала ЕУ. То значи да сваки електрични уређај мора имати ознаку енергетског разреда, који показује просечну потрошњу електричне енергије. Коришћењем уређаја који ефикасније користе електричну енергију, са тзв. енергетским разредом А, у домаћинству могу се рачуни за струју смањити за више од 40 одсто, док би се коришћењем електронских уређаја у канцеларијама, који припадају групи са најмањом потрошњом енергије у својој класи, потрошило и до 70 одсто мање електричне енергије.

А. Богданов

Пепео и шљака као секундарне сировине

Захтеви стручњака, поткрепљени многобројним научним испитивањима, доказали да је њихова примена могућа у грађевинској индустрији и путоградњи. – И еколошка и економска корист

Законом о управљању отпадом неопходно је да се пепелу и шљаци додели статус секундарне сировине. Како тим поводом истиче Божидар Јанићијевић, водећи инжењер за управљање отпадом и опасним материјама у Сектору за заштиту животне средине Дирекције ЕПС-а за стратегију и инвестиције, таква законска промена произашла би на основу резултата многобројних научних испитивања са пепелом из термоелектрана. У њима је, наиме, доказана могућа примена овог пепела и шљаке у грађевинској индустрији и путоградњи. Било би, стога, потребно да се економским инструментима у виду пореских олакшица, грађевинска индустрија подстакне за његову већу примену. То би истовремено утицало и на рационалније коришћење необновљивих природних ресурса.

Захтеви да се пепео и шљака, као нуспроизводи у процесу добијања електричне енергије из угља, сврстају у сировине, подржани су и на Првој регионалној научно-стручној конференцији о управљању индустријским отпадом,

недавно одржаној у организацији ЈП Електропривреда Србије, Привредне коморе Србије, Технолошко-металуршког факултета и Форума квалитета. Конференција је окупила више од 260 учесника, са више од 70 радова.

– Захтев да се пепео и шљака уврсте у секундарне сировине, као један од битних закључака овог скупа, проследиће се надлежним органима – каже Јанићијевић. – Уколико се таква одлука ускоро и донесе, за ЕПС би то много значило, и то и са еколошке и економске стране. Треба, при том, имати у виду да годишња производња пепела у ТЕ ЕПС-а износи око шест милиона тона и када би се само мањи део искористио и са еколошког аспекта би то било веома значајно. Смањило би се, такође, загађивање околине, као и површине под депонијама пепела.

За промену статуса пепела и шљаке из ТЕ као индустријског отпада, међутим, потребно је предузети и више активности. Управљање индустријским отпадом, пре свега, захтева доследно усаглашавање постојећих законских аката у Србији са регулативом Европске уније. Како је то могуће спровести само у складу са материјалним могућностима привреде, практично, то условљава и његову економску валоризацију. Потребно је, такође, убрзати и доношење подзаконских аката у складу са постојећом регулативом у земљама ЕУ. Јер, Правилником о опасном отпаду у Србији нису прописане максималне концентрације појединих

материја, изнад којих се категоризују као опасне. Последица тога је што се сваки отпад може прогласити опасним, а по важећој регулативи сада је то случај и са пепелом и шљаком.

У хидроелектранама се, такође, сусрећу са проблемом отпада који, за разлику од пепела и шљаке, није настао у процесу добијања електричне енергије. Реч је о немару и смањеној брзи о заштити животне средине, због чега се у близини тих објеката гомила тзв. пливајући отпад у којем највише има пластичних материја.

– Пливајући отпад у рекама све је већи проблем, па је потребно појачати заједничке активности са његовим одлагањем, уклањањем и трајним решавањем на рекама Црне Горе, Србије и Републике Српске на којима се налазе хидроелектране – каже Јанићијевић. Поред утицаја на животну средину пливајући отпад, задржавањем на решеткама турбина, омета и производњу електричне енергије. Ови проблеми, међутим, не могу се решавати само на нивоу јавних предузећа, него у сарадњи са државним институцијама у тим земљама.

Заштита животне средине и обновљиви извори енергије нераскидиво су везани, јер већим учешћем обновљивих извора у укупној производњи енергије смањује се отпадни материјал и чисти се животна средина. У циљу подстицања њихове производње, у подзаконским актима требало би поједноставити процедуру добијања енергетских дозвола за изградњу постројења за коришћење обновљивих извора. Потребно је, такође, основати и државни фонд за реализацију пројеката из области обновљивих извора енергије.

Имајући у виду сложеност проблема и тешкоће у његовом решавању, стручњаци за управљање индустријским отпадом упутиће Влади Србије предлог да се, преко Министарства за заштиту животне средине, ресорна министарства обавезу да одреде људе који ће се посебно бавити заштитом животне средине. Министарствима се даје могућност да то прихвате или да у оквиру сопствене надлежности формирају сектор или одељење, односно да одреде лице које ће бити задужено за послове заштите животне средине. Јер, заштита животне средине заједнички је циљ.

Кристина Јанићијевић

Пливајући отпад ХЕ ЕПС-а све већи проблем

На граници могућег

Постројења ХЕ „Зворник“ са обе стране Дрине

Ова хидроцентрала није најстарија, како неки верују. Годину дана пре ње изграђене су оне чачанске, у Овчарско-кабларској клисури, али зна се како је зајазити бесну Дрину, а како питому Мораву

Нас, децу стасавалу педесетих година прошлог века, нису из географије учили да су реке и планине то што јесу, већ смо за њих имали да вергломо да су то некакве – природне границе! Били смо омеђени таквим „природним границама“ са свих страна. А зашто, то само благи бог зна. Такву дефиницију могао је да смисли једино неко ко се никада из задовољства није окупао у потоку, онај ко се никад, онако, без разлога, није попео на брег или планину, колико да одозго баци поглед на крајолик.

Срећни житељи срећнијих земаља поносни су када им река протиче кроз град, а код нас се људи тога плаше к’о ђаво крста! С правом! Јер овде, на Балкану, никада се не зна када ће се река, од оне, „природне“, изметнути у државну границу. Примера за то има безброј. И, нажалост, сви су скоријег датума: Босанска и Хрватска Дубица, Босански и Славонски Брод, Зворник и Мали Зворник, Костајница, Градишка... Мостови су изгубили ону своју првобитну намену и (као по правилу – уз помоћ „међународне заједнице“) не спајају обале и људе, већ су се претворили у непрелазне запрехе са бодљикавом жицом, у карауле, плус царинарнице... Далеко било. Вајда од уласка у Европску унију, значи, биће и то што ће реке и планине поново постати оно што су одувек и

биле – само реке и планине.

О томе сам размишљао од Лознице, од Бање Ковиљаче, када смо изашли на Дрину да бисмо се десном обалом, узводно, помогли Малог Зворника.

Прелепа река. Широка, а брза! Ћудљива... Згодна „природна граница“: онамо неовисна Бе и Ха, овамо независна Србија. Једна река, а две државе. Таман посла данас да је препливаш.

– Нас је укупно седамдесет четири радника и један директор – прича инжењер Милорад Драгић. – Мада, нема више ниједног да је с оне стране – из Зворника. Осамдесетих година овде је било 136 запослених, али некако у то време кренули су они стабилизациони програми: по закону морао си да примаш младе приправнике, али, по програму, имао си и да их отпушташ. Било је радника из Босне, можда и више него одавде, али када је грунуло оно зло, отишли су: и муслимани и Срби. И док си се окренуо, постали су војници – па странци... Из друге државе. А, како да запослиш странца, маркар да је до јуче био комшија и колега, када у рођеној држави има толико незапослених! А, ми смо јавно предузеће. Свеједно, како да изваде радне дозволе без боравишта у Србији? То ти је административна „квака“, хаос у коме се нико не би снашао...

Милорад Драгић је директор Хидроелектране „Зворник“. Он је, сам самцијат, цео менаџмент, представио се шеретски.

Седимо у његовој канцеларији, кроз прозор само што нас не заплусне Дрина; брана је, баш ту, зауздала и на часак примирила. Онамо, са оне стране, друм којим спорадично пројезди аутомобил или камион: а, колико јуче, туда је тутњао саобраћај даноноћно. У магновењу, повлачим у мислима границу средином реке и половим бетонску брану на „њихов“ и „наш“ део?!

А Дрина тече...

– Имамо постројења с обе стране реке – пренуо ме инжењер Драгић, као да ми чита мисли. – Два агрегата су онамо, два су овде. И тамо је машинска хала. Физички јесте раздвојено, али то је један систем. И све припада Електропривреди Србије, односно у саставу је Привредног друштва „Дринско-Лимске хидроелектране“. Била је то српска инвестиција, па зато... Иначе, до 1992. године имали смо по две посаде; онда је доста урађено на аутоматизацији, па данас посао може да обави и једна.

Иако делује стамено, то је заправо мала хидроцентрала. Кад је пуштена у рад 1955, била је највећа у целој Југославији, али се с временом, како су ницале нове и веће, стеснила и смањила.

– Зависи како ко посматра. Ево, за 52 године рада, произвели смо 23 милијарде киловат-часова електричне

енергије. А, шта то значи? За један килограм час потребно је килограм и по лигнита и кад се све сабере и помножи, то је годишња производња РБ „Колубара“. Сада би требало замислити колико је то мање загађења! А све обновљиво. Једном су ме питали, докле ће ХЕ „Зворник“ да ради? Одговорио сам – док Дрина тече, ето докле.

ХЕ „Зворник“ није најстарија послератна, како многи мисле. Годину пре ње изграђене су оне чачанске у Овчарско-кабларској клисури, али зна се колико је теже зајазити подивљалу Дрину, него питому Мораву.

Како се калио челик...

На самом улазу у машинску халу, у висини очију намерника, стоји мермерна плоча, а на њој имена 39 радника који су изгубили живот током изградње бране. То су били прави хероји! Чак и онај злосрећни Еилерд Херман, родом из Берлина, ратни заробљеник осуђен да гради државу против које је четири године војевао, исту ону коју су и немачке и „савезничке“ архитекте рата разрушиле и преровале бомбама. Нажалост, не зна се је ли истина или легенда прича да је хер Еилерд погинуо само неколико дана пре повратка кући.

На сточићу испод мермерне плоче је нагарављено кандило са остацима тамјана, до њега ваза са миришљавим гранчицама сувог босиљка.

– Сваке године доведемо свештеника да им одржи опело, то је најмање што можемо да учинимо – каже Драгић. – А по именима и месту рођења може се видети да је огромна већина њих била из Подриња, с обе стране реке...

Имена су православна и муслиманска. Присетио сам се да је Владан Десница, пишући о људима Далматинске загоре, споменуо да је реч о истом, сиромашном народу, који се разликује једино по томе да ли га предводе попови или фратри. Тако је, ваљда, било и овде, у Подрињу?! Онда, свеједно је да ли им је поп одржао опело, или хоца ценазу... Јер, сви тврде да је Бог један.

– А како се градило, то знају само они – наставља Милорад показујући плочу. – То је био први такав инжењерски подухват у ондашњој држави, у условима када је у комплетној грађевинској оперативи Србије било око сто шездесет камиона, од којих је бар половина била неисправна или неодговарајућа. Учило се у ходу, а радило на „о-рук“, отуда, ваљда, и толике жртве... Штампали смо две монографије: прву поводом тридесет, другу за педесет година рада. У њима је све подробно описано.

(Поклонио ми је обе, али ми не иде преписивање: за историју увек има времена, будућност је мало нестрпљива.)

– Ова хидроцентрала није ништа мање поуздана и ефикасна од оних новијих. За 52 године сигурног рада требало би захвалити добром одржавању

и извесним улагањима, али и солидној градњи. У оно време, људи су се надметали у квалитету и количини, онако стахановски, али су и контроле биле ригорозне. У неким фазама градње било је ангажовано и по три хиљаде радника, многоструко више него што је Мали Зворник имао становника. Имали су чак и сопствену производњу хране: прави град, усред касаве...

Добродржећа удавача

Стримим степеништем, кроз јарко осветљену и беспрекорно уређену машинску халу, спуштамо се у саму утробу бране, све до најниже коте, до тунела који се протеже читавом њеном дужином. У њему се обављају разна геолошка и хидролошка мерења. Пут је осветљен оним готово вечитим живиним сијалицама. Сав ужас тог тескобог тунела поклашавао је да смањи Милорад показујући ми постројење које је, хладнокрвно, описао као – „пумпу за ексцесне ситуације“! Сачувај ме боже ексцесних ситуација испод Дрине. Он је мирно наставио причу, као да смо на „сувом“:

– Једном је ондашњи министар енергетике Наумов упоредио ову нашу хидроцентралу са добродржећом средовечном дамом. Замало да додам – за коју још има доста заинтересованих. Заиста, долазили су нам неки Французи, већ су купили две у Бугарској, па су мерачили и по Србији. Израчунали су да ће им се инвестиција у Бугарској исплатити за пет година... А и то без неких значајнијих инвестиција. Али, и ми имамо своју рачуницу!

Та рачуница је, како сам схватио, следећа: „Енергопроект“ је израдио студију оправданости ревитализације и модернизације опреме и радни пројекат, а прошле године је та студија прошла и кроз Стручни савет ЕПС-а. Све у свему, са овом новом опремом, Хидроцентрала „Зворник“ ће радити наредних тридесет година, али са процентуално знатно увећаном производњом. Нисам имао појма о чему је реч, па је све Драгић поједноставио речима:

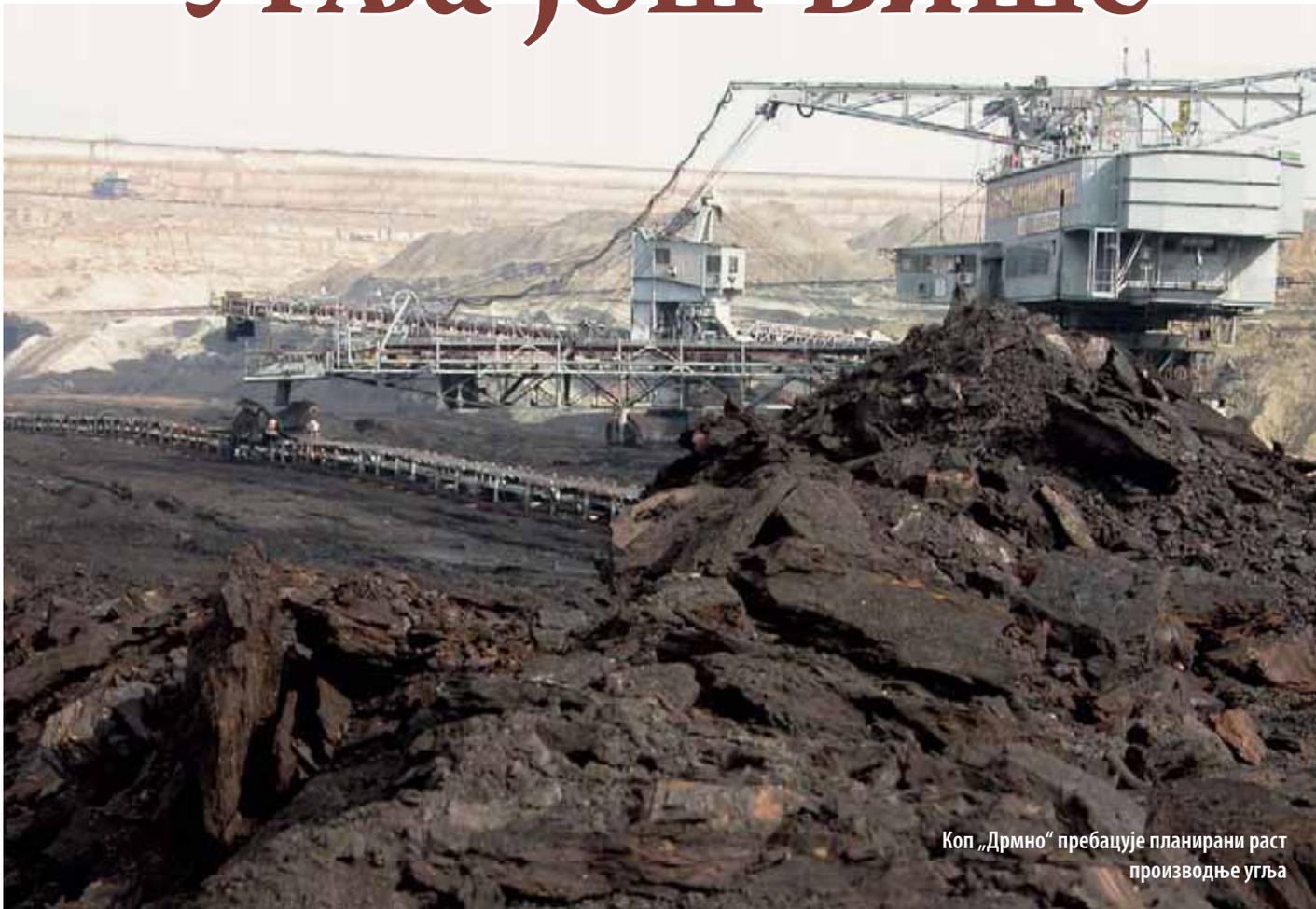
– Комплетна електро-машинска опрема агрегата биће замењена новом, а грађевински део преуредиће се незнатно, тако да ћемо имати повећање производње за око двадесет пет одсто! Око подне нас је, под морањем, одвео на доручак. А шта смо јели и о чему смо тада причали, можда, неком другом приликом.

Милош Лазич

Добро одржавање омогућило сигуран рад у протекле 52 године

Угља још више

Коп „Дрмно“ пребацује планирани раст производње угља

Раст од шест одсто у односу на план из 2007. године. – Планирана производња откритке незнатно већа него у 2007. години

У ПД „ТЕ-КО Костолац“ у протеклој години остварени су рекордни производни резултати којима се отварају нове развојне перспективе. Остаће 2007. година запамћена по томе што је остварена досад највећа производња угља и јаловине на тим коповима и што је прескочен пројектом предвиђени производни капацитативни праг копа „Дрмно“ од 6,5 милиона тона. На костолачким коповима у прошлој години ископано је укупно више од 7,25 милиона тона угља, што је за 100.096 тона више од биланса. Од ископаних количина, за индустријску и широку потрошњу издвојено је 260.233 тоне комадног угља. Топлотна вредност ископаног угља, сагореваног у термоелектранама, према званичним подацима, кретала се у распону од 7.178 до чак 7.910 кило џула по килограму угља. Највише угља у протеклој години ископано

је на копу „Дрмно“ – за пет процената више од планом предвиђених количина. На копу „Ђириковац“ остварена је производња на нивоу од 80, а пољу „Кленовник“ од 52 процента у односу на планиране количине.

Учинак јаловинских система на крају прошле године такође је изнад плана. Откопано је укупно преко 28 милиона кубика јаловине, што је за шест процената више од планираних количина. Од тога је на копу „Дрмно“ откопано 13 процената више од планом предвиђених количина, а на „Ђириковцу“ 25 и на „Кленовнику“ 49 одсто мање јаловине од биланса за прошлу годину. Битно је и то да на копу „Ђириковац“ производни планови нису поновно усаглашавани, упркос томе што је током августа са њега транспортовано пет рударских машина на коп „Дрмно“.

У овој години пред рударима костолачких копова су велике обавезе, а пре свега на копу „Дрмно“. Према утврђеним билансима у овој години на костолачким коповима треба укупно да се ископа више од 7,58 милиона тоне угља, што је за шест одсто изнад плана за 2007. годину. Највећи део тога – 7,1 милиона тона угља требало би да се откопа на копу „Дрмно“. У односу на план из 2007. то је раст за чак 705.000 тона угља. План производње угља на копу „Ђириковац“ износи 360.000 тона, а на пољу „Кленовник“ билансирана је производња од 20.000 тона угља месечно и то само до половине ове године.

Када је реч о производним плановима на откритци, у овој години треба откопати 27 милиона кубика чврсте масе, што је незнатно више од планираних количина у прошлој години. Од укупно количина, на копу „Дрмно“ треба откопати 24,4 милиона кубика, што је на нивоу овогодишњег остварења.

С. Срећковић

Цевни систем „ПОД ЛУПОМ”

Јачање цевног система приоритетан посао

У току 2008. године за ремонте и текуће одржавање биће издвојено 4,2 милијарде динара и још око 2,5 милијарди из инвестиционог фонда

У овогодишњим ремонтима највећа пажња ће, по речима Владимира Божиновића, директора Дирекције за производњу ПД ТЕНТ, бити посвећена санацији делова цевног система који су се у претходном периоду показали непоузданим. То се односи на све блокове, изузев А4, чија је рехабилитација завршена крајем 2007. године. За планиране радове ремонта и текућег одржавања биће потрошено 4,2 милијарде динара и још око 2,5 милијарди из инвестиционог фонда. Према првим најавама, у понудама добављача у 2008. испостављају се веће цене него претходних година, али не очекује се да ће то битно угрожити планирани обим радова.

На ТЕНТ А, на блоку 3, главни посао биће замена термоелемената на турбини, а на „шестици” би требало да буду обављени значајни радови на цевном систему. Рехабилитација блока А6 планирана је за 2010. годину и оно што се не уради сада, биће завршено кроз две године. Упркос проблемима око уговарања цевног система за овај блок, Божиновић очекује да ће бити урађено оно најосновније што би подигло поузданост „шестице” на задовољавајући ниво до почетка рехабилитације.

– У овој години велики посао ће бити одрађен и на ТЕНТ Б. На блоку Б2 предвиђена је замена међупрегрејача 1 и прегрејача 3, а већ наредне године

планиран је ремонт у трајању од четири и по месеца, када ће бити замењен паровод и обављени још неки радови на главном цевном систему котла – каже Божиновић. – До краја године на оба блока на локацији Б предвиђено је подизање снаге за по 50 мегавата.

Што се тиче ТЕ „Колубара” у Великим Црљенима, очекује се да ће се радови на блоку 3 напоскон привести крају. У току је завршна фаза прибављања понуда од „Сименса”, оригиналног испоручиоца опреме, тако да ће се ускоро знати сви подаци неопходни за конкретно дефинисање послова.

Према речима Божиновића, то су и најважнији предвиђени послови у оквиру ремонта постројења. Сви остали блокови имаће стандардне ремонте, са циљем да се задржи и повећа ефикасност рада блокова и њихова поузданост. На основу обављених разговора са понуђачима после двогодишње паузе, до краја ове године ТЕНТ би поново имао све блокове на мрежи.

ЕКОЛОШКИ ПРОЈЕКТИ

Нови систем отпепљивања на ТЕНТ Б неће бити завршен у 2008, као што је било планирано, него у наредној години. Ове године неће бити ни нових електрофилтера, али већ 2009, по речима Божиновића, очекује се изградња електрофилтера у ТЕ „Колубара” на блоку 5. Нови електрофилтер на блоку А6 предвиђен је за 2010. годину.

Р. Радосављевић

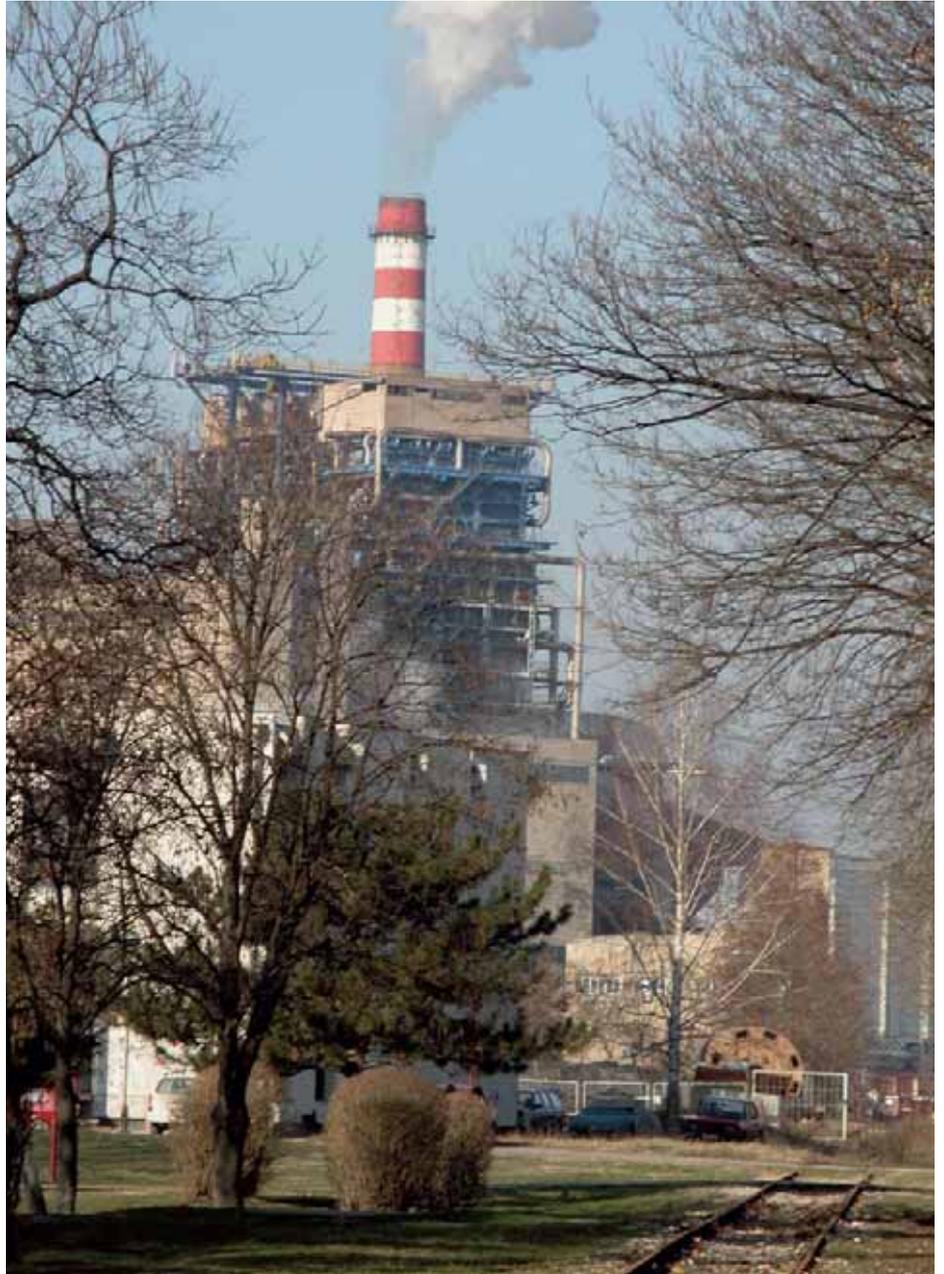
Већи допринос ЕПС-у

Остварена производња електричне енергије у прошлој години изнад планиране за 9,3 процента. – У дане највеће потрошње, сва четири блока, под пуним оптерећењем, са дневном производњом од око 19,5 милиона киловат-часова

Да су блокови костолачких термоелектрана по оствареној производњи електричне енергије у прошлој години изузетно радили, дилеме нема. У 2007. години термоелектране су произвеле и електроенергетском систему Србије испоручиле више од пет милијарди киловат-часова електричне енергије, што није забележено у шестдеценијској историји костолачке енергетике. Остварена производња, мерено процентима, већа је од планиране за 9,3 одсто. Тачније, уместо планираних 4,63 милијарде, блокови ПД „ТЕ-КО Костолац“ лане су испоручили 430 милиона киловат-часова електричне енергије више од плана, а што је готово једнако једномесечној производњи сва четири блока.

– Захваљујући доброј погонској спремности све четири производне јединице, повећаној часовној искоришћености блокова и наравно, стабилном снабдевању угљем, успели смо да, најзад, премашимо пет милијарди киловат-часова. То је, свакако, резултат вишегодишњег тимског рада, као и оправданих улагања, како у ремонте, тако и у модернизацију блокова – наглашава Љубиша Стевић, директор Дирекције за производњу електричне енергије у ПД „ТЕ-КО Костолац“. Значајан је и податак да је учешће костолачких термоелектрана у укупној производњи електричне енергије у ЕПС-у, са просечних 11, лане повећано на 15 процената.

Блокови ТЕ „Костолац А“ произвели су 1,33 милијарде, а блокови ТЕ „Косто-

На видик у нови рекорди: ТЕ „Костолац“

лац Б“ 3,73 милијарде киловат-часова електричне енергије. Томе је помогао и смањен број застоја блокова због кварова, а који се, и када се појаве, изузетно брзо отклањају.

Рекорд над рекордима, зашто не истаћи, могао је бити и већи. Тим пре што је блок од 100 мегавата у ТЕ „Кос-

толац А“, после ревитализације која је трајала пуне две године, у погону био тек од краја априла. Уз то, термоелектране су у овој грејној сезони и стабилан испоручилац топлотне енергије према крајњим купцима даљинског грејања у Костолцу и Пожаревцу.

Ч. Радојчић

Почиње обнова ХЕ „Бајина Башта“

Тендер за ревитализацију опреме за обезбеђивање сопствене потрошње расписан почетком јануара. - Ови сложени и важни послови морају се завршити до 1. јуна 2009. године

У ХЕ „Бајина Башта“ добро се стартовало у овој години. Како истиче Мијодраг Читаковић, помоћник директора ПД „Дринско-Лимске ХЕ“ за експлоатацију и одржавање електроенергетских објеката, 8. јануара расписан је тендер за ревитализацију опреме за обезбеђивање сопствене потрошње у ХЕ „Бајина Башта“, као основног предуслова ревитализације агрегата хидроелектране, која ће почети 1. јула 2009. године. Реч је о веома важном и сложеном послу који мора да се заврши до 1. јуна 2009. године. Ревитализација је компликована и сложена зато што се мења опрема, а хидроелектрана би требало да и у то време ради. Потребно је, такође, да се све пажљиво испланира, јер велики део послова мора да се изведе у близини опреме под напоном, због чега је потребно да се посебно води рачуна да се не направи грешка и да се неки део опреме не избаци из погона.

У овој електрани биће замењени трансформатори 15,65/0,4 kV, са паралелном, који су у погону 42 године, па

У току су припреме за промену трансформатора, каблова, разводне табле, осигурача ...

су и дотрајали, а и више се не производе. Трансформатори са паралелном, као отровни, постали су непожељни и из еколошких разлога. Поред трансформатора, мењају се и сви каблови, разводне табле, осигурачи, прекидачи, растављачи, односно комплетна опрема сопствене потрошње. Радиће

се, такође, и ревитализација трансформатора од 160 MVA у постројењу 220 kV РХЕ, а биће замењени и сви напонски и струјни трансформатори. Тендери за ове радове расписани су половином јануара, а сви послови морају да се заврше до договореног рока. Како ови радови нису саставни део Уговора о ревитализацији ХЕ, ЈП ЕПС ће их финансирати из сопствених средстава, односно из средстава ПД „Дринско-Лимске ХЕ“, а коштаће око два милиона евра.

Од планираних радова за ову годину, а реч је углавном о класичним годишњим ремонтима, издваја се посебно инјектирање бране ХЕ на ламелама 20 и 21. Упоредо с тим обављаће се и припреме за предстојећу ревитализацију ХЕ „Бајина Башта“.

М. Ђокић

Повећава се производња

Прошла година остаће упамћена по изузетно лошој хидрологији, што је за последицу имало смањену производњу. Од девет електрана из састава ПД „Дринско-Лимске ХЕ“, само је РХЕ „Бајина Башта“ имала изузетно високу производњу, јер је годишњи план производње остварен са пребачајем од 81,9 одсто, док остале електране нису испуниле план. Ова година започела је са нешто повећаном производњом, на коју су утицали бољи хидролошки услови и повећана потрошња електричне енергије, па се троше и акумулације.

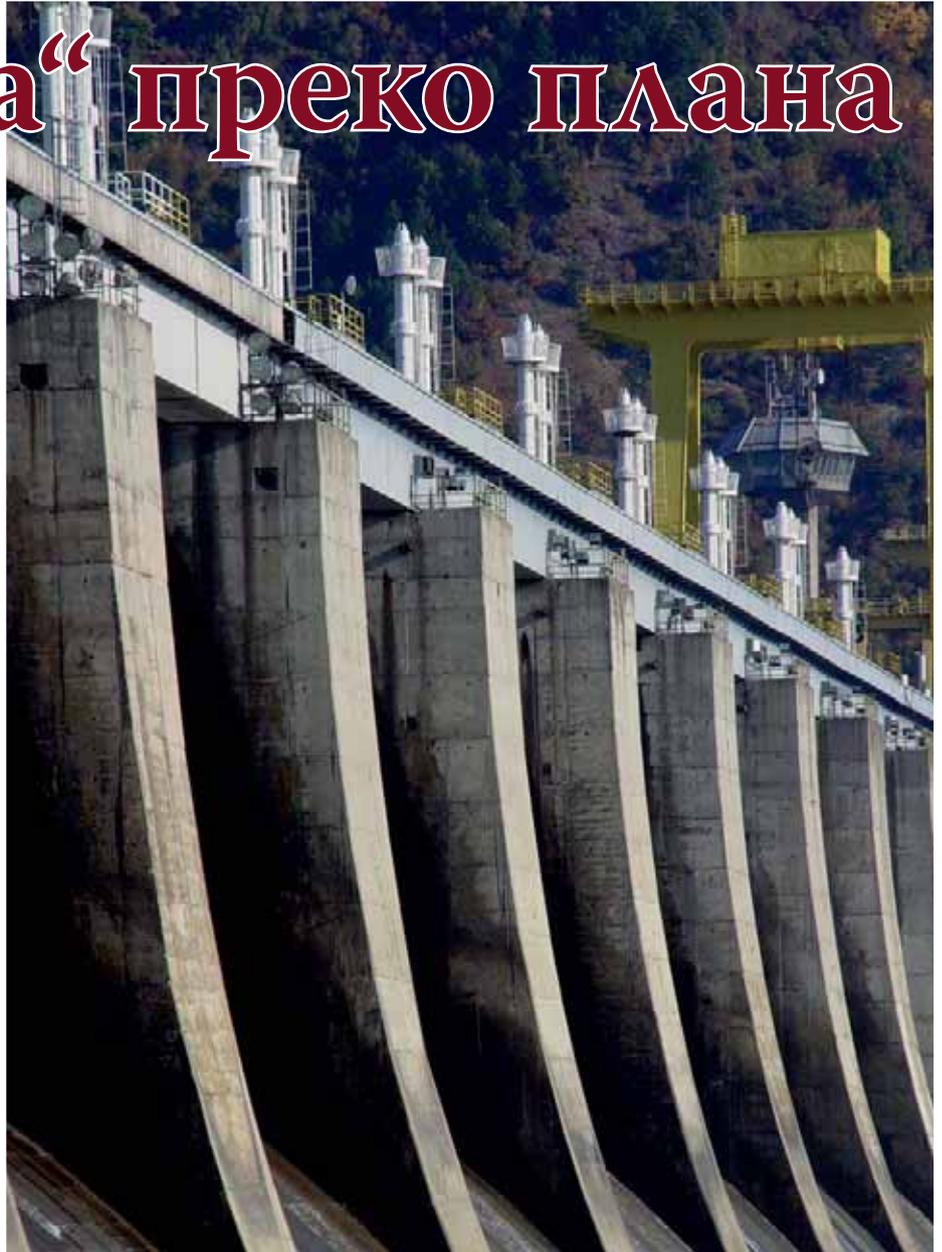
У хидроелектранама „Зворник“ и „Бајина Башта“ производња је у јануару, углавном, била у оквирима плана, док је у ХЕ „Електроморава – Чачак“ изнад плана за 20 одсто. У „Лимским ХЕ“ производња је, такође, била већа од планиране, а пребачај је износио осам одсто. Увећаној производњи, међутим, допринеле су акумулационе хидроелектране, а ХЕ „Потпећ“, као једина проточна, реализовала је 75 одсто од плана. Попуњеност језера на Увцу тренутно износи 63, а на Кокином Броду 78 одсто.

„Двојка“ преко плана

Режим ниских вода током јануара једино погодовао ХЕ „Ђердап 2“, у којој је остварен пребачај плана за девет одсто. – У ПД „ХЕ Ђердап“ у јануару план производње реализован са 97 одсто

Неповољна хидролошка ситуација на Дунаву, карактеристична за прошлу годину, настављена и у првих десетак дана 2008. године, условила је слабији овогодишњи производни старт у ПД „ХЕ Ђердап“. Укупна производња електричне енергије у овом друштву у јануару износила је, наиме, 590 милиона киловат-часова електричне енергије, што је и 97 одсто од планираних 610 милиона за тај период. Потврђено је тако још једном да производња струје у ПД „ХЕ Ђердап“ највише зависи од хидролошке ситуације и дотока Дунава у ђерадапске акумулације. Јер, највећи део производње – три четвртине – реализује се у ХЕ „Ђердап 1“, за чији оптималан рад је потребна и знатно већа количина воде.

Према подацима диспечерке службе, до 27. јануара у ХЕ „Ђердап 1“ произведено је 440 милиона киловат-часова електричне енергије или 97 одсто од месечног плана, који је износио 447 милиона киловат-часова. Тренутни доток Дунава у ђерадапску акумулацију износи 5.600 кубика воде у секунди, што омогућава и дневну производњу од 16 милиона киловат-часова струје. Али, према речима дежурних диспечера, а на основу дугорочне хидрометеоролошке прогнозе, наредних дана очекује се стагнација ове реке и мање добијених киловат-часова. Пет агрегата тренутно је, иначе, у погону, док је у шестом у току редовни годишњи ремонт.

Производња зависна од дотока Дунава: ХЕ „Ђердап 1“

У другој дунавској хидроцентрали – „Ђердапу 2“ у јануару је остварен пребачај у производњи електричне енергије. Режим тзв. ниских вода, карактеристичан за протекли период, одговара управо том типу централа. У јануару у њој је произведено 131 милион киловат-часова електричне енергије, односно девет одсто више од планираних 122 милиона киловат-часова.

Како се „Власинске ХЕ“ и ХЕ „Пирот“ највише ангажују за обезбеђење вршне енергије из акумулационих језера и то онда када је она неопходна за стабилност рада електроенергетског система, како кажу дежурни диспечери ПД „ХЕ Ђердап“, у јануару није било потребе за њиховим повећаним радом. То је и разлог што је у њима остварена мања производња електричне енергије од планом предвиђене. У „Власинским ХЕ“, уместо планираних 20 милиона киловат-часова, у јануару је произведено 17 милиона kWh, односно 85 одсто од плана, док се, истовремено у ХЕ „Пирот“ стигло до 11 милиона киловат-часова, што је и 52 одсто од месечног плана.

Б. Петровић

Потписан колективни уговор

Драган Станковић, директор ПД „ХЕ Ђердап“ и Зоран Милоњић, председник синдиката овог друштва, потписали су 16. јануара колективни уговор којим се регулишу права и обавезе послодавца и запослених. Како истиче Милоњић, запослени у овом ПД, упркос томе што су ови преговори трајали дуже од годину дана, могу бити задовољни новим уговором. Тим пре што је договорено да се тај акт и у току примене у појединим сегментима може мењати и допуњавати, што се оцењује и као веома битним за више од 1.050 радника у овом друштву.

Ревитализација МТК постројења

Завршене прва и друга, а трећа фаза ревитализације уговорена за прву половину ове године

У циљу осавремењивања електродистрибутивног система значајан подухват у овом друштву представља комплетна ревитализација МТК система. Како су основне функције МТК постројења веома сложен посао: паљење тарифа (више и ниже), затим јавног осветљења на целој територији Београда, као и даљинског грејања за потребе топлана, пројекат њихове ревитализације у ПД „Електродистрибуција Београд“ подељен је у три фазе. Прва фаза завршена је 2005. године и том приликом замењени су кондензатори у спрежним филтерима. Друга фаза пројекта одвијала се кроз две етапе – прва је реализована у пролеће 2006, а друга је завршена прошле године.

Другом фазом ревитализације МТК постројења била је обухваћена замена старије технологије у ТС 110/10 kV „Београд 1“ и ТС 110/35 kV „Београд 2“. Према речима мр Радомира Тодоровића, шефа Службе управљања оптерећењем у Дирекцији управљања ПД „ЕДБ“, стручњаци швајцарског „Сименса“ у пролеће 2007. године заменили су статичке фреквентне претвараче тип FQA и управљачке уређаје FQF новим предајницима FQD 4.4 и локалном аутоматиком SIEMA-LU. Замењени уређаји су, иначе, до тада били у погону непрекидно од 1973. године.

Следећа етапа друге фазе ревитализације обављена је током лета, и у оквиру ових радова стручњаци „Сименса“ и Службе управљања оптерећењем извршили су читав низ захвата. Инсталирали су нову верзију софтвера на локалним аутоматикама SIEMA-LU и централној SIEMA-CU аутоматизи, као и нову верзију програма Siemens RKG klient за њих. Нови рачунарски софтвер сада омогућава лакше управљање и услуживање локалних аутоматика. Замењени су и switch модули у постројењима МТК, која раде

Нова технологија у ТС „Београд 1“ и „Београд 2“

у оптичком прстену. Захваљујући томе успостављена је модемска комуникација са постројењима МТК у ТС „Београд 1“ и „Београд 2“. Обављено је, такође, и подешавање кондензаторске заштите, као и FQD предајника у ТС „Обилић“, а истоверемно је и спрежни филтер МТК 2 укључен на 10 kV напон.

С обзиром на то да нова технологија захтева савремена знања и стручно усавршавање кадрова (набавка и монтажа опреме уговорена су са швајцарском фирмом „Сименс“), комплетна екипа, њих четворо задужених за рад на МТК уређајима, у Цириху је, у међувремену, прошла и одговарајућу обуку.

Инжењери и техничари ове службе оцењују да је, упркос великом технолошком раскорак ове опреме,

прелазак на ново протекао прилично безболно. Стара опрема није демонтирана већ је остављена за, што би се рекло, „злу не требало“. Иако израбована, она је исправна и послужиће као алтернатива уколико, евентуално, нова аутоматика закаже. Након почетног периода привикавања на нову опрему и неколико додатних корекција на њој, поузданост рада МТК система је умногоме повећана.

Уговорена је, такође, трећа фаза ревитализације, која је планирана да се изведе у првој половини ове године. У њој ће бити замењена МТК постројења у ТС 110/10 kV „Калемегдан“, ТС 110/35 kV „Топлана Нови Београд“, ТС 110/35 kV „Београд 7“ и ТС 110/35 kV „Београд 4“.

Т. Зорановић

На „промаји“ законских рупа

Ни после годину дана од покушаја убиства монтера нишке дистрибуције Ненада Петровића степен заштите тих радника није повећан. – Заштита полиције и даље могућа само са судским налогом

Несагласје законске регулативе у области заштите радника дистрибутивних предузећа на терену од агресивних грађана и даље је „на снази“. Иако је прошло годину дана откако је Ненад Петровић, радник нишке електродистрибуције задобио тешке телесне повреде у сукобу са разјареним нападачем, увођење превентиве државних органа која би предупредила могуће екстремне ситуације није се макло са мртве тачке. Радници електродистрибуција и даље одласком на врата грађана свакодневно стављају главу у торбу, а вапаји пословодства ових предузећа да монтери на радне задатке, и то посебно када је реч о обустави испоруке електричне енергије, треба да иду уз пратњу полиције остају без неког јачег одјека.

Свест неплатиша да крајње неугодно реагују кад је у питању плаћање рачуна за струју је остала на истом нивоу као и пре десет година, када је власт почела да жмури на оба ока да би сачувала социјални мир. Чак ни пресуда Окружног суда у Нишу којом Далибора Нешића осуђује за покушај убиства Ненада Петровића на пет и по година затвора није превише узбуркала јавно мњење. На монтере који иду у обуставу испоруке електричне енергије током протеклих месеци опет су се подизале мотке, секире и слично оруђе, а успут су били „заливани“ сочним псовкама и разним претњама. Од немилог догађаја у Брзом Броду, где је Ненад Петровић задобио убодне ране у пределу стомака и умало изгубио живот, прошло је већ годину дана, али челници нишке полиције упркос таквом инциденту остали су и даље категорични. Јер, према речима Зорана Стојановића, начелника нишког МУП-а, полиција не може да крене у сечу струје без судског налога.

Тврдње руководећих људи ПД „Југоисток“ да полиција по природи посла мора да штити безбедност и животе свих грађана, ма којим послом се они

бавили, људи у плавом оповргавају чињеницом да полиција пружа асистенцију само судским органима у извршењу донетих пресуда и различитим инспекцијским органима. Закон дозвољава асистенцију полиције радницима електродистрибуције једино приликом читавања струјомера, обављања провере исправности мерног уређаја или прикључења новог купца.

Чињеница да и врх нишке полиције сматра обуставу испоруке електричне енергије незаконитом иде на руку неплатишама, а монтере оставља на ветрометини. Иако су Закон о енергетици, као и уредба Владе Србије, када је реч о регулисању права и обавеза између испоручиоца струје и онога ко је купује веома јасни и прецизни, дошло се до парадокса да представници власти потпуно другачије тумаче ове законске одредбе о редовном плаћању утрошене електричне енергије. Такав парадокс настао је оног момента кад је начелник нишке полиције узео за право да грађане инструира да је искључење струје изводљиво само уз судски налог.

Снежана Мицаковић, руководилац Службе за логистику у Електродистрибуцији Ниш, подвлачи да су закони о енергетици и полицији у колизији. Упркос томе што је Законом о енергетици, као и Уредбом Владе Србије од 2004. године, прецизирано да је купац електричне енергије дужан да раднику дистрибуције омогући слободан приступ мерним уређајима, у пракси то често није случај. Како наводи Мицаковићева, према Закону о полицији запослени у овој служби нису дужни да буду пратња монтерима који иду у обуставу испоруке електричне енергије. Полиција је обавезна да интервенише само у случају ремећења јавног реда и мира. Дакле, кад већ дође до ескалације сукоба грађана због доласка радника дистрибуције. Није редак случај да полиција на „поприште“ сукоба стигне касно, кад је већ настала штета, односно, повреда, била она лака или тешка.

Само у протеклој години поднето је неколико кривичних пријава за нападе на монтере при обављању радних дужности. Братислав Живић, руководилац Службе за искључење за део ЕД Ниш, а који покрива северно подручје града, наводи да је за два таква случаја судски

Снежана Мицаковић: У колизији закони о енергетици и полицији

поступак у току. Три месеца после догађаја у Брзом Броду нападнут је и Милољуб Влаховић у Дурлану. Иако је том приликом и то пред сведоцима употребљена секира, срећом, није било озбиљних последица. Потом потрошачи у Вртишту насрћу и на монтера Марјана Миловановића који је, због задобијених телесних повреда, био принуђен да са посла одсуствује десетак дана. А после неколико месеци у Нишкој Бањи, разбеснели дужник напада и монтера Звонка Шуковића, који се од удараца ашовом вратио сав у модрицама са радног задатка.

Да се број напада на монтере неће смањити све дотле док се не подигне ниво свести о томе да се утрошена електрична енергија мора плаћати, сведоче и најновији подаци о самовласном прикључењу и неовлашћеном коришћењу електричне енергије. Тим поводом Мицаковићева наводи да је због забране приступа мерним уређајима у 2007. години поднето 237 прекршајних пријава и да је до сада у 182 случаја изречена новчана казна за почињени прекршај. Новчане казне се крећу од 5.000 до 20.000 динара. Није занемарљив ни број поднетих кривичних пријава за самовласно прикључивање на дистрибутивну мрежу.

– До сада је поднето 547 пријава за ово кривично дело и 103 за крађу струје – каже Снежана Мицаковић. – Кривично поступак за све ове случајеве је у току и у 15 је изречена казна затвора у трајању од три месеца. Судство је, значи, увелико изменило став према починицима оваквих кривичних дела.

О. Поповић Манић

Превентива спасава животе

Само обавезна примена прописаних мера, а посебно превентивних, омогућава безбедније услове рада

„Електромонтер Дејан Пантовић (33) погинуо је на Златибору средином јануара током интервенције на стубу старог далековода. Радник пословнице Чајетина настрадао је од струјног удара када је отпочео рад на стубу који је био под напоном...“

Када је ова вест емитована, питање да ли је узрок погибије запосленог људски фактор и да ли се трагедија могла избећи, свакако, постало је сувишно.

Драгутин Јеремић, стручни сарадник за безбедност и здравље на раду у ПД „Електросрбија“, истиче тим поводом да је безбедност и здравље на раду бесмислено актуелизовати тек када се деси смртна повреда. На нивоу ЕПС-а не постоји служба која се бави безбедношћу и здрављем на раду. На нивоу Дирекције за дистрибуцију електричне енергије раније је постојала Комисија заштите на раду електродистрибуција Србије. После реорганизације ЕПС-а приступило се формирању нове комисије за безбедност и здравље на раду, у коју су привредна друштва именовала

по два члана. Али, решење о именовану чланова те Комисије ни до данас није донето.

– Страдање радника Пословнице у Чајетини догодило се због, заиста, великих пропуста. За извођење радова на ЕЕО постоје „златна правила“: од самог начина искључења, преко провере безнапонског стања и уземљења објекта на коме се ради. Кад се правила не поштују, као у овом случају, нажалост, неминовно долази до повређивања и смртних случајева – каже Јеремић.

„Фактор човек“ изневерава

У извештају за 2007. годину о стању безбедности и здравља на раду у „Електросрбији“ наводи се да показатељи везани за повреде на раду указују да настају најчешће због тога што изневерава „фактор човек“. Најчешћи узрок повреда на раду је, наиме, технолошка недисциплина: намерни рад под напоном, рад на брзину, неприпремање послова према важећим упутствима и документима, превелика опуштеност и некоришћење заштитних средстава.

Шта учинити да се несрећни случајеви спрече? У оквиру превентивних мера безбедности и здравља на раду, прошле године овлашћене установе

обавиле су испитивања опреме за рад. „Електросрбија“ поседује 273 оруђа за рад која подлежу периодичном прегледу, од којих 12 није прегледано, тако да и не поседује позитиван стручни налаз. Током године, за запослене на пословица са повећаним ризиком организована су оспособљавања и провере знања из области безбедности и здравља на раду и пружања прве помоћи.

– Прошле године није било смртних повреда на раду, али догађале су се трећим лицима на нашим објектима – истиче Јеремић. Систем безбедности предвидео је сигуран начин рада кроз доследну примену „златних правила“, али је исто тако предвидео и ко би то требало да спроводи. По Закону о безбедности и здрављу на раду, послодавци су први и одговорни, али и остали руководиоци дужни су да обезбеђују и спроводе ове прописе у делу процеса којим руководе. Такав систем, свакако, много боље би функционисао, када је реч о безбедности и здрављу на раду, да није условљен и тзв. линијом незамерања.

Обавезна заштитна средства

Одговорност за спровођење тих мера имају и лица која треба да контролишу њихову примену мера. Ова лица одговорна су и за оспособљавање запослених за безбедан рад, периодичне лекарске прегледе запослених на радним местима са повећаним ризиком, набавку и коришћење личне и колективне заштитне опреме, испитивање изолационих средстава преко лиценцираних правних лица, као и за испитивање оруђа за рад и услова радне околине.

– Запосленима смо, према Правилнику, обезбедили лична и колективна заштитна средства и не сме бити дилеме да ли ова средства користити. Доношењем Акта о процени ризика коришћење личне и колективне заштитне опреме ће се појачати, када то није случај при повређивању запослени неће имати право надокнаде за повреду на раду, а за насталу штету да и не говоримо – објашњава Јеремић.

М. М. Дабић

Технолошка недисциплина најчешћи узрок повреда на раду: Монтери „Електросрбије“

Надзор и управљање са даљине

У 2007. години пуштено у погон неколико десетина реклозера и стотинак локатора кварова, са могућношћу даљинског надзора и управљања

У Привредном друштву „Центар“, тежећи циљу како треба да изгледа електродистрибуција у будућности, готово сви пројекти усмерени су ка што бржем остваривању таквих задатака. Акцент је стављен на нове технологије у циљу аутоматизације средњенапонске мреже и управљања на свим напонским нивоима. Претходне године пуштено је у погон, стога, неколико десетина реклозера и стотинак локатора кварова, са могућношћу даљинског надзора и управљања. На појединим подручјима (Кучево, Петровац, Велико Градиште и Крагујевац) мини скадама омогућено је управљање групама уређаја. На овим местима знатно је повећана поузданост система, а дошло је и до веома уочљивог смањења времена трајања кварова.

Прошле године ушло се и у пројекат даљинског управљања расклопном опремом, постављеном на 10 kV далеководима. Ово је, практично, пионирски пројекат, јер је до сада у Србији реализовано свега неколико оваквих система. Основни разлог за то је што је техника која се користи веома савремена и на светском тржишту се појавила тек у последњих десетак година. Захваљујући Институту „Никола Тесла“ извршен је комплетан трансфер ових технологија, тако да су оне сада потпуно расположиве и у Србији.

Привредно друштво „Центар“, препознајући предности примене оваквих система, међу првима се укључило у њихову реализацију. Приступило се реализацији система радио-даљинског управљања одређеног броја расклопних елемената у 10 kV дистрибутивним мрежама огранака „Електроморава“ – Смедерево, „Електроморава“ – Пожаревац и „Електрошумадија“ – Крагујевац. Док је у Пожаревцу и Смедереву про-

Нови реклозери и локатори на свим напонским нивоима

јекат завршен и већ проверен у пракси, у „Електрошумадији“ се приводи крају. Отпочела је, наиме, инсталација опреме, али лоши временски услови онемогућили су даљи рад. Очекује се да ће се, чим то временске прилике дозволе, радови наставити. Поред опреме у Диспечерском центру у Крагујевцу и инсталације једног рипитера, планирана је аутоматизација још шест различитих елемената (три растављача од којих ће један бити инсталиран у трафо-станици типа „кула“, а преостала два на бетонским стубовима и још четири SF6 растављача, снаге FLUSARC PLA, од којих ће се у две ТС типа „кула“ инсталирати по један, а у једној два). Занимљиво је и поменути аутоматизацију два расклопна елемента на једном стубу у „Електроморава“ – Смедерево. Овде је омогућено даљинско управљање једним растављачем, постављеним на врху стуба и једним аутореклозером. То је и први случај у Србији да је извршена оваква аутоматизација, што показује и да су

могуће варијанте управљања са по два расклопна елемента који се налазе на једном стубу помоћу једног командног модула, а то знатно смањује трошкове аутоматизације.

У случају настанка квара на деловима мреже који су аутоматизовани на овакав начин, скраћује се време проналажења места квара, с тим што се део далековода који је тиме директно погођен одваја даљинским управљањем из диспечерског центра и напајање за све остале купце успоставља се за свега неколико минута. Значи, знатно се побољшава квалитет снабдевања електричном енергијом. Све то доводи до подизања система аутоматског управљања на виши ниво, што омогућава смањење трошкова проналажења места квара и много ефикасније деловање дежурних екипа. Тиме, наравно, долази и до смањења губитака због неиспоручивања електричне енергије.

В. Павловић

Укроћени лед и кошава

Санирани многобројни кварови на напонској мрежи и посебно на далеководима, упркос снажном ветру и ледом окованим трансформаторима

Са становишта сигурности погона ваздушних надземних водова ледена киша је свакако најопаснија природна појава. Додатно оптерећење, услед леда на температури од -5 степени Целзијусових, доводи до максималног напрезања проводника у односу на које се обавља димензионисање далековода. Када се томе дода и снажна кошава, која је у ударима достигала и 100 километара на час изазивајући осциловање проводника, добија се јасна слика о оптерећењима којима је почетком јануара био изложен електроенергетски систем ЕД Панчево. Последица тога био је велики број кварова на далеководима – попуштање веза проводника за изолатор, лом и пад конзола. Срећна околност била је што наталожен лед на проводницима није прелазио дебљину од једног центиметра, иначе били би угрожени и стубови, чиме би поновно успостављање напајања потрошача било одложено на дужи период.

У поподневним сатима 5. јануара у ЕД Панчево, у размаку од само неколико сати, пријављују се испади далековода „ПИК Тамиш“, „Банатски Брестовац“, „Делиблато“, „Протеин“ и „Падина“. Дежурни диспечер одмах организује дежурне монтере за локализацију кварова. У току ноћи, замењују се конзоле на брестовачком далеководу и налази се проводник који је спао са изолатора на далеководу за Делиблато.

На далеководу „ПИК Тамиш“ локализује се место квара на потезу на коме три ТС остају без напајања. Због лоших временских прилика, отклањање квара оставља се за 6. јануар. У Падини су наноси снега на путу потпуно прекинули саобраћај. Чека се наредни дан како би се пут прочистио и омогућио приступ далеководу.

Бадњи дан православних верника доноси нова искушења запосленима у ЕД Панчево. Ветар се не стишава, а путеви и далеководи су оковани ледом. У раним јутарњим сатима долази до испада далековода „Баваниште 2“. Брзо се локализује квар. Установљено је да је на

Успешно и при суровим временским условима: Радници ЕД Панчево

улазу у Долово – услед ветра и великих осцилација – дошло до међусобног додиривања проводника. Организује се поправка – затезање – проводника и Долово се укључује. УТС „Дебељача“, готово у исто време, долази до испада далековода „Опово“. Проналази се проводник који је пао са изолатора на отцепу за Сефкерин. Већ тог преподнева далековод је укључен. Диспечеру преко система даљинског управљања стиже и информација о испаду далековода „Глогоњ“, који напаја Глогоњ и Јабуку. Организује се секционисање и проналажење места квара – и у овом случају проводник је пао са изолатора на деоници између Јабукe и Глогоња. И на вршачком подручју ЕД Панчево долази до кварова.

Није било мирно ни на 110 kV напонском нивоу. Реагује дистантна заштита и јавља се испад оба трансформатора, тако да цео конзум Алибунара остаје без напајања. Али, само накратко. Прекидач спојног поља 110 kV остаје искључен због квара, али је после интервенције специјализоване екипе из Панчева, поправљен и јужнобанатска петља више није у прекиду.

Испада и 35 kV вод „Јерменовци“. Без напајања електричном енергијом остају насељена места Јаношик, Јерменовци, Локве, Барице и део Велике Гредe. На далеководу се проналази место квара. Дошло је до прекида проводника и одмах се обавља његово настављање. Мајстори ТС „Алибунар“ пењу се на висину од 13 метара на стуб, окован ледом. Кошава удара брзином од 100 км на час и одваја високе мердевине од стуба. Храброст људи приближава се радном подвигу. Нажалост, после укључења далековода, установљава се и да то није једини квар, јер је на стубу преломљена конзола. Потребна је помоћ браварске

радионице и екипе Јужне Бачке.

Ситуација у Падини је све тежа. Тек после 12 часова, пут за Падину је рашчишћен. Проналазе се пале вршне конзоле. Монтери крећу са поправком, али обим посла је такав да се тражи појачање из Панчева. Пада и мрак, а са њим и нови налети ледене кише, која немилицие засипа људе, приликом пењања на залеђене стубове. Даљи рад тако постаје немогућ.

И на ниском напону, кварови на све стране. Реагује се у складу са приоритетима, уз позив монтерима да се одмах појаве. Ситуација је ванредна и, без обзира на празник, они се одазивају у најкраћем року и без поговора. А касно по подне тога дана испадају и изводи „Црепаја“ и „Селеуш“. Креће се са локализацијом кварова и на овим далеководима. На панчевачком подручју, део екипе ваздушних водова у току дана отклања укупно четири квара на далеководу „ПИК Тамиш“.

После целодневног ангажовања, стиже пријава да се и на изводу „Скробара“ од конзоле одломио изолатор са носачем и да виси са опуштеним проводником на непрописној висини. Ноћ је. Дилема је да ли искључити вод или извршити поправку? Иако потпуно исцрпљена, екипа ваздушних водова поново одлази на терен. Док бичује ледена киша, на конзолу се монтира изолатор...

Свануо је и Божић. Ветар и киша су стали, а тиме су се створили и много бољи услови за отклањање кварова. Техничке екипе дошле су на посао према договору од претходног дана. Кварови су редом решавани, тако да се ситуација до краја дана скоро у потпуности рашчистила што се тиче кварова на високом, а највећим делом и на ниском напону.

П. А. В.

Страх од увозне зависности

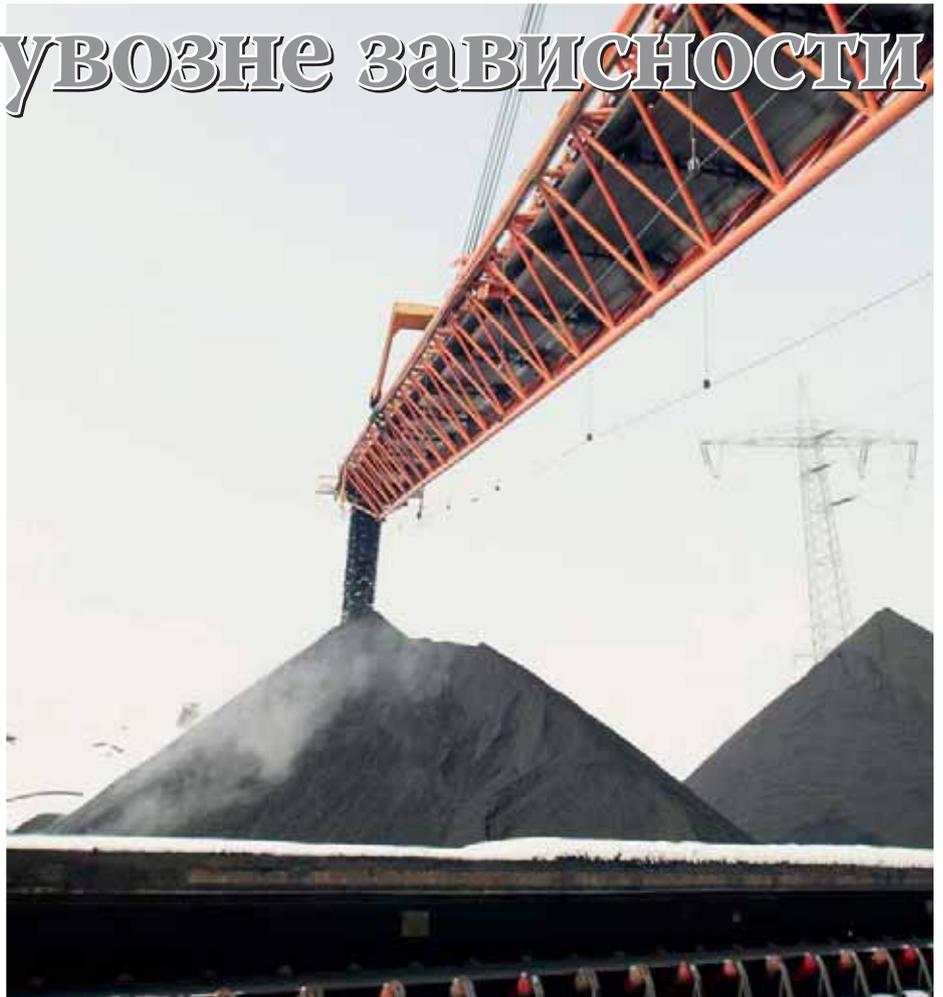
Према студији компаније „Trendresearch“, Немачка би већ од 2015. године могла да постане зависна од увоза електричне енергије...

Немачкој, највећој и економски најмоћнијој земљи ЕУ, прети дугорочни дефицит електричне енергије. Према студији компаније „Trendresearch“, коју цитира привредни дневник „Хандесблат“, Немачка би од 2015. године могла постати трајно зависна од испорука електричне енергије из иностранства. Ова земља, која нема нафте али има доста угља и технолошка је велесила, никада до сада није исказала дефицит електричне енергије. „Прети нам велики пад“, отворено упозорава Ханс Петер Вилис, шеф енергетског концерна EnBW.

Главни узрок претећег дефицита јесте, према овој студији, која је изазвала велике расправе у јавности, све већи недостатак капацитета у електранама. За многе пројекте одлаже се градња нових капацитета или се једноставно од њих одустаје, а такође, нема чиме ни да се компензује недостајућа снага нуклеарних електрана које се, према плану, усвојеном почетком ове деценије, поступно искључују из погона и затварају.

Уколико политичари наставе да се и даље упорно придржавају сваког слова из ових планова из 2002. године, током наредних 15 година морало би да се замени 17 нуклеарних електрана, укупне снаге чак 20.000 мегавата. Истовремено, престаће да раде и поједине термоелектране на угља, које не могу, упркос уградњи нових филтера, да испуне све веће захтеве из области заштите животне средине.

На папиру је сада у плану градња више од 60 електрана, али се све више пројеката, због разних растућих ризика или оних на које се није ни рачунало (а посебно оних који проистичу из све већих и ултимативнијих захтева у области заштите животне средине), сторнира. Само током 2006. године одустало се од пројеката градње нових капацитета од укупно 6.500 мегавата, а према прелиминарним рачуницама, изгледа да је лане било још више одустајања. Над још већим бројем планираних капацитета уз то, тврди се, велики је знак питања.

Екологија „затвара“ термоелектране

Према закључку студије „Trendresearch“, у случају да се реализује план искључивања свих нуклеарних централа, недостатак електричне енергије могуће је надоместити само градњом нових капацитета, укупне снаге 36.000 мегавата, у шта би требало инвестирати око 46 милијарди евра. Додатни услов у том сценарију јесте и да се истовремено повећа удео обновљивих извора електричне енергије који би њеној укупној производњи учествовали са 20 процената, колико је влада и планирала да ће износити 2020. године.

„Пројекте изградње нових електрана у старту угрожава неколико неизвесности“, објашњава Бертолд Ханес из консалтинг компаније „Баин“. „У првом реду знатно повећање цена енергената, као што је гас, али у последње време и угља, избацивање угља као горива због повећаних еколошких захтева и повећање трошкова градње нових електрана.“

Трошкови градње тих објеката расту не само због повећане тражње из Кине и Индије него и услед њихове осеке у понуди. Према овој студији, у

новим електранама са средњим роком трајања рачуна се са трошковима од 1.400 до 1.500 евра по једном киловату снаге електране на угља (један мегават кошта између 1,4 и 1,5 милиона евра), па до 600 до 700 евра на киловат снаге у гасним термоелектранама. Још колико пре четири године трошкови градње по киловату снаге били су упола мањи! Дакле, одлагање њихове градње увелико повећава трошкове.

„Та упозорења морају се схватити најозбиљније“, изјавио је „Хандесблату“ Михаел Глос, немачки министар привреде. Продужавање рока нуклеарних централа допринело би, према његовим речима, не само сигурности испорука и снабдевања него и стабилности цена које последњих година знатно расту. На другој страни, влада намерава, не само да апелује него и да од енергетских концерна захтева да поштују своје инвестиционе обавезе. Мотивацију за то имају – привлачне цене електричне енергије и на основу тога изванредан профит у дужем периоду.

М. Лазаревић

ЕНЕЛ-ов посао деценије

Италијански енергетски џин већински власник три од пет приватизованих дистрибутивних компанија. До 2020. године у обнову енергетског сектора уложиће се чак 35 милијарди евра

Улагањем 820 милиона евра за 67,5 одсто власништва у дистрибутивној компанији „Electrica Muntenia Sud“ (EMS), која покрива Букурешт и регион Илфов, италијански енергетски колос ЕНЕЛ је постао водећи дистрибутер електричне енергије у Румунији. Свему томе претходило је потписивање уговора о приватизацији једне од највећих румунских дистрибутивних фирми „Electrica“. Практично, ЕНЕЛ сада контролише дистрибуцију електричне енергије у региону Букурешта, што значи на подручју са 1,1 милион купаца. ЕНЕЛ, такође, планира да у наредних 15 година у дистрибутивну мрежу, где је већински власник, уло-

жи милијарду евра. Годинама је трајала борба за овако уносан посао. Озбиљни такмаци ЕНЕЛ-у били су ЧЕЗ (Чешка), „Gaz de France“ (Француска), „Iberdrola“ и „Union Ferosa“ (Шпанија), „RWE Company“ (Немачка), „AES Corporation“ (САД) и „EVN“ (Аустрија).

Од осам дистрибутерских фирми у Румунији до сада је приватизовано пет. Преостале три државне дистрибутивне компаније покривају око 30 одсто тржишта. Компаније „Electrica Banat“ (покрива запад Румуније) и „Electrica Dobrogea“ (покрива југоисток земље) приватизоване су тако што већински пакет акција има ЕНЕЛ, који их је купио за 112 милиона евра. Само у 2007. години ЕНЕЛ је уложио 65 милиона евра у унапређење дистрибутивне мреже за више од 2,5 милиона купаца. А у плану је и да се у наредне четири године инвестира још 300 милиона евра.

Компаније „Electrica Molova“ и „Electrica Oltenia“ (покривају исток и југозапад Румунијае) преузео је при-

До 2020. значајан извозник струје: Букурешт

ватизацијом немачки „E.ON Energie“, што га је коштало 100 милиона евра. На том подручју је 1,3 милиона купаца. У протеклој години немачка компанија инвестирала је 100 милиона евра само у инфраструктурне пројекте, а недавно је ЧЕЗ за 115 милиона евра купио 51 одсто акција компаније „Electrica Oltenia“.

Почетком прошле године румунска влада најавила је темељне реформе у енергетици кроз даљу приватизацију државних компанија које газдују хидро и термоелектранама и засад једином нуклером „Черна вода“.

У Румунији тренутно раде три велике енергетске компаније. „Hidroelectrica“ се брине о хидрокапацитетима (обезбеђује око четвртину производње електричне енергије). Она газдује са 326 хидроелектрана, 365 брана и 20 хидроагрегата. Поред две ђердапске електране, као највећих хидрокапацитета, такви већи објекти подигнути су још и на реци Олт. На том подручју изграђено је на десетине мањих хидроелектрана, са укупним капацитетом од 1.200 мегавата. Већина је грађена пре неколико деценија и неопходне су озбиљне инвестиције у модернизацији и проширењу капацитета. Компанија „Termoelectrica“ располаже са више од 6.000 мегавата инсталисане снаге у термоелектранама на лигнит, природни гас, нафту и мрки угљ. Од осталих важнијих послова, требало би да се модернизује трећи агрегат (инсталисана снага 330 мегавата), највеће термоекране „Ровинари“ (1.720 мегавата). У нуклеарки „Черна вода“ током 2007. почео је да ради и други канадски CANDU реактор. Инсталисана снага ове нуклеарке, када оба реактора почну да раде пуном паром требало да достигне 1.400 мегавата. У плану је и изградња трећег и четвртог реактора, која би у пуну производњу ушли 2012. године. Они располажу са по 720 мегавата инсталисане снаге. Вредност посла је више од 2,5 милијарди евра. Када се комплетира изградња свих шест реактора нуклеарке „Черна вода“, она ће подмиривати чак 36 одсто румунских потреба за електричном енергијом. Циљ је да до 2020. године Румунија постане значајан извозник електричне енергије, не само на Балкану него и у Европи.

Б. Сеничић

Могло је бити као у Чернобилу...

Тек после хаварије у Чернобилу, стручњацима у словачкој нуклеарки постало јасно шта је замало могло да им се догоди у хаварији десетак година пре тога...

Словачка нуклеарна електрана „Јасловске Бохунице“ претрпела је пре 32 године хаварију, са претњом од нуклеарне експлозије која је могла имати исте, ако не и теже последице од до сада највеће такве катастрофе у Чернобилу, априла 1986. године. Ту хаварију је комунистички режим Чехословачке дуго скривао, као што су и совјетске власти покушале да сакрију истину о Чернобилу. Због тежине несреће и последица које су се осетиле у великом делу Европе, међутим, та истина се није могла сакрити.

Тек последњих година, тако, сазнала се истина и о хаварији у Јасловским Бохуницама, из које досад није извучена поука за будућност. Највише је о томе у јавности говорио Милан Антолик, који је поводом годишњице ове хаварије (заједно са Вилијамом Пачесом, сада водећим нуклеарним стручњаком у Чешкој), крајем прошле године добио високо одликовање од Ивана Гашпаровича, председника Словачке. Они су, наиме, добили Крст Милана Растислава Штефаника, јер су, ризикујући животе, заштитили запослене раднике и спречили велику материјалну штету. А, спречили су и хаварију много већих размера.

Истина са дугом задршком

Укратко, то је било овако. Гориво се у реактору блока А1 нуклеарне електране у Јасловским Бохуницама мењало јануара 1976. године без искључивања реактора, дакле, у пуном раду. Приликом измене једног чланка горива дошло је до квара. Чланак је био испален и одлетео је увис, ударио у дизалицу и разбио се.

„У салу реактора почео је да про-

дире гас за хлађење – угљен-диоксид. Радници који су мењали чланке морали су да побегну да се не би угушили. После испаливања чланка остао је отворен технолошки канал и гас се, уз велико хучање, ширио у ваздуху. Тресла се цела зграда. Да није потпуно затворен канал, за пола сата, највише сат, сав гас би истекао у атмосферу и реактор више не би могао да се хлади... Пошто реактор више не би имао хлађење, температура би толико нарасла да би дошло и до топљења чланка горива. Потом би сценарио био сличан оном у Чернобилу, ако не и гори...“, испричао је 59-годишњи Антолик, тада млади стручњак у нуклеарки, у интервјуу словачком дневнику СМЕ.

Хаварија се догодила увреме ручка, тако да је већина људи на срећу била ван главног блока. „Хтео сам управо да кренем на ручак када сам чуо да је нешто страшно пукло. Кад сам истрчао из канцеларије, видео сам само густу маглу од гаса који се ширио. На стеницама сам затекао радника који је изгубио оријентацију и гушио се, удахнуо сам ваздух и вратио се по њега. У хаварији је погинуло двоје људи. Били су то ликвидатори нуклеарног отпада који су радили под земљом испод хале реактора. Када су осетили гас, настојали су да изађу горе. Бежали су, међутим, ка месту где је било најгоре. Када смо их нашли, било је већ касно“, испричао је даље Антолик.

Заједно с Пачесом, Антолик се убрзо у заштитном хемијском оделу, са боцом са кисеоником, вратио на траг у халу. „На главном улазу била је тако висока радиоактивност да се

НЕ „Јасловске Бохунице“: Пре три деценије замало избегнута нуклеарна катастрофа

уопште није могла измерити уређајима. У сали смо морали да одстранимо чланак горива како бисмо стигли до отвореног канала. Потом смо, што је било најважније, морали да што пре затворимо канал како бисмо спречили даље истицање гаса. Није то било никакво нарочито јунаштво. Био је то, у ствари, страх од оног шта би могло да се догоди ако то не урадимо. Иако млад, већ сам био у браку и са троје деце. Бојао сам се и за све друге блиске рођаке, колеге, пријатеље...”, објашњава, после 32 године, свој подвиг Антолик, коме је с Пачесом пошло за руком да затвори канал и спречи катастрофу, која би, да је до ње дошло, сигурно уништила не само нуклеарну централу него и околину.

Нуклеарна енергија, ипак, незаменљива

Упркос овом тешком и трауматичном доживљају и каснијој хаварији у Чернобилу, Антолик брани нуклеарну енергију. „И даље мислим да је то најефективнији начин добијања енергије. Други излаз засад не видим. Нафта и угљак су пред исцрпљивањем, потребе су све веће, а Европа већ сада осећа енергетску кризу.“

Њега, као и све друге запослене у „Јасловским Бохуницама“, после хаварије, сатима је саслушавала у то време свемоћна СТБ (Државна безбедност – комунистичка тајна полиција). „Покушавали су свим силама да наметну верзију хаварије централе као саботажу. Нису могли да замисле да ће морати да признају да је отказала совјетска технологија, тј. да је хаварисан совјетски реактор“, објашњава Антолик.

Нови блок нуклеарке у Бохуницама

До краја године словачка влада расписаће тендер за градњу новог блока у нуклеарној централи у Јасловским Бохуницама, саопштио је Лубомир Јахнатек, словачки министар привреде, после састанка са Мартином Ржиманом, чешким министром индустрије и трговине. Нови блок од 1.200 мегавата (или два блока од по 600 MW) треба да компензује дефицит електричне енергије у Словачкој, настао услед искључивања два блока у Бохуницама, са старијим типовима совјетских реактора, а на инсистирање ЕУ (један блок већ је искључен почетком прошле године, с другим ће то бити учињено почетком наредне године). Словачка, која је досад имала и извесне вишкове, због тога остаје без десетог дела производње и постала је и увозник електричне енергије. А у циљу покривања повећаних потреба за струјом, италијански ЕНЕЛ, већински власник Словачких електрана (СЕ), планира доградњу још два блока у новој нуклеарки у Моховцима, која има два блока од по 440 мегавата.

Чешки енергетски гигант и мађарски МОЛ, као власник словачког „Словнафта“, закључили су недавно и уговор о градњи гасне термоцентрале од 600 мегавата. ЧЕЗ је већ изразио интересовање да гради и нови блок (односно блокове) у Бохуницама. Помиње се и градња једне термоцентрале на угљак у Требишову, близу границе са Мађарском. Али, отпор томе пружа не само локално становништво, у којем преовлађују припадници мађарске мањине, него и органи суседних локалних власти у Мађарској.

Само годину и месец дана касније у овој електрани дошло је до још једне хаварије. Тај пут је, међутим, узрок био људски фактор. На једном од чланака горива распала се врећица са тзв. силикагелом, који се користи за одстрањивање влаге. Део гранула остао је у чланку и није могао да се извуче. Због тога кроз чланак није могао да тече гас за хлађење, па се његова доња половина истопила, што је изазвало хаварију у реактору. Упркос овим хаваријама производња у „Јасловским Бохуницама“ текла је даље и већих проблема није било. Тек је хаварија у Чернобилу „отворила

очи“ шта се тада и у Бохуницама могло догодити...

Антолик, као високи стручњак и руководиоцац у нуклеарној централи, у 1987. години добио је и Орден за заслуге у развоју и градњи социјалистичког друштва. „Приликом предавања ордена, који је уручио тадашњи председник владе ЧССР Лубомир Штроугал, он се пуно знојио, тресла му се рука и није могао ни реч да каже. Имам утисак да се плашио да сам и даље озрачен и да то не пређе на њега“, закључује причу Антолик.

Милан Лазаревић

САРАДЊА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И КОМПАНИЈЕ „СТАТКРАФТ“

Мале ХЕ на Врбасу

Милорад Додик, председник Владе Републике Српске и Бард Микелсен, директор норвешке компаније „Статкрафт“, потписали су крајем јануара споразум о сарадњи у области енергетике. Њиме ће, како је наведено, бити дефинисане међусобне обавезе везане за изградњу малих хидроелектрана у доњем току реке Врбас, уз уређење обала са пратећом инфраструктуром. На потезу од Трна до ушћа Врбаса у Саву, како су јавиле агенције, планирана је градња четири мање проточне хидроелектране. Укупна снага ових електроенергетских капацитета, навео је премијер РС, биће 70 MW, а судећи према тренутним светским стандардима, у њихову градњу треба уложити између 70 и 100 милиона евра.

Додик је истакао да се не улази у приватизацију Електропривреде Републике Српске, али да то предузеће планира да сарађује са другим компанијама. Република Српска има велики хидропотенцијал, рекао је Микелсен додавши да „Статкрафт“ годишње производи око 42 милијарде киловат-часова електричне енергије и да је у 2006. остварио приход који премашује две милијарде евра.

П. М. П.

Лобирање засад без резултата

Европска комисија засад одбија активирање трећег и четвртог блока ове нуклеарке, иако Бугарску у томе подржавају Србија, Македонија, Хрватска и Албанија

Бугарска је недавно покренула серију разговора и лобирања са циљем да увери чланове Европске уније у потребу активирања два блока нуклеарне електране у Козлодују, затворених у оквиру процеса приступања Бугарске ЕУ. Средином прошлог месеца, то је потврђено и из извора Владе Бугарске. Премијер Сергеј Станишев и министар привреде и енергетике Петар Димитров аргументују да је затварање ова два блока совјетске производње од по 440 мегавата, крајем 2006. године, нанело велику финансијску штету Бугарској и тежак дефицит електричне енергије у југоисточној Европи. „Затварање ова два блока није било фер ни према Бугарској, ни према региону. У току су активни дипломатски разговори како би се добила подршка за продужење рада козлодујских блокова“, изјавио је тим поводом Димитров, додајући да „блокови нису били затворени због недовољне сигурности, већ се радило о бугарској жртви ради ступања у ЕУ“.

Два блока и даље ван погона: НЕ „Козлодуј“

Бугарска влада и даље тврди да су ова два блока безбедна имајући у виду да је у модернизацију и реконструкцију целе нуклеарке не тако давно уложено око две милијарде долара. Електрана је, иначе, имала укупно шест блокова, а два најстарија су затворена (што, углавном, и није било спорно) још 2003. године, као један од услова за потписивање Споразума о придруживању. Трећи и

четврти блок се, како се сазнаје, ипак, одржавају у таквом стању да би могли без већих тешкоћа да се релативно брзо поново укључе у рад.

Више реномираних страних фирми изразило је интересовање да преузме на себе поновно отварање и управљање овим блоковима. Истовремено, Софија, по речима Димитрова, тражи од Брисела повећање компензације на 550 милиона евра, због затварања ова два блока.

Македонија, Србија, Албанија и Хрватска прошле године затражиле су од ЕУ да допусти Бугарској, иначе јединој земљи у региону са вишковима електричне енергије за извоз, да обнови рад затворених нуклеарних блокова у „Козлодују“, јер овом региону прети тешка енергетска криза. Европска комисија је, међутим, глатко одбила тај захтев са аргументом да реактори очигледно не могу да испуне сигурносне стандарде, као и да није доказано да је недостатак електричне енергије у региону последица затварања ова два блока.

М. Лазаревић

Зима зауставила извоз

Бугарска влада одлучила је 17. децембра да, због изузетно оштре зиме, заустави даљи извоз електричне енергије. Љубомир Велков, директор националне електроенергетске компаније, прецизирао је да ће извоз бити потпуно обустављен, као и да не зна када ће бити обновљен. Али, сигурно је да ће нека његова ограничења остати да важе до краја марта. Велков је навео, такође, да је ове зиме потрошња струје у бугарским домаћинствима порасла за око 20 одсто у односу на претходну.

Бугарска је једина земља у региону која има вишкове електричне енергије које извози у Грчку, Албанију, Србију и Македонију. Лане је тај извоз износио око седам милијарди киловат-часова, упркос томе што су од почетка године, тј. од ступања у ЕУ, због застарелости и неиспуњавања норми ЕУ, престала са радом два блока од по 440 мегавата нуклеарне централе „Козлодуј“. Осим тога, са производњом је престао и блок од 210 мегавата у ТЕ „Бабин Дол“, који је био велики загађивач животне средине.

Најтеже последице тога одмах је осетила Албанија, која је по обустави увоза из Бугарске скоро читав дан била без струје. Мада је било саопштено да је у питању хаварија разводне мреже, вероватно је реч о последицама обуставе испорука из Бугарске, јер та струја покрива већи део потрошње у Албанији, која последњих година живи са редуцијама електричне струје.

Тендер и за угаљ

Влада Македоније расписала тендер за интервентни увоз 600.000 тона угља за нормалан рад производних капацитета. – Отежавају ли енергетску ситуацију и политичке прилике у региону?

Крајем јануара Влада Македоније објавила је међународни тендер за интервентни увоз 600.000 тона угља, како би два производна капацитета РЕК „Битола“ и „Осломеј“, која обезбеђују више од 80 одсто производње струје, могли да наставе нормалан рад. Ситуација је све драматичнија, јер колапс прети целом електроенергетском систему. Појавили су се, наиме, проблеми у производњи електричне енергије – од чисто техничких ограничења у експлоатацији угља у површинским коповима, преко хаварија и кварова опреме у термокапацитетима, па све до тешкоћа у реду ХЕ, услед недовољног дотока воде и испразњених акумулација. Основни проблем је што домаћи скромни инсталирани капацитети не успевају да подмире све већу потрошњу, због чега се дефицит електричне енергије стално повећава. Таква неповољна ситуација у реализацији електроенергетског биланса, очигледно, није се очекивала. Државни органи обећавају да ће све учинити да до редукација у испорукама електричне енергије не дође и да ће се обезбедити редовно и сигурно снабдевање.

Залихе угља на коповима за електроенергетске произвођаче: три блока у Битољу, снаге 675 MW и блок у Осломеју код Кичева, снаге 125 MW, већ су

Залихе угља при крају: Коп „Суводол“

при крају, па су и све слабији ослонац њиховог рада. Тако ће бити све до отварања нових лежишта у продужетку садашњих локација. Али, експлоатација тог угља је доста и технички ограничена. У новом осломејском руднику угља до недавно се и није могао vadити угаљ, због дејства реке у непосредној близини, која је често поплављивала рудник и онемогућавала његове активности. Други рудник „Суводол“, који „храни“ битолске термоелектране, све теже долази до преосталог угља, а разлог су велика клизишта на том потезу. У те радове још је теже ући на усеку новог налазишта, где резерви угља има за наредних 25 година, али да би се до њега стигло потребно је, најпре, извадити сву јаловину.

За тај први увоз угља за производњу струје, стручњаци истичу да представља само краткорочно решење. Јер, ТЕ ће га потрошити за само 20 дана рада. Под лупу се зато ставља

и политичка ситуација у региону. Иако се у Македонији о томе још ћути, у стручним круговима страхује се од могућности да Србија уведе ембарго Косову, уколико се ова српска покрајина одлучи да једнострано прогласи независност. Губитник, кажу, биће и Македонија, која ће зато остати без једине постојеће 400 kV далеководне везе, преко које се реализује увоз за покривање мањка електричне енергије.

Константин Димитров, професор Машинског факултета у Скопљу, с тим у вези напомиње да су основна налазишта угља већ исцрпљена, за шта се и знало, али ништа није предузето. Димитров, при том, подржава увоз угља као бољу и јефтинију опцију од увоза електричне енергије, али отворено је и питање одакле ће Македонија моћи да обезбеди угаљ. Ситуација на Косову је сасвим неизвесна, а није сигурно ни да ли ће се на таквом тендеру јавити нека од суседних земаља које су богатије угљем. Висококалорични угаљ на светској берзи, који продају, пре свега, Индонезија, Кина и Вијетнам велики је проблем за рад овдашњих ТЕ. Није јасно, наставља Димитров, ни како ће се тај угаљ транспортовати до депонија ТЕ, јер нема железничког превоза, а транспорт камионима је скуп и крајње непожељан.

Брисел против монопола

Европска комисија за енергетику, на састанку у Бриселу, није прихватила аргументе представника Владе Македоније да променама законске регулативе државна производна компанија електричне енергије АД ЕЛЕМ у исто време може бити и трговац на велико електричном енергијом. Како је рекао Оли Рен, комесар за евроинтеграције, сваки субјект на тржишту енергије има јасно одређени задатак и лиценцу за делатност, а начело ЕК је да се бори против стварања сваког монопола у енергетском сектору. Македонија је, стога, обавезна да у тој новој регулативи интервенише амандманима који ће бити у сагласности са европским законодавством. У том циљу, ЕУ је спремна и да стручно помогне.

Саша Новевски

Маска на бројилу до измирења дуга

Уз примену нове методе, само у Подгорици је искључено 636 купаца, од којих се 72 одсто пријавило за поновно прикључење и платило предвиђену таксу.

Јавна предузећа чији је оснивач Подгорица и цетињско ЈП „Водовод и канализација“ највећи су дужници за утрошену електричну енергију у Црној Гори. Према тврдњама ЕПЦГ, које су крајем протеклог месеца пренели медији, Јавно предузеће „Водовод и канализација“ из Цетиња за утрошене киловат-сате „накупљене“ током протеклих година дугује 1,66 милиона, док истоимено подгоричко ЈП, затим, Спортски центар „Морача“ и месне заједнице Барутана, Загарач и Бандићи нису измирили рачуне укупно „тешке“ око 1,55 милиона евра.

Црногорска електропривреда је, у циљу повећања наплате за утрошену струју, почела да примењује нове методе које су, како тврде у овој компанији, већ почеле да дају резултате. Пре месец дана постављене су прве маске на бројила како би се онемогућиле „интервенције потрошача док не уплати износ предвиђен за поновно укључење“. Уз примену ове методе,

Подгорица – ЈП највећи дужници

само у Подгорици искључено је 636 купаца, од којих се 72 одсто пријавило за поновно прикључење и платило предвиђену таксу.

После Подгорице постављање специјалних маски почеће и у осталим црногорским градовима, а уз већ обезбеђених 2.500 биће набављено додатних 10.000 маски, како би ова акција била још ефикаснија.

Електропривреда Црне Горе је, иначе, позвала потрошаче да измире дуговање директно или склапањем протокола о отплати са локалном јединицом снабдевања и на тај начин

предупреде непотребна искључења са електронергетске мреже.

Војин Ђукановић, члан Одбора директора ЕПЦГ, изјавио је медијима да су најредовније платише у Црној Гори пензионери, упркос томе што су њихова просечна примања тек око 180 евра, док се на листи највећих дужника налазе они који „могу, а неће да плате“. Он је додао да је степен наплате утрошене електричне енергије 83 одсто, као и да око 200.000 купаца поштено плаћа струју, док је 80.000 не плаћа или „краде“.

П. М. П.

ДР РАДОМИР МИЛОВИЋ, ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА ДИРЕКТОРА ЕПЦГ, У ИНТЕРВЈУУ КОМПАНИЈСКОМ ГЛАСИЛУ „ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА“

Остаје одређена вертикална повезаност ЕПЦГ

Када је реч о правном раздвајању, ЕПЦГ је наилазила на стално инсистирање представника Европске уније да је најновијом директивом, која је у процесу доношења, ЕУ већ утврдила обавезу о потпуном раздвајању Електропривреде и да би то требало испоштовати. С друге стране, од људи из наше компаније који се баве том проблематиком имали смо мишљење да најновија директива тек треба да буде усвојена и да ће затим бити остављен рок за њену примену, што значи да нас тај документ у овом тренутку не обавезује, јер се још и не зна у ком ће се облику усвојити. У таквим условима Одбор директора ЕПЦГ се определио за модел холдинга са четири зависна друштва и тај облик правног раздвајања добио је подршку међународних стручњака. И то као једини модел који се може реализовати, поготово зато што је флексибилан и пружа велику могућност за даљу доградњу, било у правцу јачања вертикалне интеграције или потпуног дезинтегрисања компаније на саставне делове, који ће, поред правног, добити и власнички суверенитет и своје управљачке структуре.

Овоје, поред осталог, изјавио др Радомир Миловић, председник Одбора директора Електропривреде Црне Горе, у интервјуу компанијском гласилу „Електропривреда“, додајући да је после овог изјашњавања Одбора директора Влада Црне Горе, као већински власник ЕПЦГ, утврдила принципе правног раздвајања. Он је истакао да се Одбор директора определио за модел мешовитог холдинга и поделу компаније на четири друштва са ограниченом одговорношћу, како је и предвиђено актуелним Законом о енергетици.

– Такав став Одбора директора био је чврст и на неки начин супротстављен другачијим моделима, који су за циљ имали разбијање предузећа и потпуно дезинтеграцију система, без икакве вертикалне повезаности. Влада Црне Горе утврдила је модел правног раздвајања, који ће се реализовати у три фазе. У првој фази предвиђено је формирање пет друштава са ограниченом одговорношћу: Производња, Пренос, Дистрибуција, Снабдевање и Електроградња. У закључцима је речено да би ЕПЦГ, као матично друштво, задржала стратешке функције и обављала одређену благу контролу новоформираних друштава. То значи да би остала одређена вертикална интеграција, а које ће се виталне функције задржати на нивоу холдинга, биће дефинисано до 31. марта 2008. године, до када треба да се реализује прва фаза правног раздвајања. То истовремено значи и да ће одређене функције садашње ЕПЦГ, односно њене дирекције, бити спуштене у новоформирана друштва са ограниченом одговорношћу – рекао је Миловић, додавши да би све три фазе правног раздвајања требало да буду окончане до краја 2009. године.

(Приредио Д. Об.)

Гас поделио Север

Пољска, Летонија Литванија и Естонија жестоко протестују због контроверзног руско-немачког пројекта и могућег катастрофалног загађења Балтичког мора. – Русија и Немачка одбацују оптужбе, док Брисел покушава да помири завађене стране

Више од десет година трају пре-пуцавања и свађе европских држава око контроверзног Балтичког гасовода, познатог као пројекат „North Stream“. Крајем прошле и почетком ове године на релацији Варшава–Берлин–Москва избиле су нове свађе, јер Пољска отворено оптужује Русију и Немачку за изазивање еколошке катастрофе због непоштовања строгих стандарда. Реаговала је и Европска комисија поново упозоравајући компаније „Газпром“ (Русија), Е.ON (Немачка) и BASF (Немачка), као носиоце посла у пројекту вредном чак 7,3 милијарде евра. Русија и Немачка глатко су одбацили оптужбе, понављајући да када се за четири године посао заврши, четвртина европских потреба за гасом обезбеђиваће се из пројекта „North Stream“. Дирк вон Амел, директор пројекта, јасно је рекао на конференцији за новинаре да ће Балтичко море бити потпуно заштићено применом најмодернијих технологија током постављања гасовода.

Идеја о овом грандиозном послу родила се 1997. године, када су руска

Део гасовода у близини финске границе

компанија „Газпром“ и фински партнер „Несте“ (касније „Фортум“) формирали заједничку фирму „North Transgas Oyt“, са циљем да гасно повежу Русију и север Немачке преко Балтичког мора. Немачки партнер на почетку био је „Rurhgas“, а касније Е.ON. Током 2001. урађена је студија о изводљивости пројекта. Током 2005. компанија „Фор-

Складиште гаса код Санкт Петербурга

Гасни терминал Приморск

тум“ је продала 50 одсто свог удела у заједничком послу руском „Газпрому“, што му је омогућило да постане апсолутни власник. Током септембра 2005. „Газпром“, Е.ON и BASF су потписали основни уговор о изградњи гасовода „North Stream“. Крајем децембра прошле године, шведска влада је одобрила пројекат, јер је предвиђено да се на њеној територији изгради један од гасних терминала, на острву Готланд.

Главни гасни извор пројекта „North Stream“ је руско „Јузхо – Русскоје“ поље у Тјуменској области. Резерве тог поља су 800 милијарди кубних метара гаса, а планирани капацитет је 25 милијарди кубних метара гаса. Поред овог подручја, по том пројекту гасом ће се снабдевати и са полуострва Јамал у заливу Об-Таз. Комплетан посао је вредан око 12 милијарди евра. Од тога 30 одсто обезбедиће руске и немачке компаније, а остатак су банкарски кредити, преко Societe General AMBRO и Dresdner Kleinwort. Преговори око учешћа EBRD-а су у завршној фази.

Б. Сеничић

Пројекат „North Stream“

Пројекат „North Stream“ или „North Transgas and North European Gas Pipeline“, који би требало да са изградњом почне наредне године, а да се током 2010. пусти у рад, одобрен је пре три године. Траса иде од Русије до Немачке, тачније од Вијборга до Грејсвалда. Према пројекту, гасовод иде делом по дну Балтичког мора, али и дуж обала две земље. На руски део гасовода отпада 917 километара и идеја је да снабдева гасом североисточни део земље са Санкт Петербургом и шири регион некадашње Лењинградске области. Укупна дужина гасовода је 1.196 километара и поред Русије, пролазио би преко територије Шведске, Данске, Финске, Пољске до Немачке. Планирано је да се у руском делу изграде два паралелна гасовода са годишњим капацитетом од 27,5 милијарди кубних метара гаса. Први део гасовода требало би да се заврши до краја 2010, а комплетан посао до краја 2012. године. Очекује се да би прве испоруке гаса уследиле на пролеће 2011. године.

На немачком делу гасовода треба изградити два трансмисиона гасовода: јужни од Грејсвалда до Олбернхауа, у близини немачко-чешке границе. Тако би се „North Stream“ повезао са већ постојећим гасоводима ка Чешкој и Словачкој. Западни крак се протеже од Грејсвалда до Ахима, где ће се повезати са гасоводом код Хамбурга. Руска компанија „Газпром“ је већ у немачком граду Варену купила напуштени рудник, који ће претворити у највеће подземно складиште гаса у Европи.

Милијарду евра за заједничке електране

БАЊАЛУКА - Стратешко партнерство РС и Србије у изградњи нових хидроелектрана вредно је најмање две милијарде конвертибилних марака и обухвата изградњу шест објеката - Бук Бијела, Фоча, Паунци, Мрсово, Сутјеска и Брод на Дрини, пишу "Независне новине". ХЕ Бук Бијела ће производити 1,15 милијарди киловат-часова електричне енергије, 25 одсто од садашње укупне производње струје у РС. ХЕ Фоча ће производити 200 милиона киловат-часова, Паунци 160, Мрсово 170, ХЕ Сутјеска од 60 до 70, а Брод на Дрини око 500 милиона киловат-часова. Према досадашњој рачуници, у хидроцентрале у горњем току Дрине биће уложено око милијарду евра.

(Извор: Независне новине)

План приватизације - без ЕПЦГ

ПОДГОРИЦА - Савет за приватизацију Црне Горе усвојио је једногласно крајем јануара Нацрт плана приватизације за ову годину којим није обухватио домаћу електропривреду. Нацрт плана разматраће Влада, а у Савету наводе да није искључено да то тело у току године неке компаније накнадно укључи у План, који поред осталог предвиђа приватизацију малих хидроелектрана Електропривреде.

(Извор: Агенција Мина)

Димитров: Затварање реактора 3 и 4 у НЕ "Козлодуј" – непоштено!

СОФИЈА - Бугарски министар привреде и енергетике Петар Димитров изјавио је да би Бугарској требало

допустити поновно активирање два угашена реактора НЕ Козлодуј. У противном, Бугарској би требало надокнадити њихово затварање и то с много више од договорених 550 милиона евра. Он је одлуку Европске комисије о гашењу реактора 3 и 4 НЕ Козлодуј оценио "непоштеном", додајући да "сви знају да су блокови затворени не зато што су несигурни, већ због политичке цене коју је Бугарска морала платити за приступање ЕУ".

Изградња нуклеарке у Беленама стајаће 3,99 милијарди евра

СОФИЈА - Изградња друге нуклеарне електране у Бугарској у Беленама коштаће 3,99 милијарде евра, изјавио је бугарски министар енергетике Петар Димитров. Уговарач је компанија „Атомстрој експорт“, а главни подуговарачи компаније „Арева“ и „Сименс“. Изградња би требало да почне ове године, први реактор да проради 2013. а други (сваки по 1.000 MW) годину дана касније. Електрична енергија која ће се добијати у Беленама стајаће између 3,6 и 3,7 евро-центи по киловат-часу.

Јордан Георгијев, извршни директор предузећа "Belene enterprajs" оценио је да је нуклеарка Белене тренутно најбољи европски пројекат у погледу безбедности. Та нуклеарна електрана неће имати штетне последице по околину, навео је Георгијев, а пренела је агенција БТА. Уговор о изградњи нуклеарке потписан је половином јануара 2008. у Софији.

Катастрофално одвајање дистрибуција

ВАШИНГТОН – Америчка искуства из седамдесетих и деведесетих година у раздвајању производне од дистрибутивне делатности у великим енергетским компанијама показала су се неуспешним, а у неким сегментима и катастрофалним, наводе енергетски аналитичари. Мотив америчких регулатора и власти био је исти којим се сада руководи Брисел – да спрече велике компаније у сузбијању конкуренције, захваљујући монополу у дистрибутивном сектору. Дерегулација у САД је, међутим, довела до велике концентрације енергетских компанија, профитерства,

виших цена, пада мрежа и учесталих замрачења. Одвајање производње од дистрибуције имало је катастрофалне ефекте по поузданост мреже и било је кључни разлог гигантског black-outa из 2003, када је неколико америчких држава истовремено остало без електричне енергије. Противници дерегулације тврде да поуздано планирање и управљање енергетским потенцијалом није могуће без потпуне сагласности производње и мреже.

„Зелени притисак“ на струјне рачуне

ЛОНДОН – Просечно британско домаћинство коштаће годишње додатних 60 фунти (80 евра) увођење "прикривених" еколошких намета европским произвођачима електричне енергије, објављује лондонска штампа позивајући се на калкулације енергетског регулатора – Ofgem. Европско законодавство, наиме, подстиче енергетске компаније да производе више струје из обновљивих извора, а влада у Лондону најављује и увођење Циљног смањења емисије угљендиоксида (Cert) у априлу, додајући овоме "зелени" притисак на повећање цена електричне енергије. Ofgem је израчунао да ће одлуке Брисела додати годишњем рачуну за струју око 30 фунти, а фунту више коштаће потрошаче активирање Certa.

Хакери прекидају снабдевање струјом

ВАШИНГТОН – Америчка централна обавештајна агенција – CIA - саопштила је да су информациони системи у низу енергетских компанија у "бројним регионима" ван САД били нападнути од стране хакера. Према наводима експерата CIA за субег-безбедност, сви напади спроведени су преко Интернета. Најмање у једном случају изазвали су прекиде у снабдевању електричном енергијом у једном броју градова.

Хакери за сада нису откривени. Истовремено је амерички национални енергетски регулатор FERC објавио ове недеље осам нових мандаторних безбедносних стандарда, ради заштите америчког електроенергетског система од cyber напада.

Неспоразуми око европског регулатора - ACER

БРИСЕЛ – Европска комисија брани предлог формирања ACER проблемом недовољног инвестирања у прекограничну преносну мрежу у Европи и одсуством координације између националних регулатора и оператора преносних система (TSO-a), задужених за управљање техничким преносом електричне енергије и гаса између држава чланица. Комисија сматра да ће проблем бити боље решаван формирањем заједничке агенције са јаким утицајем свих ЕУ регулатора. ACER не би имао непосредна регулаторна овлашћења на националном и европском нивоу, већ права интервенције у случајевима неконкурентске блокаде прекограничног преноса, односно одбијања ефикасне сарадње од стране националних регулатора.

Европски регулатори доводе у питање ефикасност стварања јединствене европске Агенције за сарадњу енергетских регулатора (ACER), задужене да надгледа прекогранични промет електричном енергијом и природним гасом. Током дебате (24. јануара) у Европском парламенту, John Moggi, председник Савета европских енергетских регулатора (CEER), рекао је да ACER не може да буде ефикасан без јаким независних овлашћења, сличних онима које имају национални регулатори. Pirro Ranci, професор миланског Католичког универзитета, експерт за регулаторна питања, такође, сматра да ACER неће бити ефикасан, већ ће бити оптерећен претераним бирократским товаром.

Philippe Ladoucette, председник Регулаторне комисије за електричну енергију (ERC), сматра да Агенција за сарадњу енергетских регулатора (ACER) не може бити само саветодавно тело, већ мора да има право да одређује цене електричне енергије и право проверавања инвестиционих удруживања TSO-ова. Упућени, међутим, сматрају ово тешко спро-

водивим због политичког отпора у земљама чланицама ЕУ и ограничења која намећу уговори ЕУ. Према тој легислативи Европска комисија не може поверавати агенцији или другим својим телима права која сама нема, речено је на панелу пред Европским парламентом.

(Извор: Euractiv.com)

E.ON кажњен са 38 милиона евра

БРИСЕЛ - Европска комисија је казнила немачки енергетски концерн E.ON са 38 милиона евра због покушаја ометања истраге о могућем кршењу европских прописа о равноправној тржишној конкуренцији. Истражиоци Комисије открили су да је печат који је стављен на врата просторије у компанији у мају 2006. сломљен већ идућег дана. Просторија је запечаћена како би се сачували документи релевантни за истрагу о могућем кршењу правила о заштити тржишне утакмице у Немачкој. Европска комисија је саопштила да овом казном жели послати "јасну поруку" свим компанијама да неће толерисати ометање истраге. E.ON је у 2006. години имао промет од готово 68 милијарди евра.

(Извор: Reuters)

Синдикат против управе ХЕП-а

ЗАГРЕБ – Водећи синдикат Хрватске електропривреде (ХЕП) успротивио се продужењу мандата садашњим члановима управе ХЕП-а. Хрватски електрогосподарски синдикат (ХЕС) се противи моделу приватизације ХЕП-а, сличном оном по коме су приватитовани ИНА и Хрватски Телеком (ХТ). ХЕС окупља 8.572 од 14.300 запосленика ХЕП-а.

(Извор: Energetika.net)

"Гаспром" заобилази Румунију

ВАШИНГТОН - Румунија се не убраја у "про-Гаспром" лоби и због тога ће је Москва заобићи у трасирању гасовода Јужни ток, усмеравајући га преко Србије, пише Ryan R. Miller аналитичар у Center for European Policy Analysis (CEPA). За разлику од тога, руско-бугарски односи су срдачни, а Мађарска је пристала да буде "Гаспром" терминал за извоз гаса у регион. Грчку сматрају руским "Тројанским коњем" у ЕУ, оцењује Miller.

Велике резерве нафте и гаса у Албанији?!

ПРИШТИНА – Лист Репортер објављује да су на северу Албаније пронађене велике нетакнуте резерве природног гаса и нафте. Према том извору, ради се о депозиту од три билиона кубних метара гаса и безмало три милијарде барела нафте. Откриће је објавила корпорација „Gustavson Associates LLC“, коју је ангавовала фирма „Manas Petroleum“, која је претходно с албанском владом уговорила да истражује нафту и гас на северу Албаније.

Припремио: Д. О.

Музеј у „Генчићевој ВИЛИ“

У свим друштвеним уређењима и под свим режимима нашло би се много поштовалаца дела Ђорђа Генчића, изванредних ученика који су у многим сегментима и превазишли свог професора

Нема школске или стручне екскурзије која је икада походила Београд, а да није наишла до Музеја Николе Тесле. Дело великана светске научне мисли српског порекла буди одувек живо занимање и због фантастичног обима и значаја његових изума и због његове аскетске посвећености истраживањима на пољу електротехнике и због Теслиног ненаметљивог патриотизма.

Здање у Крунској (улици која је дуж од пола столећа носила име по пролетерским бригадама које су ослобађале Београд) с бројем 51, у којој је смештен, одувек је пленило својом лепотом. Оно је, ваљда, сасвим по мери величине научника чија се оставштина ту чува.

Али, музеј је ту, ипак, само – подстанар! Јер, ово здање неки Београђани још називају „Генчићева вила“. Иако ово није прича о денационализацији и евентуалној реституцији, ваља подсетити на њен историјат и на чудну повест њеног првог власника, министра Ђорђа Генчића. Повод за то је очигледан: наиме, у овом броју је и прича о Драгиши Брашовану, великану српске архитектуре, који је, између осталог, пројектовао и ову вилу још 1929. године.

Ако би ко пожелео да направи списак оних који су највише допринели успеху завере од 29. маја 1903. године, на неком од прва три места морао би неизоставно да наведе и Генчићево име. Ако не и на првом! Без његових веза са представницима Аустроугарске и Русије и са представником Петра Карађорђевића у Бечу, главни завернички одбор никада не би змогао храброст да дигне руку на краља Александра и краљицу Драгу.

Он у том одбору није био само „присутан грађанин“, као што је то био

Музеј Николе Тесле у дому министра Генчића (фотографија из 1930. године)

Јован Авакумовић, председник прве „револуционарне“ владе. Генчић се бавио таквим пословима да га они смештају у сам врх. Био је „душа завере“, како су то забележили аналитичари у министарству иностраних послова К&К монархије. Или по речима његовог таста, угледног београдског адвоката Аце Новаковића, он није био само „душа завере“, већ и њен „зачетник и организатор“.

Пре тога миљеник краља Милана и најпоузданији министар краља Александра, Генчић је био обреновићевац из убеђења. Као министар полиције у време Ивањданског атентата 1899, у свему је удовољавао вољи ове двојице: бацио је у окове и заточио у мрачне казамате Београдске тврђаве на стотине људи, међу којима је био и Никола Пашић.

По личном Генчићевом наређењу Пашићу су стављене такве негве, да није могао ни да се макне. Када је на интервенцију влада Аустроугарске и Русије Александар морао да одустане од слања Пашића на губилиште, Ђорђе Генчић се прихватио нечасне улоге да наговори свог сужња да се пред краљем баца на колена. Пашић је то и учинио 10. августа 1899, написавши краљу писмо с молбом за милост. Мада се понео недолично, Генчић се дуго бринуо у прса с причом да је управо он спасао живот вођи радикала.

Када је приступио завери за свргавање Обреновића, Генчић је настојао да придобије и многе политичаре, а један од првих с којим је разговарао био је управо Никола Пашић. Почео је изолкола, али Баја је одмах схватио о чему је реч, па се с породицом спаковао и отпутовао у Опатију док ствар не легне, јер је рачунао да ће, ако преврат не успе, он свакако бити проглашен одговорним и допасти затвора, а ако успе, у Владу ће свакако ући.

Ђорђе Генчић је био највероватније највећи „макијавелиста“ у србијанској политици крајем претпрошлог и почетком прошлог века. Политику је подређивао власти, а власт новцу, и ту није било места емоцијама. Није имао пријатеља, осим удворица, а рођени таст му је био најљући противник. Неко је за њега рекао да је био бриљантни искварени полицијски ум склон свакаквим заверама и сплеткама, на чијим је крилима и успео да се одржи толике године на политичкој сцени.

Мада, у свим друштвеним уређењима и под свим режимима нашло би се много поштовалаца дела Ђорђа Генчића, изванредних ученика који су у многим сегментима и превазишли професора. А вила у Крунској 51, за коју без сумње можемо рећи да је једна од најлепших у Београду, део је награде која следи.

М. Лазић

Човек који је зидао поезију

У свом животу и делу спојио три стила и три времена. Вероватно је то отуда што је био грађанин три државе, као и три различита друштвена система

У београдској Улици Страхињића Бана број 73, онде између Доситејевог и Француске, поглед плени они који до стојанствена једносpratница. Па иако је време на тој породичној кући утиснуло печат неумитне пролазности људи, не-савршености њиховог дела и трошности и исцрпљености материјала, лепота је, ипак, смешта у вечност.

Мало је комшија који се сећају да је у тој вили живео стари господин Брашован; још мање њих памти да ју је сам пројектовао и саградио. Онако, за своју душу. Нема је чак ни у попису његових најзначајнијих остварења, па студенти архитектуре који би желели да истраже чиме је негдашњи професор њиховог факултета успео да обележи своје време и не залазе онамо.

Заправо, господин Драгиша Брашован је објединио читаву епоху српске архитектуре, јер у његовом делу су садржане готово све њене фазе. По Александру Кадивијевићу, његовом савременику, он је у свом животу и раду спојио три стила и три времена. Можда је то отуда што је био грађанин три државе, као и три различита друштвено-политичка система?!

Рођен је у Вршцу 1887. године, као поданик Аустроугарске царевине, највећи, али и најпродуктивнији део живота проживео је у Београду, дакле у Краљевини Југославији, док је најзначајнији допринос теорији архитектуре, педагошком раду и професији дао после Другог светског рата, као грађанин ФНР Југославије.

Да ли истраживање архитектуре у Будимпешти може да буде инспиративно? Ко је икада био тамо, умеће да нађе одговор. Јер, то је престоница европског класицизма, али и академизма, мада би и поклоници барока ту имали шта да

Зграда Владе Војводине – дело Брашована

открију. Ово ваља споменути зато што овде још влада (погрешно) уверење да су академизам код нас донели руски уметници, несрећни и тужни емигранти избегли пред совјетском револуцијом. Њихово је дело, у архитектонском и ликовном, али и у духовном смислу и црквица светог Саве на Врачарском платоу, тик уз велелепни Светосавски храм, на шта уредно морам подсећати оне „архитекте будућности“ што су се својевремено залагали да се ова богомоља поруши!

Драгиша Брашован је, заправо, донео академизам у Србију. Био је то његов манир све до 1929. године, до када су настала нека од његових дела која представљају сам врх српске архитектуре (Есконтна банка, Шкаркина и Генчићева вила...). Неочекивано, посветио се – модернизму. Мада, упркос томе, током двадесетих и тридесетих година прошлог века остао је најпопуларнији градитељ породичних кућа и то не само у Београду. Наиме, поштујући жеље и потребе наручилаца, у њих је, ипак, уносио сопствену уметност. Тек преласком у модернизам почео је функционалност да мења за декоративност, мада се ту осећао и дах експресионизма (Команда ваздухопловства у Земуну, зграда Бановине у Новом Саду и Државна штампарија у Београду).

После Другог светског рата (који је провео посветивши се археолошким

истраживањима по Београду) и Драгиша Брашован је упао у замку соцреализма. Пројектовао је, али је његово дело изгубило аутентичност и снагу које је поседовало до тада.

Али, из његове оставштине може се дознати нешто што је неоправдано промакло хроничарима Београда. Иако се сматра да је идеја о изградњи насеља на левој обали Саве рођена тек после окупације, постоје пројекти за изградњу Новог Београда рађени од 1939. до 1941. године и то руком Брашована! Да ли је то тако смишљено јер је архитекта пао у немилост или зато што се власт још ослањала на ону максиму – Пре рата нисмо имали ништа, а онда су дошли Немци и порушили нам све – не зна се. Али, он за живота тај свој пројекат није спомињао, нити га је ико позивао на прославу – Дана Новог Београда.

Извесно време, између два рата, био је на челу Удружења ликовних уметника Србије. Био је изабран за почасног члана Краљевског института за архитектуру Велике Британије 13. октобра 1953. године, што је представљало огромну част за нашу земљу. Осам година касније, 21. децембра 1961, Брашован је изабран и за дописног члана Српске академије наука и уметности, што је представљало лепо, али, ипак, одоцнело признање овом великом градитељу–уметнику.

М.Лазивић

„ЧАРЛСТОН ЗА ОГЊЕНКУ“

Најишчекиванији српски филм коначно је доступан свим кино сладокусцима, посебно онима сарафинираним укусом, поручују аутори филма „Чарлстон за Огњенку“. Још када су пре две и по године снимљени први кадрови дебитантског филма Уроша Стојановића, јавност га је оценила као „најамбициозније и најзначајније остварење са ових простора“, „будућност српске кинематографије“, „Прохујало са вихором 21. века“. Продуценти и аутори филма кажу да је урађен по највишим стандардима холивудске А продукције, па није чудо што га по томе пореде са „Господаром прстенова“. Будући да је реч о веома захтевном и естетизованом филму, у складу са светским стандардима, први пут у Србији урађен је Digital Intermediate. Поред нашег VFX студија, свој допринос специјалним ефектима у филму „Чарлстон за Огњенку“ дала су још четири студија из Београда, три из Француске, као и студији из Хрватске и Бугарске.

Филм „Чарлстон за Огњенку“ окупио је најбољу филмску екипу која

постоји у Србији данас и неколико значајних уметника из иностранства. Међу њима је и Дидије ле Фуест – колориста филма „Чудесна судбина Амелије Пулен“. Један од монтажера филма је и Ив Белонијак, који је био део монтажерског тима филмова „Гримизне реке 2: Анђели Апокалипсе“ и „Мој живот у ружичастом“. Посебан печат филму дао је композитор музике Шигеру Умебајаши, један од највећих композитора филмске музике, који је написао и специјалну нумеру за магичан глас Оливере Катарине, која се после 30 године појављује на великом платну.

Иако се радња „Чарлстона“ одвија 20-их година прошлог века, у смирај Првог светског рата, филм је савремен, јер и данас у Србији на једног мушкарца долази шест жена, што је и била идеја за сценарио Уроша Стојановића и Александра Радовијевића.

Високо у кршевитим планинама лежи село Покрп, чије је читаво мушко становништво изгинуло током пређашњих ратова. Село нељубљених жена које скапавају за мушкарцима. Када сестре нарикаче Мала Божиња и Огњенка, у безуспешном покушају да изгубе невиност, случајно без живота оставе јединог преживелог покрског мушкарца – прастарог и изнемоглог Деда Бису, нађу се пред „страшним судом“ озгорчених сеоских жена. Успевају, ипак, да изнуде помиловање, али под условом да пронађу живог, покретног мушкарца, ухвате га и доведу у село...

Међународни филмски фестивал ФЕСТ у Београду биће одржан 36. пут од 22. фебруара до 2. марта, а приказати се 75 филмова, међу којима су победници највећих светских фестивала, номиновани за Оскара и друге престижне награде, као и значајна ауторска дела низа угледних стваралаца. Као почасни гост најављен је чувени немачки редитељ Фолкер Шлендорф, чијим ће филмом „Улзан“, 36. ФЕСТ бити и свечано отворен у Сава центру. Међу премијерним филмовима биће и нека од најбољих нових остварења из целог света: „Нема земље за странце“ браће Коен, „12“ Никите Михалкова, „Пожуда опрез“ Анга Лија, „4 месеца, три недеље и 2 дана“ Кристијана Мунђијуа, „Заклетва“ Дејвида Кроненберга, „Љубав у доба колере“ Мајкла Увела, „На ивици раја“ Фатиха Акина, „Посета оркестра“ Ерана Колирина. Посебан део програма овогодишњег ФЕСТ-а биће посвећен руским филмовима у оквиру целине „Из Русије с љубављу“. Биће приказано и 16 филмова све популарније азијске продукције.

ФЕСТ ће обележити и приказивање чак пет домаћих филмова – „Завет“ у режији Емира Кустурице, „Принц од папира“ Марка Костића, „Милош Бранковић“ режисера Небојше Радосављевића, документарни филм „Пикасо“ где режију потписује Милан Килибарда и „На лепом, плавом Дунаву“, редитеља Дарка Бајића.

Програм ће бити одржан у дворанама у Сава центру, Дворани Културног центра Београда, Дому синдиката и Музеју Југословенске кинотеке, уз програм на Факултету драмских уметности. Цене улазница износиће као и лане од 150 до 250 динара.

ПОЗОРИШТЕ

„ТВРЂАВА“ У КРУШЕВАЧКОМ ТЕАТРУ

По истоименом роману и капиталном делу Меше Селимовића, у драматизацији Небојше Брадића представа „Тврђава“ представља пројекат Крушевачког народног позоришта. Сценографију за представу креирао је светски познати Нурулах Тункер (Истанбул), костимограф је Маја Недељковић, а композитор Зоран Ерић. У представи играју Бранислав Трифуновић, Вук Костић, Милица Вуковић, Биљана Николић, Тома Трифуновић, Небојша Вранић, Дејан Тончић и други.

„Драматизација је урађена феноменално, текст је сам по себи узбудљив, а прича има више нивоа. Представа је савремена, ванвременска, можда и актуелнија него у време када је роман написан. Ахмет Шабо, кога играм, 'јаки је слабић', а лично бих волео да неки наши политичари погледају представу“, рекао је Бане Трифуновић.

Небојша Брадић каже: „Селимовићу, нашем великом класику, обраћамо се као савременику тражећи одговоре на питања која нас данас занимају, трагајући за формом која је примерена савременом позоришту. Позоришна представа је специфична школа практичног деловања. Истовремено, она је још нешто: авантура чисте саморефлексије, ствар мишљења. Будући да се 'све што се у времену дешава – само једном десу' (Бродски), ми смо, да бисмо схватили шта се десило, морали да темељно изучимо дело и живот аутора, да се поистоветимо са његовим јунацима и жртвама. Трудил смо се да пронађемо и оживимо везу између времена, култура и традиције. По првим реакцијама публике, рекао бих да смо у томе успели.“

Осим на редовном репертоару Крушевачког театра, представа „Тврђава“ гостоваће 22. фебруара у Чачку, а 26. фебруара у БДП.

КОНЦЕРТИ

ХОСЕ КАРЕРАС У АРЕНИ

Прослављени тенор Хосе Карерас наступиће у Београдској арени 23. фебруара. Хосе Карерас заузима посебно место у свету музике. Рођен је у Барселони, где је и студирао музику. Професионалну каријеру започео је 1970. у „Гран театре дел Лицеу“ у Барселони, операма „Набуко“ и „Лукреција Борџија“. Његова веома успешна каријера представља резултат раних деби наступа на најпрестижнијим светским оперским сценама и фестивалима. Хосе Карерас сарађивао је са најугледнијим оперским диригентима, као и са еминентним редитељима као што су: Franco Zeffirelli, Jean Pierre Ponnelle, Giorgio Strehler, Luigi Comencini, Harold Prince, Riccardo Muti, Lorin Maazel, Riccardo Chailly, Colin Davis, Giuseppe Sinopoli, James Levine, Carlo Maria Giulini, Leonard Bernstein и Zubin Mehta.

У репертоару Карераса налази се више од шездесет опера, међу којима се издвајају: *La Bohème*, *Tosca*, *Werther*, *Don Carlo*, *Carmen*, *La Forza del Destino*, *i Pagliacci* (Пајаци), *L'Elisir d'Amore* (Љубавни напиток) и *Un Ballo in Maschera* (Бал под маскама).

Упоредо са оперским активностима, одржавао је честе реситале у најпознатијим светским халама.

Наступао је у свим престижним оперским кућама. Његов репертоар обухвата преко 600 наслова најразличитијих стилова – од барока до музике данашњице, а богата дискографија обухвата више од 150 снимака, 50 веома запажених целокупних опера, ораторијуме, популарне и класичне реситале. Награђен је широм света многобројним златним и платинастим дисковима. Укупно око 60 милиона снимака Хосеа Карераса продато је у целом свету. Што се тиче његових ангажовања на филму, издвајају се два остварења: „Романза финал“, у којој тумачи лик шпанског тенора Julián Gayarre и „A Life Story“, филм о животу и уметничкој каријери самог Карераса. Носилац је и многобројних високих иностраних признања. Цене карата су 2.500, 3.500 и 4.500 динара (трибине), 3.000, 5.000, 6.000 динара (партер) и ложе 8.000 динара.

КЊИГЕ

ДРАГАН ВЕЛИКИЋ: „РУСКИ ПРОЗОР“

Роман „Руски прозор“ Драгана Великића, добитника НИН-ове награде за 2007. годину, доживео је ново, треће издање, јер је претходно распродато за свега недељу дана. „Руски прозор“ настајао је седам година.

„Оно што јесте ново у 'Руском прозору' је хумор. То је роман о љубавима, о односима између мушкарца и жене. 'Руски прозор' је заправо, фортотчка – прозор у прозор, онај мали отвор за вентилацију који налазимо на кућама у Сибиру и по хладним пределима Европе. Ко прочита роман 'Руски прозор', схватиће и метафору. Ја никада не тумачим своје романе“, рекао је Великић. „Роман 'Руски прозор' почео сам да пишем у пролеће 2001. године. Када ми је понуђено место амбасадора у Аустрији, већ две трећине 'Руског прозора' било је готово. Када пишем, чиним то искључиво рано ујутро. Након што сам се привикао на нови начин живота, вратио сам се рукопису и успео сам да завршим роман. Ја живим у свом језику и немам проблема с тим. Сигурно је да до краја мандата нећу писати, јер је потребно направити паузу и демонтирати 'студио' у којем је настао 'Руски прозор', каже Великић.

Јелена Кнежевић

Празници прошли, како смршати?

Славља су иза нас, али ту је цена претеривања: просечно зими набацимо од два до четири килограма вишка. – Стоп за сокове, газирана пића, масна и тешка јела. – Фрижидер напуните храном коју не волите!

Како смршати? Ово питање заокупља многе који осећају да су се после празничних славља угојили и да никако не могу да поврате своју стару килажу.

– Због уживања у ђаконијама на новогодишњим и славским трпезама, просечни грађанин у јануару и фебруару тежи је од два до четири килограма – каже професор др Јагода Јорга, специјалиста исхране са Института за хигијену на Медицинском факултету у Београду. Особе које су биле умерене у јелу и пићу или имају срећу да припадају групи људи који са лакоћом и релативно брзо сагоре вишак килограма и врате се на стару килажу, неће добити нове килограме. Таквих је између 25 и 30 одсто и они имају регулаторни механизам, који се активира сам и гојење. Ових срећника је мало: много је више оних људи који сваке зиме додају килограм, два, које тешко скидају. Шта нам је чинити?

– Прво из исхране треба потпуно избацити све оно што смо претходних недеља уносили преко сваке мере. На пример, сокове, газирана пића, а нарочито алкохол. Јетри треба дати прилику да се обнови. Иначе, у овом часу никакве драстичне дијете се не препоручују, али уместо печених, пржених,

похованих меса, обавезно на јеловнику треба да буду чорбе од поврћа без додавања павлаке и јаја. Бар два пута дневно уз оброк препоручује се поврће. Зима не треба да буде изговор да не једемо поврће, јер у свакој самопослузи можемо да нађемо изврстан избор смрзнутог и квалитетног поврћа – савет је докторке Јорге.

На слаткише, по препоруци овог стручњака, треба заборавити!

– Нема потребе да се товаримо и слаткишима. Можемо да живимо и без шећера – и белог, и жутог, као и меда. То је сувишно и у кафи и чају. Препорука је да сви који имају проблем са тежином, са поремећајем нивоа шећера или имају повишен ниво холестерола користе вештачке заслађиваче. Нарочито су сокови велика клопка. Многи лекари и ових дана препоручују да се из њих добијају витамини за борбу против вируса, међутим, „заради“ се само још неки килограм, а питање је да ли ће вас то заштити од инфекција. Сокови гоје, а велику замку представљају и разни шумећи витамински препарати, који садрже велике количине угљен-диоксида и натријума и које никако не би требало да користе особе које имају проблем са

високим крвним притиском. То је као да кашиком једу – со!

Из фрижидера избаците ствари које волите, а убаците оне које вам тешко иду. Једите само на једном месту, највише два. На једите на улици, у канцеларији, у аутомобилу... Не скупљајте остатке „да се не баци“... Научите да раздвајате глад од присилног узимања хране: „једем кад сам нервозан“. Будите спремни и на повремених неуспеха, немојте због тога себе да доживљавате као особу без карактера. Ово су неки од врло практичних, а корисних савета ове лекарке. Данас је, по објашњењу докторке Јорге, општеприхваћено да недељни губитак тежине не треба да буде већи од пола килограма до килограм, али треба држати ритам и бити доследан и дисциплинован.

Вишак килограма је последица и смањеног кретања зими и одсуства физичке активности. Лекари кажу: заговорите фрижидер и крените у шетњу. Вирус грипа и остали вируси не треба да буду изговор да седите код куће. И кад сте најуморнији и безвољни крените у шетњу, макар два круга око зграде у којој радите или живите, али важно је да то радите баш сваког дана, на пример, увече пошто сте стигли с посла, ободовали, погледали вести, сугеришите себи да је наредних 45 минута шетње баш оно што ћете да урадите само за себе. Да би се изгубило пола килограма недељно, довољно је свакога дана шетате два километра. Дисциплиновани ће бити награђени: ко сада почне редовно да шета, следећи децембар дочекаће шест килограма лакши. Замислите себе са шест килограма мање!

– Данас се сматра да је губитак од пет до 10 килограма успех. Код великог броја људи то ће довести до нормализације крвног притиска или побољшања других показатеља здравља. Ако је губитак тежине већи од 10 процената почетне телесне тежине, то је веома значајан успех. Посебно је важно да се не добија на тежини и не враћају претходно изгубљени килограми. Управо то је најважније у третману гојазности, али је то и најтеже – закључује др Јагода Јорга.

З. Ж. Д.

Радохоличари без породице и здравља

Они су перфекционисти на своју штету, са великом потребом за надзирањем туђег рада, неспособни да посао поделе на прави начин, са навиком да брзо говоре и да упадају људима у реч

„Вође у глобалној економији“ је назив једне од великих студија која је обухватила 1.200 директора из целог света. Утврђено је да 61 проценат међу њима може да се назове радохоличаром – особом која изгара на послу и троши се више него што је неопходно. Само 32 процента испитаника спада у групу оних који једнаку пажњу поклањају послу и животу ван радног места. Израз радохоличар је у свет пословних односа увео још 1971. године Вилијам Оутис у књизи „Исповест радохоличара“. Појам је дефинисао као зависност од посла, присилност или несавладиву потребу да се непрестано ради. Радохолизам је озбиљна појава 21. века, а у времену транзиције и код нас све је више особа које изгарају на послу, због чега трпи њихово психичко и физичко здравље.

То су особе којима посао диктира све у животу. Пријатељи и чланови породице први примећују проблем, док радохоличари и не схватају колико их је посао „прогутао“. Они увек умеју врло разумно да образложе зашто све више и све напорније раде. Имају потребу да буду руководиоци без грешке.

Гејл Портер, са Пословног универзитета Рутгерс, за радохоличаре каже како превише раде да би негирали проблем самопоштовања и идентитета. То се манифестује кроз жртвовање интимности, велику потребу за надзирањем туђег рада, нефлексибилност и перфекционизам. Ове особине су уједно и типичне карактеристике особе такозваног типа А, познате у психологији, али и у кардиологији по претераној одговорности и савесности која често води у инфаркт, психо-

соматске болести, али и раздражљивост, нервозу и депресију. Ове особе, које нису способне да посао поделе на прави начин, имају навiku да брзо говоре и да упадају људима у реч. Реч је о посебној врсти зависности, која може лако да уништи брак, породицу и лично здравље. У једној студији наводи се да људи чија радна недеља траје дуже од 48 сати ризикују избијање породичних сукоба, али и осећај кривице, јер са породицом, а нарочито са децом, не проводе довољно времена, често имају проблеме са срцем и органима за варење. Истраживања још указују и на то да су менаџери који због посла не занемарују своју породицу и дају му исти значај као и приватном животу, чак успешнији. Изложени су мањем стресу и лакше се носе са захтевима посла него класични радохоличари.

ИМУНОЛОГИЈА

Деца под „стакленим звоном“?

Родитеље здраве, као и болешљиве деце увек занима како да их сачувају од вируса и бактерија, па многи у томе претерују одвајајући своје малишане од друге деце, избегавајући дружења у парку, становима или вртићу. Да ли ћемо децу заштитити, стављајући их под „стаклено звоно“? Одговор даје доцент др Срђан Пашић, начелник Одељења за имунологију Института за здравствену заштиту мајке и детета на Новом Београду:

– Имуни систем новорођенчета је незрео. Само у контакту са различитим инфективним агенсима који нас окружују имуни систем до друге године учи и постепено сазрева. Нисам присталица „стакленог звона“, али уколико је мало дете имало, на пример, неколико епизода прехлада које су се искомпликовале у упале уха, па ако се то догодило три до четири пута унутар шест месеци, неопходно је потражити узрок, али и дете неколико месеци одморити и повући из колектива на одређено време, док се узрок не санира.

КАРДИОЛОГИЈА

Танано женско срце

Жене имају много више шансе од мушкараца да преживе срчани напад, али ако се примени нека интензивна интервенција, попут операције или уградње бајпаса, смртност је много већа код жена. Лекари још не могу поуздано да утврде зашто је то тако, али се претпоставља да је операције на женама теже

извести, јер оне генерално имају мање срце и крвне судове, као и већу склоност ка крварењу, па и најмања грешка хирурга може да доведе до озбиљних проблема, закључак је истраживача Универзитетске болнице у Линчепингу у Шведској. Слично је и код разних прегледа при којима се камере увлаче у крвне судове ради успостављања дијагнозе.

Ова студија побудила је велику пажњу на недавном симпозијуму Европског удружења кардиолога у Бечу. Као разлог за повећану смртност код жена истраживачи су навели и специфичне женске хормоне, чија улога још није сасвим испитана. Не мање значајна је и чињеница да су жене са срчаним обољењима у просеку за читаву деценију старије од мушкараца са истим симптомима, па се сматра да и то може да утиче на исход операције. Зато су истраживачи саветовали кардиохирурзима да два пута размисле пре него што жени са срчаним обољењем предложе операцију и да пре интервенције, ипак, сачекају и виде како ће се болест даље развијати.

З. Ж. Д.

ЗИМСКИ ЧОВЕК

Када сам почињао да радим, други дневник Телевизије Београд свако вече рапортирао: „Добро вече, драги гледаоци, Термоелектрана ‘Никола Тесла’ ради пуном паром.“ И усврдло ми се у подсвест: јер, знао сам да радимо нешто изузетно важно. То ме држи и данас

Тек причом о томе с каквим се све мукама носе током зиме, кад спољна температура падне и испод минус десет, успео је да ми скине осмех с лица. Јер, дозволићете, звање – „председник зимског одбора“ – неодољиво подсећа на ону урнебесну комедију „Чувар плаже у зимском периоду“, са непоновљивим Батом Стојковићем у главној улози! Ја сам се уозбиљио, али се сада он искидао од смеха на ово поређење.

Можда само нисмо имали среће... или смо је имали исувише? Јер, дан је био сунчан, пролећни пре него зимски, а оно мало снега што је нападало уочи Нове године одавно је окопнело. – Да сте наишли 2005. године, када се температура спуштала и испод минус двадесет, све би вам било јасније – рекао је Радивоје Теофиловић, звани Тафке, руководилац Службе вуче железничког транспорта ТЕНТ-а. – Једино у таквим приликама може се видети како функционишу техника и људи у ненормалним условима, али и зашто сваке године морамо да организујемо „Зимски одбор“.

Доцније нам је то показао на лицу места, да и ми, незналице, схватимо шта се тада догађа. Препричавам по варљивом сећању: код ниских температура заледе се и вагон и угаљ, па га је најчешће немогуће истоварити. Е, тада читава композиција иде на рампу за одмрзавање, где вагоне поливају врелом водом да би се одледили, што компликује, али и успорава процес. Вода испари, али је, ипак, остане таман толико да се заледи у важним склопо-

Радивоје Теофиловић: Техника и људи функционишу и у ненормалним условима

вима вагона и да направи џумбус. И тада, када је најпотребније, уместо педесет и више композиција дневно, са копова претерају једва четрдесетак. Што је најгоре, то су страшни шокови за механизацију, па долази до тешких кварова. Најгоре им је кад не могу да откоче вагоне јер се вода смрзла у кочионим цилиндрима. С каквим се перипетијама тада сусрећу нисам схватио, али сам докучио да су страшне.

– А, ево, овог месеца нас је потерало лепо време, па смо чак оборили рекорд за јануар и превезли 2,8 милиона тона угља...

Машиновође у моди

И он се раскривио: спремао се, каже, за озбиљнији разговор, упарадио се, понео са собом елаборат о тонама и километрима, о комадима локомотива и вагона, припремио се... А ја га, избебуха, запиткујем да ли је ожењен, како му се зову деца и колика су му унучад... иако је он одувек сматрао да је посао којим се бави, ево, већ три деценије, много важнији од Радивоја Теофиловића, лично и приватно.

– Ја сам увек имао срећу да могу да бирам с ким ћу да радим – одхукнуо је Тафке. – И зато, кад нешто не иде како треба, немам на кога да се љутим, сем на себе. А кад нешто урадимо како ваља, е, онда је то заслуга свих нас. Јер, ми смо тим. Запиши, љубим те, имена тих мојих пријатеља, да доцније не заборавимо: Рајко Пузић је оперативни инжењер, а Драган Лекић, Александар Синђелић и Милијан Ивковић су пословође...

Све сам их касније упознао: једино се Синђа, онај са јуначким презименом, није представио као пословођа, већ као – председник Ловачког друштва „Обреновац“.

Онда је Тафке причао о себи, о послу и о животу као појави (могао бих да га спомињем пуним именом и презименом, титулом и звањем, али није тај тип, не лежи му).

Рођен је у Врчину пре педесет четири године: чукундедин чукундеда му је из тог села надамак престонице. Стара породица, поноси се тиме. Машинска школа у Београду, па факултет. Био је одличан студент до треће године и ко зна докле би догурао да га није

заскочила младалачка љубав. Женидба, прво дете... Пријатељ му донесе оглас из новина: траже у ТЕНТ-у машиновође. Пријави се у буде примљен са још тридесетак младића машинаца. Прође и обука. Почео је да ради 1. априла 1978. године, памти као јуче да је било... Или то време лети? Онда стан у Обреновцу. Кадровски.

– До тада је постојао онај стереотип о машиновођама као о гаравим дебелуцама са брковима... Одједном, појављујемо се ми, клинци, млади, и у тој младости лепи. Променили смо предрасуде, машиновође се напрасно ушле у моду. Знам да је било много оних који су тада јурили „везе“ да се докопају тог радног места. Пет година је гањао локомотиву, две године обучавао друге, четири био пословођа. Коначно се домогао дипломе, па је девет година био оперативни инжењер. Последњих десет је шеф службе. Руководилац.

– Све сам прошао у железничком транспорту. Све сам видео и доживео. У међувремену, изродило ми се четворо деце. То ти је синдром јединца: био сам сâм, па сам желео да их имам што више. Деце никад доста. Најстарија је Владанка, њој је 31 и од ње имам два унука: деветогодишњег Лазара и петогодишњег Луку. После ње је дошао

Владимир, двадесет четири су му; е, он ми је подарио унучицу Наталију која има шест месеци. Николи је двадесет једна, а Рајко има десет. И сада, да видиш чудо: син Рајко и унук Лазар за длаку да крену у исти разред!

К'о некад у пола осам

– Када сам почео да радим ударни, други дневник Телевизије Београд свако вече у пола осам рапортирао је истим речима: „Добро вече, драги гледаоци, Термоелектрана ‘Никола Тесла’ ради пуном паром...“ И то ми се усврдлало у подсвест: јер, знао сам да радимо нешто изузетно важно. Ето, то ме држи и данас. Не желим овим да придам неки изузетан значај овом сегменту производње, јер су сви подједнако важни, већ само да скренем пажњу на тај осећај личне одговорности који нас све овде грозничаво држи у свако доба дана и ноћи, ма где да се затекнемо. Што би се рекло – термоцентрали би могла без Тафкета, али не и без угља. И сви смо се навикли да у свако доба дојуримо овамо, чим посао позове.

А то је, вели, посебно изражено у оном „шаљивом“ делу, кад загуди зима, а време на послу се отегне као да раде у драгстору.

Лепо време у јануару омогућило и рекордан превоз од 2,8 милиона тона угља

Фабричка железница са 33 локомотиве, 522 вагона и са стотинак километара пруге

– У сектору нас је 224 запослена, а имамо 33 локомотиве, 522 вагона и стотинак километара пруге. Иначе, фабричка железница функционише као и јавна: исти прописи, подједнаке обавезе... Све машиновође морају на лекарски преглед једном годишње у Завод за здравствену заштиту железничара, доле, у Савској. Протокол је истоветан: ко не прође, не може у локомотиву.

Спомиње колеге из саобраћајне службе и службе одржавања без којих, каже, не би могли ни да мрдну јер су подједнако важни и одговорни.

– А кад треба, и пожртвовани – опомиње ме док бележим.

После смо се фотографисали и још мало чаврљали. Готово да му је било криво што нема снега и што мраз није окувао ћумур и вагоне, али разменили смо телефоне: ако загуди, скокнућемо, па није Обреновац на крају света, а и Забрeжје је одмах ту...

Милош Лазић

Градска кућа

Мирна и тиха варош смештена је у непрегледној равници, па није чудо што се каже: „Кад се попнеш на лудају, видиш Кекенду и по Баната“. – Шта су лудаје и каква је вајда од њих. – У чему су све Кикинђани први и јединствени

Ово је град у који се може доћи само намерно, рекао је мој домаћин Миодраг Челекетић, руководилац погона зрењанинске Електродистрибуције у Кикинди. Преко Кикинде се никуд не иде. Али зато се из Кикинде одлази. Између петсто и хиљаду кућа у овој општини је празно. Стари помраи, наследници се раселили. Куће и имања се продају у бесцење, али нема купаца. Има индустрије, није да нема, али мале плате. И у „Цимос-Ливници“ (металска индустрија) и у „Този Марковићу“ (индустрија грађевинског материјала), „Хемику“ (хемијска индустрија), „Банинију“ (прехрамбена)...

Тако сам и ја у Кикинду дошао – намерно. Прошао сам света, али овамо нисам залазио. Читао сам о представама кикиндског позоришта, знао сам за „Тозу Марковића“ и да је ту највећи рудник глине у свету, али сам с посебном пажњом пратио вести о Данима лудаје. Позоришта и индустрију имају и други, али Дане лудаје – нико.

Дани лудаје одржавају се у октобру, сваког другог викенда, почев од 1986. године. Тада се бирају најтеже, најдуже и најнеобичније тикве. Најдуже су достигле готово два и по метра, а најтеже више од 250 килограма. Пошто нема равнијег дела Војводине од овог овде, није чудо што је неки шавиљџија рекао: „Кад се попнеш на лудају, видиш Кекенду и по Баната“. Тако паори кажу – Кекенда.

Суботом је централна свечаност. Већ сабајле почиње такмичење угостиоца у спремању јела од лудаје коју још називају банатском бананом.

А да није „Банатског фруштука“ на Данима лудаје, многа старинска јела била би заборављена. На пример: кромпир у чакширама, печене лудаје у кришкама, чорбе од лудаје и кркљуша – пекмез од бундеве. Наравно, уз овакав доручак обавезно се додају и белолучане кобасице, шваргле, димљене суве шунке и сланине, па преко домаћег белог „швапског“ сира, овчјег киселог млека и мокринског лиснатог сира са

вишњама, пристиже се до слаткиша: гибанице од киселог теста и лење пите од лудаје. А да би све било потаман, нађе се још и по нека олба са вином и стара, већ помало ишчезла, ракија дурочача. И све ово само за доручак...

Лудаја – банатска кока

А за „бачки ручак обичан“ знамо из песме Ђорђа Балашевића.

На нашим просторима тикве се још називају и бундевама, као и мисирачама. Али откуд назив лудаја?

Својевремено су овде расле тикве чије су семенке имале извесна опијајућа својства, па су се људима приказивало и оно што не постоји. Нека врсте банатске коке. Зато су бундеву називали лудаја. Па отуда, кад неко мало поблесави, за њега се каже: „Пусти га, најо се лудаје“.

Кикинда је члан Светског удружења љубитеља тикава и њен глави представник за Источну Европу. На такмичење долазе и љубитељи ове биљке из Мађарске и Румуније, а рачуна се да је тих дана око 15 хиљада посетилаца. Чланови Друштва љубитеља тикава себе још називају и – тикванима. Нису они празноглави већ тиме хоће дати до знања колико цене и воле ову биљку по којој

Кикинда постаје све познатија, а богме и приходе доноси од бројне посете.

Тако се долази и у Мокрин на Гусанијаду (првенство света у борби гусака), као и на Ускрс, на Светско првенство у туцању ускршњим јајима. Истовремено у оближњем Сајану су Ускршњи сусрети на којима се излажу ускршња јаја и приређују ускршње играрије. У истом селу се одржавају и Сусрети произвођача тестенина, пекарских производа и хлеба, као и Севернобанатске жетвене свечаности. А Иђош? Умало да заборавам на Иђош. Тамо се такмиче винари. Надметање траје недељицу дана и завршава се 14. фебруара, у ноћ. Гледаћу да се некако нађем тамо (у неком послу) тих дана. Па макар то било и завршно вече.

Насеља српских граничара

Шта домаћини могу да покажу госту у свом месту? Део тога показао ми је Стеван Стајић, инжењер заштите од пожара, а на радном месту „безбедњак“ у погону ЕД „Зрењанин“ у Кикинди, овога пута мој водич.

Најпре сам видео Градску кућу, раскошну и споља и изнутра. То је нека мешавина неоренансизма, необарока, са примесама романтизма. Због торња, издалека личи на цркву. На рељефном грбу града с предње стране фасаде налази се година успостављања Великокиндског привилегованог диштрихта (округа) – 1774, по одлуци аустријске царице Марије Терезије. У саставу округа, поред Кикинде, било је још девет насеља српских граничара у северном и средњем Банату. На ту се чињеницу ових дана позивају Кикинђани, незадовољни одлуком Скупштине Србије

Струја за једну општину

Миодраг Челекетић (50), руководилац Погона „Кикинда“ ЕД Зрењанин, између осталих особености ове дистрибуције навео је чињеницу да покрива само једну општину, али на територији од готово 800 квадратних километара. Између 55 и 60 одсто струје троши овдашња индустрија, док је у осталим дистрибуцијама обрнуто. Ливница је највећи дистрибутивни купац у Србији, који нема сопствену трафо-станицу 110/н.

Проблеми у наплати све су већи откад су почела да се гасе домаћинства. Наследници повремено долазе, троше струју, али је не плаћају. А тешко их је и пронаћи. И на крају, ово је и дистрибуција са најмањим губитком у „Електровојводици“: свега 6-7 одсто.

која их није произвела у град, статус који они, сматрају, заслужују.

Но, кренуо сам са Стеваном, али ме прича одвела на другу страну. Градска кућа је на Градском тргу, где су и две цркве, католичка и православна. Православна, Црква св. Николе знаменита је по иконостасу који је радио Јаков Орфелин, док је две зидне слике живописао Теодор Илић Чешљар.

Јединствени скелет мамута

Ту је и хотел „Нарвик“. Назив је по норвешком граду с којим је Кикинда збратимљена. Подигнут је 1980. и тада је био једини хотел А категорије у Војводини. И данас је као нов, а није приватизован. У продужетку Трга још је пешачка зона и ту је и Библиотека „Јован Поповић“, најстарија (основана 1845. као Прва српска читаоница) установа културе у овом месту. Данас има више од 150 хиљада наслова. У дворишту је летњи биоскоп, уједно и једини у Кикинди. До пре три године постојао је биоскоп „Звезда“, купио га један приватник и сада је ту – ништа. Хоћу рећи – замандаљено.

На Тргу је и Курија (на латинском

– судница). Данас су ту Музеј и Архив. Једноспратна, у стилу позног барока, на фасади има грб на којем ратник одсеца главу Турчину. То за данашње време баш није угодно, па се и у вези са грбом полемисхе. Но, то није наша тема, овога пута. У Музеју се може видети скелет јединственог мамута. Оригиначне кости су у Музеју, а реплика у дворишту. Готово комплетни фосилни остаци мамута пронађени су у Кикинди у глинокопу циглане „Тоза Марковић“ на дубини од 20 метара. Висок је четири, дугачак седам, а широк три метра. Живео је пре 70 хиљада година. То је јединствен скелет не само на Балкану већ у целој југоситочној Европи. Тако смо завршили шетњу по центру.

Стеван пали муњу од возила („југо“, наравно), па се упућујемо у ширу околину. У Немањиној улици сам видео Сувачу, млин који је млео „на суво“, уз помоћ коњске радне снаге. Данас су сачувана само два таква у Европи. Други је у Мађарској. А 1847. године само у Кикинди, на пример, било их је 51.

Онда смо отишли у стару циглану и црепану (из 1905. године и под заштитом је државе), такозвани „Стари погон 2“, који се налази у кругу фабрике АД „Тоза Марковић“. Ту је TERRA. Интернационални вајарски симпозијум скулптуре у теракоти, основан 1982. године. Јединствен је у свету. Током 25 година на симпозијуму је учествовало око 150 вајара из 30 земаља са свих континената. У баштини симпозијума налази се више од 500 теракотних скулптура разних формата.

Нисмо стигли да одемо на Водице (где је извор са „чудотворном водом“ и капелица, као што овде неће бити места ни за манастир Св. Тројице и низ занимљивих прича о свакодневном животу у овој тихој вароши у непрегледној равници, која можда није занимљива младима, али је душу дала за филозофе и пензионере.

Слободан Стојићевић

Скелет мамута

Простор назван Старо језеро налази се на око пет хектара, а од центра вароши удаљен је свега петсто метара. До пре годину-две било је зарасло у трску и шикару, коров и чкаљ. Сада је преуређено, милина једна. Осим језера за купање, одвојен је базен за такмичење у пливању и ватерполо, уз

обод с једне стране у хладу дрвећа постављени су столови за излетнике итд.

Поред Старог језера је Спортски центар „Језеро“ који има отворене и затворене базене, спортску халу, тениске и терене за мале спортове, атлетски стадион... То је, дакле, једна целина намењена спортистима, рек-

реативцима и онима који уживају у природи.

У шетњи градом могу се видети лепе фасаде старих зграда, а међу споменицима посебно је занимљив споменик Банаћанину који стоји на лудаји, поред ћерма.

С. С.

Банаћанин на лудаји

Балкони и фасаде

Споменик Банаћанину и лудаји

ХЕ "Ђердап 1"

